

EESTI MAAÜLIKOOL
Põllumajandus- ja keskkonnainstituut

Mattias Oga

**RAHVASTIKU OLUKORD SOTSIAALSELT AKTIIVSETES
EESTI MAA-ASULATES "AASTA KÜLADE"
LAUREAATIDE NÄITEL**

DEMOGRAPHIC SITUATION OF SOCIALLY ACTIVE
ESTONIAN RURAL SETTLEMENTS. THE CASE OF
"VILLAGES OF THE YEAR"

Magistritöö

Maastikukaitse ja -hooldus õppekava

Juhendaja: Jaak Kliimask, *MSc*

Tartu 2018

Eesti Maaülikool		Magistritöö lühikokkuvõte	
Kreutzwaldi 1, Tartu 51014			
Autor: Mattias Oga		Õppekava: Maastikukaitse ja –hooldus	
Pealkiri: Rahvastiku olukord sotsiaalselt aktiivsetes Eesti külates „Aasta külade“ laureaatide näitel			
Lehekülgi: 109	Jooniseid: 28	Tabeleid: 59	Lisasid: 5
Osakond / Õppetool: Keskkonnakaitse / Keskkonnakaitse ja maastikukorralduse õppetool ETIS-e teadusvaldkond ja CERC S-i kood: 1.10. Geograafia ja regionaaluuringud. Sotsiaalne geograafia. (S230) Juhendaja: Jaak Kliimask, MSc Kaitsmiskoht ja -aasta: Tartu, 2018			
<p>Kaasaja Eesti maa-kohtadest tuleb üldiselt probleemikeskseid kajastusi, probleemideks on näiteks ääremaastumine, külade tühjenemine, üldine rahvastiku vähenemine ning vananemine. Nende varjus on olemas ka positiivseid näited ettevõtlikest inimestest ja paremal järjel maakohtadest, need aga avalikkuse ees suuremat kajastust ei saa ning varasemad uurimused nende kohta puuduvad. Magistritöö eesmärgiks on uurida, millised võiksid olla Eestis hästitoimivad külad rahvastikunäitajate alusel ning selgitada nende põhjuseid. Selleks võeti aluseks liikumise Kodukant poolt valitavate „Aasta külade“ mitmesugused arengunäitajad, eelkõige rahvastiku olukord. Töös kasutati peamiselt Statistikaameti rahva ja eluruumide loenduse 2000–2011 andmeid, kuid ka ajakirjandusest ja välitöödel koondatud materjale.</p> <p>„Aasta küla“ laureaadid on pigem keskmise rahvastiku seisundiga asula, kus elab vähemalt 50 inimest ning mille elanikud on aktiivsed ja oma kodukohast hoolitsevad. Töö tulemusi vaadates saab väita, et rahvastiku olukord ei ole olnud niivõrd oluline kriteerium „Aasta külaks“ saamisel. Hindamiskomisjon lähtub suuresti sotsiaalse kapitali olemasolust külas. Rahvastikuanalüüsist tulenevalt võib üldistatult väita, et seosed hea rahvastiku olukorra ning konkursi „Aasta küla“ laureaate vahel on pigem nõrgad. Konkursi „Aasta küla“ laureaate hulgast ei saa otsida häid näited rahvastikukasvuga asulate ja maakohtade kohta, kuid oleksid headeks näideteks teistele maa-asulatele ja poliitikakujundajatele, näidates, et ka pigem kesistes rahvastikutingimustes on võimalik edukalt toimida.</p>			
Märksõnad: maa-asulad, rahvastiku olukord, „Aasta küla“ laureaadid, sotsiaalne kapital			

Estonian University of Life Sciences Kreutzwaldi 1, Tartu 51014		Abstract of Master's Thesis	
Author: Mattias Oga		Curriculum: Landscape protection and preservation	
Title: Demographic situation of socially active Estonian rural settlements. The case of „Villages of the year“			
Pages: 109	Figures: 28	Tables: 59	Appendixes: 5
Department / Chair: Department of Environmental Protection / Chair of Environmental Protection and Landscape Management			
Field of research and (CERC S) code: Geography and Regional Studies. Social geography. (S230)			
Supervisors: Jaak Kliimask, <i>MSc</i>			
Place and date: Tartu, 2018			
<p>The contemporary Estonian countryside reflects a number of issues. For example urbanization, villages emptying and a general decline and aging of the population. Unfortunately, a number of positive thinking and hard working people are hidden from the public, no research regarding the wealthy and successful examples of life in the countryside has been done before. The purpose of this master's thesis is to give an overview of well functioning villages in Estonia based on population indicators. The research is built upon the <i>Kodukant</i> movement, specifically the developmental indicators regarding the „Village of the Year“ project. The necessary data for this research was gathered from Statistics Estonia, the population and housing census data from 2000–2011 was used. Additional information was gathered from mainstream media and material from earlier fieldwork conducted by the author was also used.</p> <p>The laureates for „Village of the Year“ are generally with an average population status with at least fifty active and caring people living in the area. The results of the research indicate that the population status is not the most important factor in choosing the winner for the contest. The evaluation committee focuses rather on the social capital in the village. Based on the population analysis it is fair to claim that the correlation between population and becoming a laureate for the „Village of the Year“ is frail. The laureates are great examples for other rural areas and politicians that it is possible to thrive without a large number of people.</p>			
Keywords: rural areas, population status, „Village of the Year“ laureates, social capital			

SISUKORD

SISSEJUHATUS	6
1. EESTI MAA-ASUSTUS	8
1.1. Eesti maa-asulad	8
1.2. Eesti maa-asustuse arengujooni	9
1.3. Ühiskonna tähelepanu küladele: Eesti Külaliikumine Kodukant	13
2. MATERJAL JA METOODIKA.....	15
3. TULEMUSED	18
3.1. „Aasta küla“ laureaatide iseloomustus.....	18
3.1.1. Kamari alevik	18
3.1.2. Uljaste küla	21
3.1.3. Kuhjavere küla.....	24
3.1.4. Kiideva küla.....	27
3.1.5. Viitina küla	30
3.1.6. Prandi küla.....	32
3.1.7. Lustivere külade piirkond.....	35
3.1.8. Leedri küla	39
3.1.9. Läsna-Loobu küla	43
3.2. Konkursi võitmise põhjused	46
3.3. Demograafilised muutused „Aasta külades“	49
3.3.1. Kamari alevik	49
3.3.2. Uljaste küla	51
3.3.3. Kuhjavere küla.....	53
3.3.4. Kiideva küla.....	55
3.3.5. Viitina küla	57
3.3.6. Prandi küla	59
3.3.7. Lustivere külade piirkond.....	61
3.3.8. Leedri küla	64
3.3.9. Läsna-Loobu küla	66
3.4. „Aasta külad“ võrdluses valla, maakonna ja Eesti maa-asulatega.....	68
3.5. „Aasta külad“ võrdluses piirkonna naaberküladega	69
4. ARUTELU	71

KOKKUVÕTE	74
SUMMARY	76
KASUTATUD KIRJANDUS	78
LISAD	83
Lisa 1 – „Aasta Küla“ konkursi ankeet	84
Lisa 2 – Saadetud küsitlusvorm küladele	85
Lisa 3 – „Aasta külade“ rahvastiku muutuste tabelid.....	87
Lisa 4 – „Aasta külade“ võrdlustabelid valla, maakonna ja Eesti maa-asulatega	93
Lisa 5 – „Aasta külade“ võrdlustabelid piirkonna naaberküladega.....	101

SISSEJUHATUS

Kaasaja Eesti maa-asulastest tuleb üldiselt probleemikeskseid kajastusi ning kirjeldused on pigem hallides toonides. Probleemid on ääremaastumine, külade tühjenemine, üldine rahvastiku vähenemine ning vananemine. Lisaks veel töökohtade puudus, madalad sissetulekud ja teenuste puudumine või väga halb kättesaadavus. Nende varjus on olemas ka positiivseid näited ettevõtlikest inimestest ja paremal järjel maakohtadest, aga need on pigem juhuslikud ja avalikkuse ees suuremat kajastust ei saa.

Kõige selle taustal on Eestis alates 2000ndate aastate algusest liikumise Kodukant poolt „Aasta küladena“ esile tõstetud külasid, külade piirkonda või alevikku, mida teistele heaks eeskujuks tuuakse, kus inimeste tulemuslikku tööd kodukandi edendamisel tunnustatakse ja seeläbi eelpool nimetatud negatiivuse foonil näidatakse maaelu positiivseid ja elamisväärsed külgi. Meedias on laureaadid küll põgusalt ära mainitud, kuid põhjuseid ja olemust, milles seisneb nende edulugu, ei ole lahti mõtestatud.

Magistritöö eesmärgiks on määratleda hästitoimivate külade tunnused ja selgitada nende põhjuseid. Käesolevas magistritöös toon välja aastate 2005–2017 „Aasta küla“ laureaate olemuse ja põhjused, miks need edukaks kujunesid, millega seal tegeletakse, mis on murekohad ning mis pakub rahulolu. Valin rahvastikunäitajad ja territoriaalsed üksused, millega laureaate võrrelda ja selgitada välja kuidas vastandub see pilt demograafilisele statistikale. Kõige eelneva informatsiooni taustal annan ülevaate maa-asustuse arengutest Eestis.

Magistritöö uurimisküsimused, millele otsin vastuseid on:

- Milline on „Aasta küla“ demograafiline, sotsiaalne ja majanduslik „portree“?
- Kui edukad on demograafilises mõttes „Aasta külad“?
- Kuivõrd oluline on olnud „Aasta külade“ demograafiline ja majanduslik heaolu aasta külaks saamisel?
- Kas valitud aasta külasid võib pidada positiivseteks näideteks, millest on ka teistel küladel ja poliitikakujundajatel õppida?

Töö kirjutamisel kujunes keeruliseks kaasaja kirjanduse puudumine, sest Eestis on maa-asustust uuritud rohkem enne 1990ndaid aastaid, suuresti Nõukogude ajal. Teadaolevalt külade edukust, sh. liikumise „Kodukandi“ poolt tunnustatud „Aasta külasid“, uuritud ei ole. Tunnustatumatest rahvusvahelistest maa-teemalistest ajakirjadest ei leia samuti vastavasisulisi uuringuid ja ülevaateid. Riikide lõikes on takistuseks eelkõige keelebärjäär, kuid interneti vahendusel on ühtteist leida küll.

Minu suured tänusõnad lõputöö valmimisel lähevad juhendajale Jaak Kliimaskile, kes toetas oma teadmiste, nõu ja jõuga. Samuti olen tänulik Kamari Haridusseltsile eesotsas Kalli Kadastikule ja Vaike Niklusele ning Lustivere külaseltsile eesotsas Riina Paluojaga, kes kutsusid mind oma külaga tutvuma. Suur aitäh ka Uljaste külaseltsile ja perekond Karro, Kuhjavere külaseltsile ja perekond Mukk, Kiideva külaseltsile ja Sirli Olgo ning Maire Vilbas, Viitina külaseltsile ja Heili Velks, Prandi külaseltsile ja Janno Koplimets, Leedri külaseltsile ja perekond Tiitson ning Läsna-Loobu külale ja Lisete Laisaar. Lisaks tänan veel Kadri Avamere.

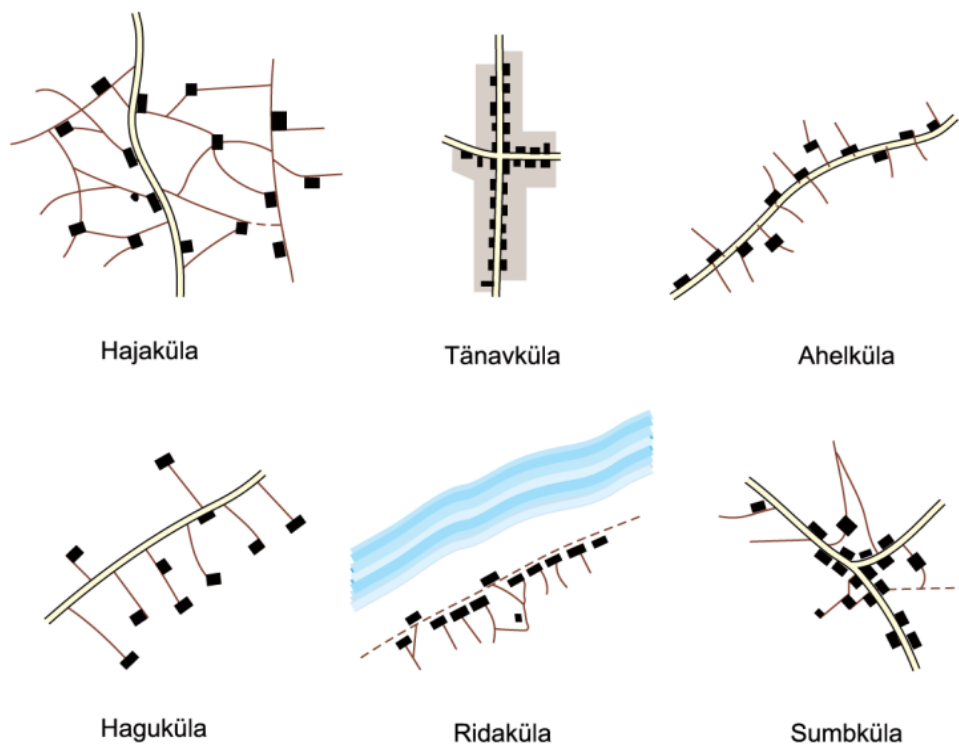
1. EESTI MAA-ASUSTUS

1.1. Eesti maa-asulad

Eesti asustus on olnud läbi ajaloo suhteliselt paikne. Näiteks mitmed Põhja-Eesti ja Lääne-Eesti külad on püsinud sama koha peal ligi tuhat aastast. Osad majapidamised on nihkunud oma ajaloolisest asukohast ja reeglina hõlmavad praegused külad tunduvalt suurema ala võrreldes varasemalt eksisteerinud küladega (Mandel 2011). Käesoleval ajal ei ole Eestis ega välismaal traditsiooniliste haja-asustuse külade kohta tehtud selliste rahvastikunäitajatega vastavasisulisi uuringuid, kus uuritavaks rühmaks on väiksed külad.

Küla on oma olemuselt hajaasustusega või elanikkonnalt ca. 300 alalise elanikuga tiheasustusega maa-asula (EE 2003a s. v. küla) , mille moodustavad lähestikku või üksteise kõrval paiknevad talud või majapidamised. Varasemalt on olnud külade elanike peamiseks tegevusaladeks põllumajandus või kalandus (ENE 1990a s. v. küla: 326), viimastel aastatel järjest rohkem puhke- ja turismimajandus ning tööstus (EE 2003a s. v. küla). Eesti Vabariigi territooriumi haldusjaotuse seaduse § 6 lõige 2 järgi on küla vallasisene asula (Eesti territooriumi...1995).

Käesoleva magistritöö peamiseks uuritavaks asustusüksuseks on küla, mis oma hoonete paigutuse järgi jaguneb tüüpideks: haja-, sumb-, ahel-, hagu-, rida- ja tänavküla (EE 2002a s. v. Eesti asustus). Külatüübid on väljatoodud joonisel 1. Talude ja majapidamiste asetus oleneb maastiku iseärasustest ning suuremal või vähemal määral põldude paiknemisest. Lääne-Eestis kui ka Saaremaal ning Hiiumaal on tavalised sumbkülad, rida- ja ahelkülad paiknevad enamasti Kesk-Eestis. Hajakülad on levinud peamiselt Lõuna-Eestis. Peipsi ääres ning mitmel pool mererannikul võib kohata külasid, mis olemuselt on tänavkülad. (ENE 1990a s. v. küla: 326).

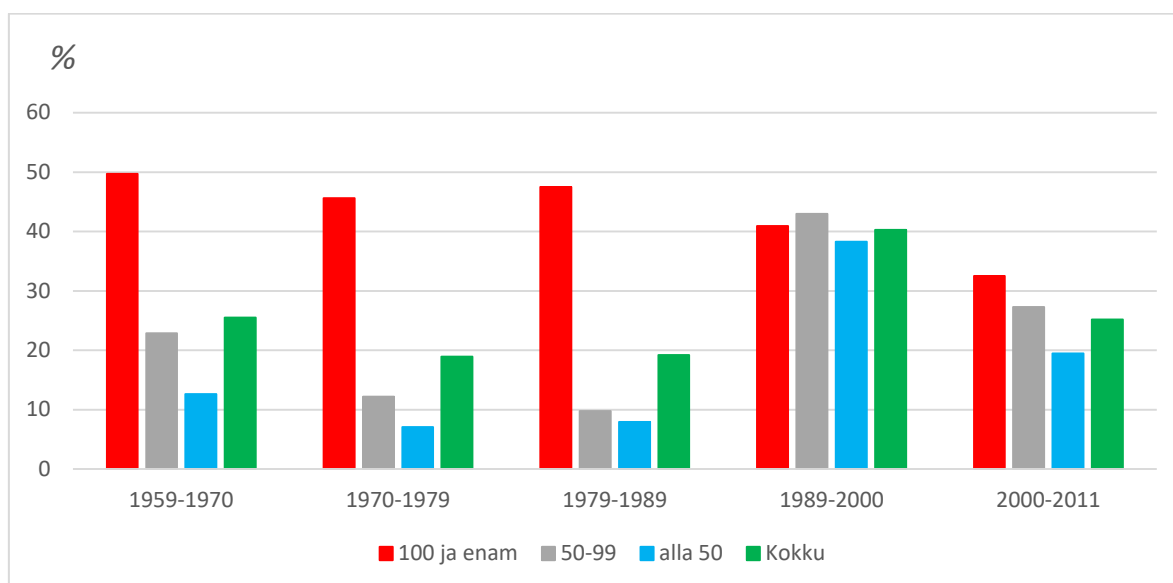
Joonis 1. Ajaloolised külatüübid Eestis (Eesti Entsüklopeedia)

1.2. Eesti maa-asustuse arengujooni

Maa-asustuse arengut Eestis iseloomustab kõige paremini nende elanike arvu muutumine erinevatel aegadel. Joonisel 2 on näidatud positiivse rahvastikudünaamikaga alevike-külade osatähtsus rahvaloenduste vaheliste perioodide lõikes alates esimesest II Maailmasõja-järgsest rahvaloendusest 1959. aastal kuni seni viimase, 2011. aasta, rahvaloenduseni kokku ja kolme suurusgrupi lõikes.

Üldistatult on tulemused järgnevalt välja toodud. Esiteks, maa-asulate rahvastik on viimase poolsajandi vältel üldiselt vähenenud – neid asulaid on enim, kuid piisavalt palju on ka kasvanud asulaid. Teiseks, kui jätta kõrvale suuremad asulad, siis nii koguarvult kui kahe väiksema (alla 100 elanikuga) asulate rühma osas on olukord taasiseseisvunud Eestis isegi paranenud, sest kasvanud asulaid on rohkem. Eesti NSV, st Nõukogude perioodi, iseloomustab pigem kasvavate asulate osatähtsuse vähenemine kahe väiksema asularühma sees. Kolmandaks, suurus loeb: kasvanud suuri asulaid on rohkem kui keskmise suurusega ja neid omakord rohkem kui väikese suurusega kasvanud asulaid. Erandiks vaid 1990ndad

aastad, kus kolme eri suurusega asularühma näitajad on sisuliselt võrdsed. Üldine pilt Eesti maa-asulates viitab rohkem siiski külade tühjenemisele.

Joonis 2. Positiivse rahvastikudünaamikaga maa-asulate osatähtsus asulate koguarvust (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid).

Maa-asulate demograafilist olukorda kajastavate näitajad on valitud vastavalt metoodikale (aasta külade võrdlemine muude territoriaalsete üksustega), mille eesmärgiks anda Eesti maa-asulate rahvastikuolukorrast teatud taustainformatsioon.

Külade demograafilist elujõudu iseloomustab kindlasti nende vanus, mille üheks levinumaks kriteeriumiks on vanemaealise (65-aastased ja vanemad) rahvastiku osatähtsus. Päris täpset piiri ei ole pakutud, millisest suurusest alates võib rahvastiku olukorda vanuse mõttes pidada heaks või probleemseks. Kui võtta võrreldavaks aluseks näiteks osatähtsused vastavalt pool ja kolmandik kogurahvastikust, saab asulate lõikes siiski päris selge pildi (tabel 1). Esiteks, 100 ja enama elanikega asulates on nimetatud suurusjärgus vanemaealise rahvastikuga asulaid vähe, mõned üksikud. Teiseks, ka 50 ja enama inimesega külates on selliseid asulaid pigem vähem. Alla 50 elanikuga asulate hulgas on aga „vanurite“ domineerimisega külasid seitsmendik, sinna kanti liikuvate (kolmandik ja enam) aga üle veerandi selle suurusrühma asulatest. Seega väiksemate asulate seas on palju neid külasid, mille demograafilist olukorda heaks pidada ei saa (siinhulgas on ka 102 inimestata küla ja on neidki, kus ainult pensioniealised elavadki).

Tabel 1. Suure vanemaealise (65 ja vanemad) rahvastikuga maa-asulaid maa-asulate koguarvust suuruse järgi (%) (Rahvaloenduse 2011 materjalid)

	50% ja enam	33,4 % ja enam
100 ja enam	0	2
50–99	1	5
Alla 50	14	28
Kokku maa-asulad	9	19

Lapsi (0–19-aastased) ei ole 731-s Eesti külas, kõik need külad on alla 50 elanikuga külad. Vastavalt osatähtsusega siis 16 % kõikidest Eesti maa-asulatest ja 25 % alla 50 elanikuga maa-asulatest. Neid 731 küla võib põhimõtteliselt pidada taastootmisvõimetuteks küladeks, kuigi ei saa välistada, et neist mõningatesse võivad kolida lastega (noored) pered.

Rahvastikuvähenemise tõttu on maal üha enam tühje, püsielaniketa eluruume, millest mingit osa kasutatakse suvekodudena (ühepereelamud, vanad taluhooned), kortermajade eluruumid aga seisavad niisama tühjadena. Selge erinevus on jälle alla ja üle 50 elanikuga asulate vahel (tabel 2). Kui suuremates asulate puhul on neid, kus pooled eluruumidest püsielaniketa, vaid 1 % asulate koguarvust, siis väiksemate puhul on neid kokku neljandik. Kuid kokku üle kolmandiku püsielaniketa eluruumidest, nende asulate osatähtsus läheneb juba poolele väiksemate asulate koguarvust.

Tabel 2. Suure püsielaniketa eluruumidega maa-asulaid maa-asulate koguarvust suuruse järgi (%) (Rahvaloenduse 2011 materjalid)

	50 % ja enam	33,4 % ja enam
100 ja enam	1	7
50–99	1	21
Alla 50	25	44
Kokku maa-asulad	16	33

Maa-ehitus on Eestis suhteliselt tagasihoidlik, kuna elanikkond väheneb ja tekib juurde pigem tühje eluruume, ka ei taha pangad maale elamute ehitamist eriti finantseerida, v.a. linnakülgseid nn valglinnastunud alad. Suurematesse asulatesse ikka ehitatakse, aga jällegi, väiksematest asulates ca 60 % ei ehitatud ajavahemikus 2000–2011 aastad mitte ühtegi eluruumi (tabel 3).

Tabel 3. Maa-asulate arv ja osatähtsus, kus aastatel 2000–2011 ei ehitatud ühtegi eluruumi (Rahvaloenduse 2011 materjalid)

	Asulate arv	% asulate koguarvust
100 ja enam	133	15,9
50–99	270	32,6
Alla 50	1787	60,5
Kokku maa-asulad	2190	47,4

Kokkuvõtvalt võib väita, et Eestis on palju selliseid maa-asulaid, mille rahvastiku olukord ei ole eriti hea. Näiteks ilma lasteta, kõrge vanurite osatähtsuse ning tühjade eluruumidega tühjenevad asulad, kus kõikide käsitletud näitajate osas võib täheldada selget järjestust: suuremates asulates on olukord parem, väiksemates probleemsem.

Sotsiaalne kapital on väga oluline näitaja maapiirkondade arengus. Olemuselt tähendab sotsiaalne kapital sotsiaalseid sidemeid ja võrgustikku kogukonna arenguprotsessis (Stellar...2013). Kui inimesed elavad samas külas, siis on neil kõigil huvi külas toimuvast ning et kõigil oleks kodukohas turvaline. Elanikud omavad ühist eesmärki, mille saavutamisel tehakse koostööd, mis loob ühised väärtused, mis omakorda tugevdab inimeste omavahelisi suhteid. Näiteks samamoodi toimib sotsiaalne kontroll külas, kus tänu sellele, et kõik tunnevad üksteist, leiab aset vähem kuritegevust (Murdvee 2014). Antud näitel võib olla ka negatiivne külg, kus liigne usaldamine võib saada saatuslikuks ja töötada vastupidise protsessina. Sotsiaalne kapital aitab kogukonda arendustegevuses, mis on mõeldud kõigile kogukonna liikmetele ning hõlbustab ühiste otsuste tegemisel. Samuti vähendab sotsiaalne kapital ebakõla ja üksteise mittemõistmist ja leevendab ebaõnnestumise tagajärgi kogukonnas. Edukaks toimimiseks on vaja sotsiaalse kapitali stabiilset eksisteerimist (Tirmizi 2005).

Tänu sotsiaalsele kapitalile eksisteerivad praegused külade kogukonnad. Korraldatakse üritusi, mis on suunatud nii oma küla rahvale kui kaugemalt tulijatele. Külas võib tegutseda mitmeid seltse, mis on mõeldud näiteks meestele, naistele kui vanuritele, tantsu- ja lauluhuvilistele. Naaberkülade elanikud on samuti kaasatud tegevustesse. Tänu sotsiaalsele kapitalile saavad inimesed lähedaseks ning eksisteerivad kirjutamata reeglid ja tavad, millest kinni peetakse. See näitab kui oluline on sotsiaalne kapital.

1.3. Ühiskonna tähelepanu küladele: Eesti Külaliikumine Kodukant

„MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant“ loodi 09. oktoobril 1997, eesmärgiga ühendada Eesti maapiirkondi ja külakogukondi arendavaid ühendusi (MTÜ...1997). Liikumisel Kodukant on oluline roll selles, et inimestel on tekkinud soov ja tahe oma kodukanti puudutavates tegevustes kaasa mõelda ja tegutseda, seda kõike vabatahtlikuna. Alates 2015. aastast korraldab Kodukandi tööd ja tegevusi juhatus, mis on 1-5 liikmeline, varasemalt kuulus see kohustus tegevjuhile (Leht 2015).

Külaliikumise suursündmus on Maapäev ehk külade parlament. Esimest korda toimus see 1996. aastal. Läbi aastate on olnud Maapäeva olulisuseks anda külaliikumisele selged suunad, püstitatud ülesannetele ja probleemidele lahenduse leidmine ning hõlbustada koostööd ja anda omapoolne ülevaade riigikogule, ministriumitele ja omavalitsustele. Alates 1997. aastast toimub Maapäev üle ühe aasta (Eesti...2017a). Maapäeva raames kuulutatakse välja konkurssi „Aasta küla“ võitja, mis toimub alates aastast 2005 ning „Aasta küla“ valitakse samuti üle aasta. Aastal 2017 valiti võitjat juba seitsmendat korda. Peaaegu pool Eesti maakondadest saavad uhkust tunda Aasta küla tiitli võitmisega. Aasta külaks saamise eelduseks on viis põhitingimust (Eesti...2017c):

- 1) On nähtav kogukonna positiivne areng ja külasisene koostöö viimase kolme aasta jooksul;
- 2) arenduslike ja kogukonda liitvate projektide edukas algatamine ja elluviimine, samuti on oluline ajaloo talletamine;
- 3) on oluline küla ühistegevused ja koostöö kohaliku omavalitsusega.
- 4) avatus ja tuntus nii maakondlikul kui üleriigilisel tasemel;
- 5) on olemas kehtiv või koostamisel arengukava.

Lisaks eespool nimetatud tegevustele juhib liikumine projekte „Suveülikool“ ja „Turvalised kogukonnad“. Eesti Vabariigi juubeliaastaks viiakse läbi ühiskingituse projekt nimega „EV100 igas külas“ (Eesti...2016). Liikumine Kodukant on ka kolme rahvusvahelise organisatsiooniliige, Forum Synergie eesmärgiga jätkusuutlik areng maapiirkondades, PREPARE võrgustik eesmärgiga teha koostööd rahvusvaheliste maaeluorganisatsioonidega ja ERCA organisatsioon, kelle ülesandeks on olla maapiirkondade eestkõneleja Euroopa tasandil (Eesti...2017b).

Maapiirkondadel on võimalus taotleda rahastust läbi mitmete organisatsioonide ja nende pakutud programmide, et seeläbi edendada maapiirkondade jätkusuutlikkust. Taotlust

saavad taotleda juriidilised isikud ning seega on külaseltsid registreeritud mittetulundusühingutena. Rajatud on Kodanikuühiskonna Sihtkapital, mis rahastab kohalikke algatusi ja vabaühenduste tegevusi. Kogukonna kaasamist ja inimeste omaalgatust kohalikul tasandil toetab kohaliku omaalgatuse programm (KOP) (Kodanikuühiskonna...2017). Maaelu arengut soodustab Maaeluministeerium läbi mitme programmi. Üheks selleks on LEADER algatusprogramm, mille eesmärk on maapiirkondade kohaliku elu edendamine läbi kohaliku taseme koostöö. LEADER on Eesti maaelu arengukava (MAK) 2014–2020 meede (Maaeluministeerium...2018). Külaelu arengu toetusi jagab ka Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (PRIA), kus toetuste eesmärk on maapiirkonna ja kultuuripärandi säilitamine ning sotsiaalse infrastruktuuri arendus. Kohaliku ja regionaalse arendusvõimekuse toetusi jagab Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS) (Ettevõtluse...2018). Enamuse toetuste puhul maksab suure osa rahastaja ning maksimaalselt jääb omafinantseeringuks 20 %.

2. MATERJAL JA METOODIKA

Rahvastiku olukord valiti uurimisobjektis kahel põhjusel. Esiteks, rahvastikunäitajad on väga olulised, eriti külade puhul, kus Eestiga sarnaseid analooge mujal maailmas pole ja neid külamustreid säilitades peab jälgima rahvastiku näitajate olukorda. Eesti külade peamiseks teadvustatud probleemideks on ääremaastumine, külade tühjenemine, rahvastikuvähenedmine ja vananemine, töökohtade puudus, madalad sissetulekud ning teenuste halb kättesaadavus.

Ja teiseks, rahvastikuandmed, isegi vananenud, on siiski kättesaadavad ja ühtemoodi arusaadavad. Töös on püütud leida võimalikult uusi andmeid (rahvaarv vähemalt 2018 seisuga, küsitud ettevõtluse ja ehitatud elumajade-muude hoonete kohta), et võrrelda teiste piirkondadega, on selleks kasutatud rahvaloenduste (eelkõige viimase, 2011.a.) andmeid

Püstitatud uurimusküsimustele vastuste leidmiseks valiti peamiseks uuritavaks rühmaks konkursi „Aasta küla“ võitjaid. „Aasta küla“ laureaadiid valiti põhjusel, sest nende puhul on lihtsaim viis mõõta sotsiaalset aktiivsust ning konkursi näol on tegemist kindlate kriteeriumitega millest saab piisava arvu juhtumeid. „Aasta külades“ elavad aktiivsed, oma kodakohast hoolivad ja sinna panustavad inimesed, kes on edukad ka ettevõtluses, millest tulenevalt saab väita, et need külad esindavad tasakaalustatud ja sotsiaalmajanduslikus mõttes eduka elukeskkonnaga kohti.

Konkursi võitmise põhjuste leidmiseks analüüsiti esiteks külade poolt konkursile kandideerimiseks saadetud täidetud ankeeti, mis koosnes 17-st küsimusest (lisa 1), mis saadi Külaliikumine Kodukant kodulehelt. Teiseks kasutati küsitlusevormis intervjuumeetodit (lisa 2), mis on koostatud autori poolt ning töötati läbi vastavasisulised ajakirjandusallikad antud külade kohta, mis leiti interneti otsingumootorist „Google“, kasutades märksõnu „Kamari alevik“, „Uljaste küla“, „Kuhjaveere küla“, „Kiideva küla“, „Viitina küla“, „Prandi küla“, „Lustivere külade piirkond“, „Leedri küla“ ja „Läsna ja Loobu küla“.

Peamiselt intervjuudele ja ajakirjanduslikele allikatele toetudes on iga konkursi laureaadi kohta esitatud „eluolustikuline“ portree, kus toodi välja külas esinevad rõõmud,

murekohad, traditsioonid, tegevusalad ja seltsielu. Intervjuudeks vajalikud meiliaadressid ja telefoninumbrid leiti internetist kohalike omavalitsuste ja külade kodulehtedelt. Töö autor teostas paikvaatlused Kamari alevikus ja Lustivere külade piirkonnas.

Arengunäitajate ja territoriaalsete üksuste võrdluseks koostati programmiga „Microsoft Excel“ Jaak Kliimaski andmebaasist saadud andmete põhjal arvnäitajatega tabelid (lisa 3, tabelid 6-27) ja joonised iga küla kohta, kus näitajatest on vanusrühmade 0–14, 15–24, 25–39, 40–54, 55–64 ning 65+ osatähtsus (%) kogurahvastikus ja rahvastikudünaamika (%) 1959–1970, 1970–1979, 1979–1989, 1989–2000 ja 2000–2011 rahvaloenduse andmetel.

Võrdlevmeetodiks vajalikeks võrreldavateks näitajateks valiti välja esiteks 2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmise eluruumide arv maa-asula kohta, mis näitab kas on tegemist atraktiivse kohaga investeerimiseks, kuhu muidu pangad kergekäelist laenu ei anna. Eluruumina on käsitletud aasta ringi elamiseks sobiv eramu, ridaelamu- või paarismajaboks või korter. Peale nende loetakse eluruumiks muu eluase, mis on loendusmomendil vähemalt ühe isiku püsielukoht (nt ühiselamutuba; suvemaja, mis ei sobi aasta ringi elamiseks jm). (Statistikaamet 2011).

Teiseks näitajaks valiti püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%), mis näitab kas on aastaringne hool hoonete ja ümbruskonna eest. Kolmandaks, kolme vanusrühma (0–14, 15–24 ja 65+) osatähtsus (%) kogurahvastikust, mis näitab kas on tegemist bioloogiliselt kestliku kohaga. Neljandaks näitajaks valiti rahvastikudünaamika vahemikus 2000–2011. aastatel, mis näitab kas on tegemist atraktiivse elukohaga või mitte.

Eespool nimetatud näitajatega võrreldavateks territoriaalüksusteks valiti valiti vald (kus asub „Aasta küla“ laureaat), maakonna (kus asub „Aasta küla“ laureaat) maa-asulad ja Eesti maa-asulad. Käesolevaks võrdluseks koostati tabel andmetega: 2000+ aasta ehitatud keskmine eluruumide arv maa-asula kohta, püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%), kolme vanusrühma (0–14, 15–24 ja 65+) osatähtsus kogurahvastikust ja rahvastikudünaamika aastatel 2000–2011. Võrreldud on „Aasta küla“ laureaadi näitajaid vallaga, maakonna maa-asulatega ja Eesti maa-asulatega. Võrdlustabelid on väljatoodud lisa 4, tabelid 28-43. Kasutatud on kolme värvi, roheline (vastavast võrdlusüksusest parem), hall (vastava võrdlusüksusega võrdne) ja punane (vastavast võrdlusüksusest halvem). Lihtsustamiseks on antud igale positiivsele tabelilahtrile tulemuseks hindepalli väärtusega „1“ ning samaväärsele „0,5“ hindepalli. Keskmine väärtus võeti kolme vanusrühma lõikes. Igal arengunäitajal on võimalik teenida 3 ning igal külal maksimaalselt

3. TULEMUSED

3.1. „Aasta küla“ laureaatide iseloomustus

3.1.1. Kamari alevik

2018. aasta jaanuri seisuga elab Kamaris 165 elanikku (Põltsamaa ... 2018). Elanikke arv on viimastel aastatel langenud nagu paljudes kohtades üle Eesti. Põhjuseks on negatiivne rändesaldo, lahkujateks on noored töövõimelised inimesed. Vanuskoosseisuliselt on Kamaris kõige rohkem elanikke vanuses 19–64, järgnevad 0–18 ja 65+ vanusega (Kamari ...2014). Suve perioodil suvitujaid elanikkonda ei lisandu, sest piirkonnas puuduvad suvekodud. Inimeste elamispindadeks Kamaris on 14 ühepereelamut ja 7 paljukorterilist korruselamut, kokku 80 korteriga (Kadastik 2018).

Kamari alevik asub Jõgevamaal Põltsamaa vallas, vallakeskus on Põltsamaa, millest Kamari jääb 6 km kaugusele (EE 2003b s. v. Kamari). Kamarist teistesse tähtsamatesse keskustesse on 140 km Tallinnasse, 55 km Tartusse ning Jõgevale 35 km (Kamari...2014). Küla läbiv maantee on mustkatte all.

Asulast 2 km kaugusel asub Põltsamaa jõgi. Hüdroelektrijaama taastamisega on jõge paisutatud ning tekkis paisjärv (Kamari...2014), mille ümbrust on korrastatud ja rajatud liivaala. Maastik üldpildis on seal kandis tasane. Piirkonnas asub mitmeid põllumajandusettevõtteid, mis tähendab, et põllud on korrastatud ja kasutusel (Kadastik 2018). Alevikus on mitmeid kultuurisündmusi ja vaatamisväärsusi, mis ühendavad elanikke ja tutvustavad Kamari seltsielu üle-eestiliselt. Vaatamisväärsused on Kamari kultusekivi, mis puhastati välja 16.09.2009 ja selle vanus võib küündida 3000 aastani. Teine objekt, mille juurde külastajad tee leiavad on vana elektrijaama maja (Kamari...2004).

Kultuurisündmusi on Kamaris mitmeid, mis on väga populaarsed ka väljaspool ning tullakse kokku üle maakonna. Suveperioodi üks rahvarohkemaid üritusi on Kamari Veetrall, kus on erinevad veeatraksioonid ning piletihind on sümboolne. Üritust väisab

päeva jooksul ca. 1500 inimest. Sõltuvalt ilmast on korraldatud ka Kamari Suur suusapäev, kus võisteldakse erinevates vanuseklassides. Avatud külavärvate päev Kamaris on nagu külapäeva üritus, mis on üleriigiline, korraldatakse projekti rahadega, kus tutvustatakse tegutsevaid ettevõtteid, üles on pandud näitus, tegevusi leiab terve päev kogu perele ja päeva lõpetab simmann, kuhu on kutsutud ka esineja (Kamari...2004). Koosviibimiste ja ürituste tegevustesse on kaasatud nii noored kui vanemad, sest edukas paik ei ole ainult ühe inimese töö ja vaev. Kamaris on traditsioonilisteks üritusteks advendi tähistamine, jõulupidu, kolmekuningapäeva kohvipidu, perespordipäev Otepääl, vastlapäeva tähistamine, suusapäev, kevade alguse pannkoogikohvik, emadepäeva jalgrattamatk, lastelaager, jaanituli kiigeplatsil, perepuhkus Vaiblas. Seda kõike tehakse ühiselt (Kadastik 2018).

Kamaris saab tööd umbes 30 inimest, Põltsamaal töötab 40 inimest, mõnikümmend nimest töötab Tallinnas, Tartus ja Jõgeval. Välismaal töötab külast umbes 10 inimest (Kadastik 2018). Kamaris tegutseb mitmeid ettevõtteid, mis on Eesti kui ka näiteks Saksmaa kapitalil põhinevad. Tegutsevad ettevõtteid, kes on keskendunud ainult välisturule, kui ka neid, kes toodavad nii välismaa ja kohalikule turule. Tegevusalad on näiteks mööblitootmine, metalli töötlemine, puitmajade ehitus, teraviljakasvatus, looma- ja linnukasvatus ja kümlustünnide ehitamine. Kamaris tegutsevad ettevõtted on OÜ Vilbel, OÜ Metagrupp, OÜ Durego, PÜ Präga, Põltsamaa Vallavalitsus (lasteaed), Liivoja talu, Kamari Seaveski OÜ, AS Kamari Hüdro, Küti talu, Kolmoja OÜ, Vello Pedajas, Kalev Pedajas, OÜ Marbau, FIE Liia Lust, OÜ Merelika, Rümli talu, OÜ Pihlaka Puhketalu ja OÜ Sakala Haudejaam. Külas kohapeal puudub kauplus, side ja perearsti teenus. Need teenused asuvad Põltsamaa linnas. Kamaris toimib posti kojuvedu (Kamari...2014).

Huvitavaid fakte ajaloost leiab Kamari küla kohta palju. Vanim teade asulast on aastast 1583 (ENE 1989a s. v. Kamari: 264). 1835. aastal rajasid taluperemehed külakooli. Tänapäeva hariduseltsi eelkäija Kamari Rahva Hariduselts, loodi 1920. aastal loodi, mis sai tegutseda 20 aastat. Selts taasasutati 1999 (Kamari...2004).

Seltsielu taasaktiiviseerumise alguseks võib lugeda aastat 1997, kui Ines Kuusk sügisel kutsus kokku inimesed, keda huvitas Kamari edasine käekäik. MTÜ Kamari Hariduselts (MTÜ KHS) loodi 7. november 1999. a. Asutajaliikmeid oli sel hetkel 19 (Kamari...2004). Praegu kuulub seltsi 80 inimest. Esimest korda käidi välja mõtted oma seltsimaja olemasolust aastal 2005, pärast „Aasta küla“ tiitli võitmist, sest saadud tunnustus innustas

kirjutama projekte. Esimene rahastus saadi 2006. aasta kevadel, kui Riikliku Arengukava (RAK) meetme „Külade arendamine ja taastamine” raames eraldati PRIA poolt seltsimaja (joonis 3) I etapi rekonstrueerimistöödele 834 862 krooni. Omaosalusega toetas Põltsamaa vald 104 310 krooniga. Saadud rahaga valmis I korrus kuni köögi ruumideni, maja välisfassaad ning katus ja vahetati aknad. 2006 aastal osteti Kohaliku omaalgatuse programmi (KOP) projekti rahastusel seltsimaja sisustus. Erinevatest projektidest seltsimaja taastamiseks ja arendamiseks on saadud rahastust väärtuses 165 700 eurot. Kõikide projektide omaosalust, milleks on 10 % projekti maksumusest, on toetatud Põltsamaa vallaeelarvest. Projektid on kirjutanud Liia Lust ja teostatud Kamari Haridusseltsi liikmete poolt (Kamari...(s.a.)).

Joonis 3: Kamari Haridusseltsi seltsimaja (Vaike Niklus).

Seltsi tegevuse eesmärgiks on Kamari piirkonna elanike kultuurilise tegevuste soodustamine ning tingimuste loomine huvitegevuseks, mitmesuguste huvialaringide töö korraldamine, rahvakultuuri traditsioonide säilitamine ja elustamine, erinevate kultuuriürituste korraldamine, aktiivse ja ettevõtliku mõttelaadi propageerimine elanike hulgas. Seltsi eestvedamisel korraldatakse Kamari külapäevi. (Kadastik 2018)

Arengueesmärkide väljatöötamiseks korraldati kaks üldkoosolekut, kus said osaleda kõik küla elanikud. Valiti elanike seast 5-liikmeline külaaktiiv, kuhu kuulusid Liia Lust, Kalli Kadastik, külavanem Indrek Eensalu, kes sai selleks pärast Kodukandi liidrite koolituse lõpetamisest 2002. aastal (Kamari...2004), lisaks veel kuuluvad aktiivi Kaire Küppar ja Gunnar Voimann. Viidi läbi ka küsitlus külaelanike seas. Noorte seas viidi eraldi läbi küsitlus ja kaasati aktiivselt arengukava koostamise protsessi. Teostati SWOT-analüüs (Kamari...2008).

Olukord kuhu tänasel päeval on jõutud, seisneb elanike tahtes ja kindlameelsuses, tehtud töös ja koos taotletud erinevate projektide rahastuses. Aastatel 1999-2014 on 18 erineva temaatikaga projekti rahastuse saanud summas 336 202 eurot. Peamised iga-aastased projektid ja sündmused kuhu projekte kirjutatakse on Kamari õpitoad, Kamari Veetrall, Kamari Avatud külavärvad, Kamari Haridusseltsi äriplaani koostamine, XIV Kamari Töö ja Puhke Laager, õpitubade korraldamine ja sinna vahendite soetamine. (15...2015)

3.1.2. Uljaste küla

Uljastes elab 2018. aasta 1. jaanuari seisuga 50 inimest (Vinni...2018). Ajutiselt lisandub rahvast rohkem suvel, kui tullaakse külla sugulastele ja olla pikemalt paiksed (Karro 2018). Vanuskoosseisult on külas kõige rohkem inimesi vanuses 19–64. Külas on 21 ühepereelamut (Rägavere...2014) ja üks maja on kasutusel ainult suvekoduna, kelle elanikud ka suvel aktiivselt küla seltsitegevuses ja ühisüritustel kaasa löövad (Karro 2018).

Uljaste on külatüübilt hajaküla, mis asub 2017. aasta haldusreformi järel Lääne-Virumaal Vinni vallas. Varasemalt on Uljaste kuulunud Rägavere valla koosseisu (Rahandusministeerium...2018). Vallakeskusest, Pajusti alevikust, asub Uljaste 30 km kaugusel. Uljastest teistesse tähtsamatesse maakonnakeskustesse on 124 km Tallinnasse, 150 km Tartusse ning Rakverre 25 km (Google...2018).

Looduslikud tingimused Uljastes piirkonnas on mitmekesised. Pinnakate on 10-20 m paks, mis viitab viimase jäätumise järel tekkinud kuhjelistele pinnavormidele nagu näiteks oosid, ja mõhnad. Aluskorra sügavus merepinnast on Uljaste kandis ca. 200 meetrit. Järvi on piirkonnas vähe, mis on tingitud asjaolust, et Uljaste asub Pandivere kõrgustikul. Valla

territooriumiga piirneb populaarne avalikult kasutatav Uljaste järv, mille seisund on kõikunud aastakümnetega. Küla servas asub ka Uljaste soo. (Karro 2018)

Uljaste külas asub Eesti arheoloogiamälestiste nimekirja lisatud linnus (Rägavere valla...2014). Omaette vaatamisväärsus asub Uljaste endise külavanema Mati Ulmi kodus, kus vanasse aita on ehitatud õllemuuseum, kuhu tänasel päeval on enam kui 10 000 eksponaati. Museaalideks on saanud nii õllekannud, õllepurgid, õllesildid, õllesärgid, õlleavajad, õlleplakadid, õlletikud. Üheks eriliseks esemeks muuseumis on Austraaliast kollektsiooni jõudnud sealne õlu, mis pühendatud maakera kuklapoolel toimunud ESTO päevadele (Sikk 2011). Külastajate seas on ka populaarne Uljaste järv, mille seisundi üheks eestseisjaks on külavanem Erich Karro. 2008. aastal paigaldati külla mälestuskivi Meinhard Laksile, sest tänu temale lehvib Eesti lipp 14. märtsil üle terve maa. Pea 30 aastat tagasi äratas just Laks ellu Uljaste külapidude traditsiooni. Lisaks on tema töö tulemusena ilmunud ka Uljaste küla hümn ja tema joonistatud on küla vesiroosiga lipukavand (Karro 2018).

Külarahva seas on populaarseteks sündmusteks kindlasti suvine ja talvine kalastusvõistlus. Räso suvemängud Uljastel, mis nagu ka nimi ütleb, on Rägavere ja Sonda valdadevahelised, toimuvad need mängud iga kahe aasta tagant augustikuus. Aastaid tagasi toimus Õllepruulija konkurss, mis viimastel aastatel on hääbunud. Aastas toimub mitu lähikondlaste kokkusaamisüritusi, mille käigus peetakse erinevaid murumänge. Sportlikest üritustest on rahvarohked nii Uljaste järvejooks kui laste ümbermäe jooks ning suvine Uljaste triatlon. (Karro 2018)

Inimeste töökohad paikned kodu- ja naabermaakonnas, peamiselt Kiviõlis ja Rakveres. Mitmed inimesed on tööle ning elama läinud ka Tallinnasse ja välismaale. Uljastes kohapeal ühtegi töökohta ei ole (Karro 2018). Ajalooliselt on Uljastet esmamainitud 550. aastat tagasi, 1468. aastal Taani hindamisraamatus. Küla on oma nime saanud uljaste talupoegade järgi. 1870. aastal rajati Uljastet läbiv Balti raudtee, liinil Tallinn-Narva (Karro 2018).

Uljaste külaselts loodi aastal 1990. Seda põhjusel, et külarahval oleks kokkusaamiskoht. Inimestele oli tähtis ka küla korrashoid ja üldine heakord, et läbisõitjatel ja külas peatujatel jääks külast ilus mulje. Esimene külavanem oli Raul Ivanov, kes oli noor mees ja väga aktiivne külaelu edendaja. Temalt võttis ameti üle Mati Ulm, kelle ajal võitis ka Uljaste „Aasta küla“ tiitli. Kõik külaelanikud küll aktiivsed ei olnud, aga moodustus aktiivne

tuumik, kellest enamus oli vanem elanikkond, kellest said eestvedajad (Karro 2018). Uljaste endine külavanem Mati Ulm toob külaelu aktiivsuse näitena välja seltsitootmist, mis vaid 8000 krooniga ehitati vanast laudast, tema enda koduõuele (Konkursil tunnustati...2005). Kirjutati erinevaid projekte, mis said ka rahastust.

Pärast seltsi loomist jätkus küla elu veelgi aktiivsemalt. Hakati koostama arengukava ja seadma eesmärgi tulevikuks. Arengueesmärgide paigapanemiseks korraldati mitu koosolekut, kus osales ka Rakvere linnast juriidiline abi. Kokkuvõtvalt asi laabus ning inimestele läks asi korda. Sellest ajast on säilinud küla kaunis välimus ja ilu siiaani. Probleem Uljaste puhul, oli ja on Eestis olev ääremaastumine. (Karro 2008)

Uljaste küla edukate tulemuste taga on inimeste aktiivsus ning erinevad toetused, mida Mati Ulmi külavanemaks oleku ajal oli rohkem, praeguseks ajaks on toetuste taotlemine lõppenud. Loodud on seltsituba (joonis 4), mis võimaldab Uljaste küla rahval ka talvist seltsielu, valmis see vanast lehmalaudast üle 10 aasta tagasi. Pliidi ning kaminaga varustatud toas on ruumi ca. 40 ruutmeetrit. Märkimisväärne on asjaolu, et Uljaste küla inimesed on püsti pannud oma vahenditega nii bussipeatuse, mis on teedevalitsus tegevuskavas, kui ka on ehitatud pritsimaja. (Karro 2018)

Joonis 4: Uljaste küla seltsituba (Tairo Lutter).

Külavanem Erich Karro ütleb meie telefonikõne lõpetuseks: „Elame siin aktiivset elu. Näiteks küla naised käivad koos tantsuringis. Kiviõlis tegutseb seeniorite klubi, kuhu lähme mitme autoga. Lööme kaasa tegevustes, mis lähipiirkonnas toimub, et nautida elu“. (Karro 2018)

3.1.3. Kuhjaverre küla

Kuhjaveres elab 01.03.2018. aasta seisuga 58 inimest (Põhja-Sakala...2018). Võrreldes kümne aasta-taguse ajaga on elanikkond mõne inimese võrra vähenenud, kuid suurusjärk jääb samaks. Alalisi majapidamisi on külas 17, kaks majapidamist seisab tühjuna aastaringselt (Kuhjaverre küla...2007). Suvekodud piirkonnas puuduvad.

Kuhjaverre on külatüübilt hajaküla ning asub Viljandimaal Põhja-Sakala vallas. Maakonnakeskus Viljandi linn jääb Kuhjaverest 20 km ning vallakeskuses Suure-Jaani 18 km kaugusele. Maakonda läbivad suuremad maanteed, Tallinn-Viljandi kui Viljandi-Põltsamaa, mõlemad jäävad Kuhjaverest 6 km kaugusele. (Kuhjaverre küla...2007)

Loodusliku asukohaga asub Kuhjaverre Põhja-Sakala valla ääres osas Sakala kõrgustiku kirdeosas, jäädes kõrgustiku ja Parika raba vahele. Maastik on tasane ning kaldub soisusele, sest külgnab rabaga. Territooriumil asub nii põllu- kui metsamaid. Külast voolab läbi Saiga oja. Naaberküladeks on Aimla, Riiassaare ning Üldse külad. Kuhjaverre pindala on 25,78 km². (Kuhjaverre küla...2007)

Külas toimub mitmeid kultuurisündmusi, mis ühendavad elanikke ja tutvustavad Kuhjaverre külaelu üle-eestiliselt. Vaatamisväärsusi külas ei ole. Külas viiakse läbi ühisüritusi külaseltsi juhatuse ja külavanema eestvedamisel. Ühised ettevõtmised on Kuhjaveres näiteks rahvakalendri tähtpäevade tähistamine, külapäeva läbiviimine, õppereisid, koolitused, juubilaride meelepidamine, külaelanike tunnustamine 24. veebruaril külavanema vastuvõtul. (Mukk 2018)

Suur sündmus, millega Kuhjaverre on endale vabariiklikult nime teinud on „Külateatrite festivali“ suurejooneline korraldamine, mis on aasta-aastalt kasvanud. Esimene festival toimus 2004. aastal, kui Passaia talu õuel toimunud Läsna külateatri etendusest kasvas välja külateatripäevade traditsioon, mis on toonud läbi aastate Kuhjaverre palju teatrisõpru ning aidanud kujundada küla ja valla positiivset mainet. Teatripäevade ettevalmistamiseks

ja läbiviimiseks on kujunenud välja korraldusmeeskond (Kuhjaveres küla...2007). Käesoleva Eesti Vabariigi juubeliaastaga on Kuhjaveres külaseltsil plaan korraldada Kuhjaveres XIV külateatrite festival pealkirjaga „Eestlane naerab”, mis oleks kingitus EV100 raames (Mukk 2018).

Hetkel ei tegutse Kuhjaveres ühtegi ettevõtet, kes vajaks tööjõudu. Külas tegutseb 2 põllumajandustalu, kes majandavad ära oma pere tööealiste inimestega. FIE-si on külas kokku 5. Toiduaineid nagu piim, liha, munad ja köögiviljad ostavad inimesed sageli üksteise käest (Mukk 2018). Kaks FIE-t müüvad oma toodangut ka väljaspoole, nende tegevusvaldkonnaks on käsitöö ja puitesemed. Külas pole ühtki avalike teenuste pakkujat (Kuhjaveres küla...2007).

Esmamainimist leiab Kuhjaveres (esialgu Choiaver nimega) 1599. aastal (ENE 1972a s. v. Kuhjaveres: 214). 1601. aasta maarevisjoni protokollis on külade loetelu, kus on kirjas, et Kuhjaveres on kolm talu. 1913.a. asutati Täaksis Vabatahtlik Tuletõrje Ühing, mille üks jaoskond oli Kuhjaveres. 1925. aastal oli Olustvere vallas mitu Masinatarvitajate Ühingut, neist üks just Kuhjaveres (Kuhjaveres küla...2007).

90ndate lõpus peeti Kuhjaveres külarahva koosolek, mis toimus Tire talus. Koosolekust võttis osa 16 inimest. Üheskoos otsustati hakata edendama küla elu ja organiseerima ühisüritusi. Koosoleku käigus valiti ka arengugrupp, kuhu kuulusid Uudo Kingisepp, Maret Luppe, Romeo Mukk, Urve Mukk (grupijuht) ja Rein Reiner. 1998. aastal peeti ühiselt jaanipäeva ja jõule. Ilmus ka Kuhjaveres Külalehe esimene trükk. Järgmisel aastal toimus veebruaris järjekordne koosolek, mille raames valiti külavanem, kelleks sai Romeo Mukk. 11. aprill asutati MTÜ Kuhjaveres Küla Selts, millele valiti juhatus ja võeti vastu põhikirj. Suvel korraldatud heakorrakonkurssi käigus parandati 2 kilomeetrit külateid, korrastati külaplats, kuhu paigaldati suur maakivi, millel küla logoga plaat ja istutati tammed. Küla sissesõidutee äärde püstitati külasilt ja -kaart ning loodi taluviitade süsteem. (Mukk 2018)

7. augustil peeti külaplatsil I külapäev, mis oli pühendatud küla esmamainimise 400. aastapäevale. Tähtpäeva puhul ilmus külalehe erinumber ning voldik, ürituse puhul viidi läbi kultuuri- ja spordiprogramm ning loterii, kuhu iga talupere midagi annetas. Järgnevat aastat toimus mitmeid üritusi, infopäevi, tähtpäevade tähistusi, mis kõik näitab, et edendamine hakkas sujuma ja inimesed on huvitatud kodukoha arendamisest (Kuhjaveres...2007). Näiteks 2004. aastal toimus külateatri Ahjutagune etendus Passaia

õuel, millest kasvas välja külateatrite päeva korraldamise idee. 17. august 2007. aastal kuulutati välja „Aasta küla 2007“ – Kuhjavere. Pärast seda on olnud palju külalisi, nende seas ka ajakirjanikke (Kuhjavere...2010).

Arengueesmärkide ja tegevuste kokkukoondamiseks koostati külale arengukava aastateks 2003–2008. Teine arengukava sealt edasi aastateks 2008–2015. Koosoleku raames toodi välja küla tugevused, nõrkused, võimalused ja ohud. Osalesid ka Olustvere vallavanem ja volikogu liige, et ühiselt Kuhjavere tulevikku kavandada. (Kuhjavere...2010)

Eesmärgid hõlmavad endas mitmeid valdkondi. Näiteks külaelanike eluliste vajaduste rahuldamine, mis kujutab bussiootepaviljoni ja selle ümbruse korrastamist ja valgustust, külamaja laiendamist ja selle kasutusvõimaluste parandamist, puurkaevu ehitamist ja joogivee kvaliteedi parandamist. Küla infrastruktuuri parandamine nõuab interneti püsiühenduse sisseseadmist, teede korrastamist, kvaliteetse elektrienergiaga varustuse parandamist ning prügimajanduse korrastamist (Mukk 2017). Küla seltsielu arendamine toimub läbi traditsiooniliste ühisürituste korraldamisega erinevatele huvigruppidele ja vaba aja veetmise võimaluste pakkumisega (Kuhjavere küla...2007).

Edukate tulemuste taga on aktiivne külaselts, millel on põhikiri ning toimekad liikmed. Inimeste tahe kodukohas midagi ära teha on suur. Järjepidevalt on tegutsetud alates 1998. aastast (Kuhjavere...2010). Koostööd on tehtud teiste seltsidega nii maakonnas kui ka väljaspool. Külavanemat Romeo Mukki on kutsutakse mitmes külas „ristiisaks“, põhjus seisneb Kuhjavere kogemuste jagamist üle Eesti. Näiteks selleks ajaks oli tegutsema ärgitatud 35 küla. Ellu on viidud mitmeid projekte erinevate rahastajate abiga, üheks motoks oli „Koolitused kodukülla“. Aktiivselt osales külaselts Suure-Jaani valla mittetulundusühenduste ümarlaual. Olid välja kujunenud traditsioonilised ettevõtmised, mis aitasid kogukonda liita. Kõige krooniks on Kuhjaveres külateatrite festival, mis on iga aasta augustis, 1-3-päevase kultuurisündmusena. Ehitati külamaja (joonis 5) tänu külaelanike vabatahtliku tööna, rajati küla bussiootepaviljon, sinna juurde külakaart (kiirabi ja päästeteenistuse töö hõlbustamiseks), majapidamiste tee otsa pandi nimeviidad, anti välja küla ajalehte (Mukk 2017).

Joonis 5: Kuhjaveere külamaja ja teatriküün (Romeo Mukk).

3.1.4. Kiideva küla

Kiideva külas elab 54 inimest seisuga. 21.04.2018 (Haapsalu...2018). Läbi aastate on olnud suurusjärg sama, sest 21. sajandi alguses tühjenevast külast on saanud praeguseks korrastatud ja rahulik elukoht, kuhu viimastel aastatel on ka noored pered kolinud. Suveperioodil küündib rahvaarv külas ca. 100 inimeseni, sest küla on kokkuhoidev ja ei tehta vahet kas oled alaline või ajutine elanik. Elamispindadeks piirkonnas on 48 majapidamist, kus aastaringselt elatakse 21 majas. Umbes pooltes nendes elab eakam rahvastik või noored koos eakatega (Olgo 2017).

Kiideva asub 2017. aasta haldusreformi järel Läänemaal Haapsalu linna koosseisus. Varasemalt kuulus Kiideva Ridala valla koosseisu. Maakonnakeskus jääb Kiidevast 24 km kaugusele. Kiidevast teistesse tähtsamatesse keskustesse on 112 km Tallinnasse, 252 km Tartusse ning Pärnusse 112 km. (Google...2018)

Looduslikult kauni asukohaga Kiideva küla asub Puise poolsaarel, Matsalu rahvuspargis. Küla piirneb läänes Puise külaga, millega ollakse ühenduses matkarajaga, loodes piirneb Põgari-Sassi, põhjas Koidu ja Tuuru, kirdes Sinalepa ning idas Saardu külade ja

lõunas Matsalu lahega. Ajalooliselt on olnud Kiideva kaluriküla ning külatüübilt sumbküla (Viiron 2014). Maapind on Läänemaal tasane ning väärtuslik just rannaniitude rikkuselt, mida on aastate läbi taastatud. Saavutatud on rannaniidule omane madalmurusus ning lõugaste olemasolu (Vilbas 2018).

Külaelus leiab aset mitmeid kultuurisündmusi ja on vaatamisväärsusi, mis ühendavad elanikke ja tutvustavad Kiideva külaelu üle-eestiliselt. Sündmustest on populaarsed iga aastane Muinastulede öö ja Kiideva rattasõit. Tähistatakse ka külarahvaga erinevaid rahvakalendri tähtpäevi (Olgo 2017). Külastajate seas leiavad külastust paadisild ja selle ümber olev heakorrastatud külaplats koos laulukaare ja uue loodusmajaga. Seltsitegevuse tulemusel on välja arendatud matkarada ja tegeletakse maastikuhooldusega (Ridala...2012). Kunagises hiilguses olnud kaluriküla enam tänasel päeval Kiidevas ei ole, sest vanad kalurid on kõik manalateele läinud (Aitsam 2010). Aastas külastab Kiidevat umbes 500 turisti, nende hulgas on selliseid grupe, kes tulevad bussiga, aga on ka niisama läbi sõitjaid. Turismitalu külas puudub, võimalusel rendib külaselts välja saun-seltsimaja, mis mahutab ööbima 7 inimest (Olgo 2017). Kiidevat külastas 2017. aastal umbes 5400 inimest (Kiideva...2018). Külas puuduvad ettevõtted. Lähim tööd pakkuv ettevõtte on 8 km kaugusel asuv puiduettevõtte. Suur osa inimesi käib tööl poole tunnise sõidu kaugusel Haapsalus (Olgo 2017).

Ajaloolised faktid pajatavad Kiidevast kui kalurikülast juba 16–17. sajandist. Kiideva mõis on rajatud Rootsi ajal (ENE 1989b s. v. Kiideva: 488). 1726. aasta adramaarevisjoni andmetel loetleti Kiideva rannas 28 kalapüügiga tegelevat rannatalupoega, kellel polnud adramaad. 20. sajandi alguses sai Kiidevast Läänemaa tähtsaim kalapüügikeskus. Näiteks 1932. aastal püüdsid Kiideva kalurid 448 tonni kala ehk 27% kogu Läänemaal püütust, võrdluseks teisel kohal oleva Haapsalu saak oli 152 tonni. Teise Maailmasõja ajal jooksis küla rahvast suuresti tühjaks, aga paikseks jäänud inimeste peamine elatusallikas oli jätkuvalt kalapüük (Viiron 2014).

Kiideva külaelu oli hääbunud ja ümbruskond suuresti võsastunud ning mingisugust seltsitegevust seal ei toimunud. 1999. a lõpus algatas kohalik omavalitsus külakoosoleku, kuhu kutsuti inimesi kutsete edastamisega ükselt uksele. Esimesel koosolekul osales 33 inimest ning valiti külavanem Imbi Kolga. Kiidevas alustas külaselts tegevust 2000. aastal ja 9-liikmelise juhatuse esinaiseks valiti Tiiu Tomingas. Tänu ettevõtlikele inimestele ja nende teotahetele kodukant paremaks ja ilusamaks muuta, suudeti külale uus elu sisse

puhuda, seda üheksa aastaga. Küla tegi läbi totaalset muutumist. Lisaks andis kohalik omavalitsus seltsile kasutada puhkemaja ja sauna (joonis 6). (Vilbas 2018)

Joonis 6: Kiideva küla seltsimaja (Urmas Lauri).

Lisaks aktiivsele seltsitegevusele hakati taotlema mitmele projektile rahastust erinevatest fondidest. Külaseltsi korraldatud „Päev kalurikülas Kiidevas“ külastas pea 700 inimest, kus samal päeval avati ka külamuuseum. Esimesed projektid kirjutati omavalitsuse abiga. Seltsielu sai üha rohkem hoogu sisse. Kiidevasse rajati matkarada ja linnutorn, mis mõlemad aitasid kaasa kohalikule loodusturismi edendamisele, kus giidiks oma küla inimesed. Valmis on ehitatud vabaõhu õppeklass, loodusmajake, käsitöökamber ning käib tootearendus koostöös Altmõisa külalistemajaga, OÜ Väinamere reisidega, Rannarahva Kultuuriseltsiga ja Nina turismitaluga. Kõige selle suure töö taga on kodanike ideed ja võime teha kodukant heaks elamiskohaks. Kogukond nägi, et on võimalik käepäraste vahenditega muuta kodukoht heaks elamiskohaks koostöös teiste organisatsioonidega. Tähtsal kohal on pärandkultuuri (käsitöökultuur, pärimuskultuur, rannarahva toidud) säilitamine, millega tahetakse edasi anda traditsioonine ja luua Kiidevasse kunagise kaluriküla miljö (Vilbas 2018). Praegusel hetkel pakub Kiideva külaselts ühena vähestest Eestis kogukonnateenust. Külaselts pakub kohalikele elanikele kullerteenust ehk viivad kaks korda nädalas inimesed Parilasse poodi. Samuti pakutakse supiköögi teenust. Kõik

need tegevused on suunatud küla jätkusuutlikkusele, sest uue haldusreformi järel asub Kiideva küla suurlinn Haapsalu koosseisus (Lauri 2017).

3.1.5. Viitina küla

Viitinas elab 2018. aasta alguse seisuga 145 inimest. Viimastel aastatel on püsinud rahvaarv külas stabiilsena. Suvel rahvaarv ajutiselt kerkib suvitajate arvelt. Vanuskoosseisult on külas kõige rohkem 18–65-aastaseid. Järgnevad 0–17-aastased ning 66+ vanusega (Rõuge...2018). Kortermaju on Viitinas kokku 3 koos mõne üksiku tühja korteriga ning ülejäänud on eramajad. Piirkonnast asub ka mitmeid suvekodusi, mis toovad külasse suvisel ajal palju inimesi, kes elavad oma maakodudes ja on väga sõbralikud ja aktiivsed, ning pakuvad end ise appi, kui on näiteks mingisugune planeeritud sündmus (Velks 2017).

Viitina on külatüübilt haguküla ja asub Võrumaal Rõuge vallas, vallakeskusega Rõuge alevik, mis asub külast 4,5 km kaugusel. Maakonnakeskus Võru jääb Viitinast 21 km kaugusele. Teistest tähtsamatest keskustest jääb Tallinn 270 km kaugusele, Tartu 90 km ning 75 km kaugusele (Google Maps...2018). Viitina küla läbib Võru–Ruusmäe maantee, mis on asfaltkattega ja see on ainukeseks ühendusteks valla -ja maakonna keskusega (Viitina küla...2010).

Küla pindalast pool laiub Haanja Looduspargi territooriumil. Küla vaatamisväärsuseks on siiani säilinud 4,5 ha suurune mõisapark ja mõis, koos rosaariumiga. Viitinas on kaks järve, neist suurem- Viitina Suurjärv on 11,3m sügav ja pindalaga 6,4 ha. Viitina järves on poolsaar nimega Järvesaar, kus asub laululava ja kiigeplats. Naabruses asub Luhasoo looduskaitseala, Pärlijõgi ja ürgorg. Kõrgeim koht on uskumustega seotud Meegomägi mille kõrguseks merepinnast on 200,6 m. (Velks 2017)

Viitinas toimub mitmeid kultuurisündmusi, mis tutvustavad küla üle-eestiliselt. Populaarne on kalapüügivõistluse nimega „Viitina kuurtis“, mis on ainulaadne ainult Viitinale, sest kuskil mujal taolist võistlust ei toimu. Suviti on külastajaterohke Viitina autokross, mille raames peetakse ka Eesti meistrivõistluste etapp. Populaarsed on suvel toimuvad Rõuge valla laulu- ja tantsupidu ning Viitina Järvesaarel toimuv valla jaanituli. (Velks 2017)

Viitina külastavate turistide täpset arvu on raske öelda, sest suviti on külas peatujaid, pildistajaid ja uudistajaid. Käiakse palju mõisahoonde juures ning samuti vesiveski lähedal pildistamas, mis on ehitatud mõisaaegsest viinavabrikust. Külas sees on ainult 3–4 töökohta. Tööd saab nii poemüüja, lasteaia kasvatajaid ja paar personaliliiget ning mõisahoonde tegutsev aednik ja koristaja. Väike osa tööealisest elanikkonnast käib tööl vallakeskuses Rõuges, enamik leiab tööd siiski Võrus. (Velks 2017)

Viitina koos naaberküladega paikneb endise Viitina mõisa aladel. Põlisasulana märgitakse mõisat esmakordselt ajalooürikutes juba 1542. aastal. 1598.aastal läks mõis von Wietinghoffide perekonnale ning endine nimi Kozs säilis vaid saksa keeles. Viitina tuli aga mõisaomanike Wietinghoffide perekonnanime eestikeelsest mugandusest (EE 1998 s. v. Viitina: 410) ja on säilinud tänapäevani. Esimese Eesti Vabariigi ajal olla elanud Viitinal 1700 inimest, mis on sellise väikse asula kohta märkimisväärne (Viitina...2010).

1997.a. kevadel moodustati Viitina Külaselts, mille liikmed hakkasid tegelema heakorraga ja kultuurielu edendamisega. Näiteks 1997.a. asutati Viitina segaansambel. Ansambel tegutses viis aastat ja läks laiali 2002. aasta kevadel seoses juhtliikme lahkumisega. Samal aastal loodi ka Viitina meesansambel Alo Pihu juhtimisel, mis tegutseb siiani. (Viitina küla...2010)

Külaseltsi ülesandeks ja eesmärkideks on läbi aastate olnud piirkonna külaelu traditsioonide loomine ja hoidmine, inimeste kaasamine heakorratöödele ja talgutele. Traditsiooniks on kujunenud igakevadine heakorrapäev, talvine jäärajasõit, kuuritsapüük, jaanipäev, valla vastlapäev, jõulupidu, Rõuge valla autoorienteerumine. (Velks 2017)

Eesmärgid kodukoht kauniks ja heaks elamiskohaks ülesehitada tekkisid läbi arutelude, mitmetel külarahva koosolekutel ning ajurünnakutel. Arutleti eelmise arengukava saavutamise üle ning pandi paika uued eesmärgid ja strateegiad aastateks 2010–2017. Näiteks teisel koosolekul viidi läbi SWOT-analüüs, töötati välja tuleviku visioon ning tehti ülevaade olemasolevast olukorrast. (Velks 2017)

Need tulemused, mis on olnud õnnestumise taga, on läbiviidud aktiivse külarahva tegudega ja edukalt kirjutatud projektidega. Viitina elanikud on teotahelised ja selle tulemusena ja paljude heate toetajate kaasabil rajati 2000ndate alguses Viitinasse korvpalliväljak, kus ehitustööd tegi ära just külarahvas. Projektile andis rahalise toe ka külaselts ise. Suvisel ajal on populaarsed ja supluskoht ja võrkpalli plats. Rekonstrueeritud on PRIA toetustega ka Järvesaare laululava, mille lähedale on soetatud istepingid. Järve kaldale on rajatud

puhkekoht, koos autoparklaga. 2008. aastal uuendati küla servas tühjalt seisvat heinaküüni, millest sai Viitina Jahionn, mida saavad kasutada ürituste korraldamisel ja muu külarahvas peale jahimeeste. (Viitina küla...2010)

Projektide näol on rahaliselt toetanud Kohaliku Omaalgatuse Programm. Samuti on hea koostöö Rõuge Vallavalitsusega, kes on toetatud mitmeid erinevaid projekte ja üritusi vastavalt võimalustele. Viitina küla traditsioonilistel üritustel kuuritsapüük ja lumerada, on toetajate arv ulatunud paarikümne firmani ja ettevõtteni ja seda nii Rõuge vallast kui ka Võru maakonnast. (Velks 2017)

3.1.6. Prandi küla

Prandi külas elab 2018. aasta 25.01 seisuga 42 inimest (Järva...2018). Naiste ja meeste osakaal on võrdne ja rahvuselt on kogu elanikkond eestlased. Vanuskoosseisult on küla rahvastik suures osas pensioniealised või kohe pensioniikka jõudmas. Suveperioodil küla rahvaarv ajutiselt tõuseb suvitajate arvelt (Prandi...2013).

Prandi küla on hajaküla, mis tähendab, et majapidamised paiknevad hajali ja nende vahel laiuvad põllud ja karjamaad. Külas on 28 majapidamist, nendest neljas elatakse ainult suviti ning viis majapidamist seisab tühjana. Suvitajate hulka võib arvata ka külas elavate vanemate inimeste lapsed, kes on oma elukohad mujal sisse seadnud, aga kes aeg-ajalt nädalavahetustel Prandis käivad ja osalevad ka külaseltsi tegemistes. Aktiivsem on inimeste toimetamine suveperioodil, mil Prandit külastatakse tihedamini. (Koplimets 2017)

Prandi küla asub Järvamaal Järva vallas, vallakeskusega Järva-Jaani, millest Prandi küla jääb 37 km kaugusele. Enne Eesti omavalitsuste haldusreformi 2017. aastal kuulus küla Koigi valla koosseisu (Rahandusministeerium...2018). Teistest tähtsamatest maakonnakeskustest jääb Tallinn 102 km, Tartu 82 km, Paide 16 km ning Türi 30 km kaugusele (Google...2018). Prandit läbib riikliku tähtsusega Tallin-Tartu-Võru-Luhamaa maantee, mis on tulevikus plaanitud ehitada 4-realiseks I klassi maanteeks (Prandi küla...2013).

Prandi küla ja selle lähiümbrus on Kesk-Eestile omaselt tasane. Küla on rohkem tuntud seal paiknevate looduskaitse all olevate Prandi allikate poolest, millest saab alguse Prandi

jõgi, mis läbib Neeva-Prandi sood ning suubub Pärnu jõkke. Prandi allikad koosnevad kahest veekogust, milleks on Prandi Allikajärv ja Prandi Suurallikas. Prandi Allikajärv on laugete nõlvadega 1,1 m sügavune 1,4 ha suurune looduslik allikatoiteline järv, mille mudase kattega põhjas on rohkelt allikaid. Allikad on riikliku kaitse alla alates 1966. aastast. (Prandi küla...2013)

Külas on mitmeid vaatamisväärsusi ja kultuurisündmusi, mis ühendavad elanikke ja tutvustavad Prandi külaelu üle-eestiliselt. Olulised vaatamisväärsused külas on allikajärv ja allikate-äärne ala koos korda tehtud külaplatsiga. Seal lähedal asub kohe loodusrada ja vaateplatvorm. Külastajad leiavad tee ka Prandi küla kauni külamajani. Huvilisi käib palju, eriti just suveperioodil. Kuna Prandi asub kohe Tallinn-Tartu maantee kõrval, siis on palju selliseid külastajaid, kes teevad Prandi allikate ääres väikese peatuse. Käib ka väljamaalasi ning küla väisab aastas ka 2-3 turismigruppi. Külas puudub turismitalu. (Koplimets 2017)

Külas on ettevõtlust vähe. Näiteks ühel elanikul on pottsepatöödega tegelev väike ettevõtte. Ühes suuremas talus kasvatatakse lihaväiseid, teises lambaid ja kolmandas kodulinde, mis on rohkem kõrvaltegevus. Külas töökohti peaaegu polegi ja asukoht on transpordi suhtes soodne, siis tööl käivate inimeste töökohad asuvadki suuremates lähemalasuvates keskustes Paides, Koigi keskuses ja Imaveres. (Koplimets 2017)

Seni teadaolevalt ulatuvad Prandi küla juured 1400. aastasajasse. Esmakordselt on Prandi küla kirjalikes allikates mainitud 1403 aastast või veelgi varasemast perioodist pärit dokumendis, mis hetkel paikneb Rootsi Riigiarhiivis. 17. sajandil ehitati külasse mõis ja sellest hetkeks hakati küla ja mõisa selle omaniku Hinrich Brandti järgi Prandiks nimetama. 1919. aasta riigistati äsja loodud Eesti Vabariigi poolt Prandi mõis koos Koigi ja Laimetsa mõisatega (Prandi küla...2013). Nõukogude ajal kuulus Prandi küla Kalevipoja kolhoosi koosseisu (ENE 1974 s. v. Prandi: 209).

Prandi küla ühistegevus aktiveerus uuesti 2006. aastal, mil elanikud korraldasid külakokkutuleku. Selle korraldamiseks oli vaja ettevalmistusi, milles löid kaasa suur osa elanikest. Külaplatsil oli vaja eemaldada võsa, tasandada pinnas ning kokkutuleku jaoks ehitada ajutised ehitised. Selle tegevuse taustal oli näha, et rahva soov on edaspidigi ühisüritusi korraldada ja kodukant kaunimaks muuta ning 13.09.2006. aasta loodi MTÜ Prandi küla ja allikad. MTÜ asutajaliikmeteks oli 26 inimest. (Prandi küla...2008)

Üritustest on jaanipäev kõige rahvarohkema, kui ca 300 inimest tuleb koos sõprade ja tuttavatega kodukanti käima. Populaarne on iga-aastased koristustalgud, kus korrustatakse külamaja ümbrust ja külaplatsi. Külarahvaga tähistatakse ka jõule ja suvelõpupidu. Viimastel aastatel on juulikuus korraldatud ka üks eraldi päevane üritus lastele (Koplimets 2017). Igal kevadel korraldatakse külaplatsi korrustamise talgud. Olemas on oma Prandi laul, logo ja moto (Prandi küla...2013).

Külaelu edendamise järgmiseks sammuks oli arengukava väljatöötamine, millega pandi paika ka tuleviku eesmärgid ning tegevused nende saavutamiseks. Korraldati koosolekuid ning teostati SWOT-analüüs. Prandi küla põhieesmärk on külaelu valdkondade, näiteks majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise, arengu toetamine. Külaelanike huvide ja vajaduste kaitse. Prandi allikate väärtustamine ja koha tutvustamine nii maakondlikus kui üleriigiliselt. Samuti erinevate kultuuri -ja spordiürituste korraldamine. Külaelanikud on huvitatud külaelu edendamisest ja võtavad sellest aktiivselt osa, mis on alus, et Prandi küla oleks hea elukoht kõikidele, ka uutele elanikele, kelle hulgas on eriti oodatud noored lastega pered. (Koplimets 2017)

Prandi küla valiti konkursi „Aasta küla“ võitjaks aastal 2011. Aasta külaks kuulutamiseni viis kõigi inimeste järjepidev koostöö kogukonnas. Kindlasti olid olulised ka saavutused, millega külaselts oli hakkama saanud. Kõige suurem ettevõtmine oli tühjale kohale täiesti uue külamaja rajamine (joonis 7) (Koplimets 2017), mille ehitamisega alustati 2009. aasta ning lõpule viidi külamaja ehitus nelja etapi raames aastal 2013, kui viimase asjana soetati sisustus majja (Prandi...2014).

Joonis 7: Prandi külamaja (Anu Puusepp).

Arengus tähtsal kohal on asjaolu, et külategevusse on haaratud perede kolm põlvkonda, sest nii saab tekkida küla järgepidevus, ühendada vanade tarkus ja noorte tegusus. Iga pere toob külaüritusele kaasa ka oma sõpru ja tuttavaid, nii et küla tegemistega haaratud isikute ring on lai (Koplimets 2017). Vahemikus 2006–2013 on esitatud rohkem kui 20 projekti erinevatele programmidele ja organisatsioonidele, mis on ka toetust saanud (Prandi...2014).

3.1.7. Lustivere külade piirkond

Jõgevamaal asuva Lustivere külade piirkonna alla koondunud külates elab 2018. aastaalguses 730 inimest: Kaaveres 38, Kalikülas 59, Lustiveres 368, Neanurmes 101, Pudiveres 51, Sulustveres 70 ning Tõrenurmes 43 elanikku (Põltsamaa...2018). Palju on ka selliseid inimesi, kes on Lustivere piirkonna küladesse sisse kirjutatud, kuid elavad mujal (Paluoja 2018).

Viimase 10 aasta jooksul on Lustivere piirkonna külates elanike arv vähenenud umbes 160 elaniku võrra, s.o. kokku ca 18 % ning aastas keskmiselt 16 elaniku võrra. Nagu Eestis üldiselt nii ka Lustivere piirkonnas, et vähenev on noorte ja tööealiste osakaal ning suureneb pisut eakate osakaal. Külade piirkonnas on ainult püsielanikud, suvitajaid pole,

seega puuduvad ka suvekodud. Turiste käib piirkonnas palju, eriti suvel. Nende koguarvu on raske määrata. Suvel on sageli näha võõraid inimesi jalutamas ja mõisa pildistamas. Igal suvel on käinud ka suur bussitais rahvast tutvumas Lustiverega ja Lustivere Külaseltsi tegemistega. Nendel puhkudel on palutud ka giiditeenust. (Paluoja 2018)

Lustivere keskasulas on 2–3 korruselisi kortermaju 11, mille korterid on kõik erastatud. 5 suurt kortermaja on ühinenud MTÜ Lustivere korteriühistuks (Paluoja 2018). Ümber keskasula on eramajad hajakülana, samuti on teised Lustivere piirkonna külad kõik hajakülad. Kortermaju on Sulustveres 2, Kalikülas 1, Neanurmes 1, Pudiveres 1. Kaavere ja Tõrenurme külas korterelamud puuduvad (Lustivere...2014).

Lustivere külade piirkond asub Jõgevamaal Põltsamaa vallas, vallakeskusega Põltsamaa, mis asub Lustiverest 7 km ning teistest piirkonna küladest 10-15 km kaugusel. Tähtsamatest maakonnakeskustest asub Tallinn 155 km, Jõgeva 25 km, 49 km ning 53 km kaugusel (Google...2018). Riikliku tähtsusega Tallinn-Tartu maanteest on Lustivere 2,5 km kaugusel (Lustivere...2014).

Lustivere külade piirkond asub reljeefilt tasasel maal, kus metsamassiivid vahelduvad põldudega, moodustades nii mitmekesise ilmega maastiku. Veekogudest läbib Lustivere piirkonda Umbusi jõgi, Neanurme jõgi ning Sulustvere oja. Lustiveres on Umbusi jõe paisutamisel tekkinud kaunis tehisjärv, mis on suviti kohalike hulgas populaarne suplus- ja kalapüügikoht. Märkimisväärne on asjaolu, et Umbusi jõgi on elupaigaks haruldasele jõeforellile, kelle sarnast väidetavalt mujal Eestis ei esine (Lustivere...2014). Looduskaitseobjektidest on teada rändrahn “Moora kivi”, mis asub Pudivere külas ja “Hiiepärn” asukohaga Tõrenurme küla. Mõlemad objektid kuuluvad registreeritud looduskaitseobjektide hulka. Lustivere külas asub eakas ja väärtuslik mõisapark, mis pakub spetsialistidele huvi nii dendroloogilisest kui ka ajaloolisest. Kõigil neil objektidel on oma osa ka vaatamisväärtustena Lustivere külade piirkonda tutvustades (Paluoja 2018).

Olulised ja populaarsed kultuurisündmused on külas aastalõpupidu, ühine lipuheiskamine vabariigi aastapäeval, jaanipäeva tähistamine koos erinevate murumängudega, kus on kohal ka artist ja suvine lastelaager. Kalenderitähtpäevadest tähistatakse naistepäeva, kadripäeva, perepäeva ja vastlapäeva. Piirkonna vanemaealistele on oma eakate peoõhtu. Toimub ka külade päev iga 5 aasta tagant ja üle aasta ka perepäev koos lastega, mis mõlemad on külaelu nii kohalikul kui riiklikul tasandil tutvustavad. Kevadeti toimuvad

heakorratalgud. Aasta läbi korraldatakse erinevaid kogupere üritusi ja ekskursioone. Teatripäevade väljasõidud ja kohtumine kirjanikega. Kultuurisündmusi on traditsioonilisi, mis toimuvad läbi aastate ja ka selliseid, mis teised tekivad spontaanselt, arvestades hetkesituatsiooni ja ka rahva soove. (Paluoja 2018)

Inimeste töökohad on kohapeal ning käiakse tööl ka veel Põltsamaal, Jõgeval, Tartus, Tallinnas ja muidugi ka välismaal. Lustivere piirkonnas on kokku registreeritud ca. 80 erinevat äriühingut, FIE-t ja MTÜ-d, seisuga aasta 2015. Tegevusaladeks on näiteks köögivilja-, juurvilja- ja seenekasvatuse, looma- ja metsavarumine ja –langetamine, ehitustööd, pealistrõivaste tootmine, jaemüük väljaspool kauplusi (Paluoja 2018). Mittetulundusühingud on näiteks Lustivere Külaselts, MTÜ Lustivere Hooldekodu, Lustivere korteriühistu, Lustivere Maaparandusühistu ja suuremad tööandjad kohapeal on Lustivere Põhikool, MTÜ Lustivere Hooldekodu (Lustivere...2014).

Lustivere piirkonna külad on pika ajalooga. Need on Kesk-Eesti ühed vanimad paiged külad. Ajaloallikates on külade esmamainimisajad, näiteks Sulustvere 1583. aasta, Pudivere 1599. aasta, Neanurme 1599. aasta. Lustivere mõisa on esmakordselt mainitud 1552. a. 1927. aastal asutati Kurista vallas Vabatahtlik Tuletõrjeühing. 19. sajandi lõpus alustas Kalikülas tegevust selts, mis üheks eesmärgiks oli kindlustada peale kinnisvara veel vallasvara nagu loomi, vilja ja muid varandusi (Lustivere...2014). 20. sajandil, aastatel 1929-71 asus Lustiveres kopsutuberkuloosisanatoorium (ENE 1990b s. v. Lustivere: 665).

2003. aasta alguses toimus Jõgevamaa Kodukandi Ühenduse eestvedamisel Kamari külas õppepäev, mille teemaks oli seltside loomine. Lustivere külast osales kaks inimest, nendeks olid Riina Paluoja ja Malle Tuur. Põhjus, miks seal viibiti, oli lihtne – luua Lustivere Külaselts, mis hõlmaks kõiki seitset pisikest naaberküla: Lustivere, Sulustvere, Kaavere, Pudivere, Tõrenurme, Neanurme ning Kaliküla. Tõuke seltsi loomisele asjaolu, et küla hakkas rääma jääma ja mittetulundusühingutel on suuremad võimalused projektidele rahastust saada (Lustivere...2007). Edasine hakkas sujuma kiirelt, sest inimeste teotahe kodukant ilusamaks muuta oli suur. 2003. aasta veebruaris hakati koostama piirkonna arengukava aastateks 2003-2008, mille jaoks kutsuti kokku 15-liikmeline töörühm. Korraldati rahvakoosolekuid, tehti rühmatööd, pandi paika tegevused, ajakava ning vastutajad. Arengukava võeti vastu sama aasta oktoobris. Rahvakoosolekutel valiti ka küladele vanemad (Paluoja 2018). Lustivere külade piirkonnal on käigus kolmas

arengukava. Eespool mainitud esimesele arengukavale, koostati teine aastateks 2008-2014 ning kõige uuem on perioodiks 2015–2021 (Lustivere...2014).

Külaseltsi ühistegevuse eesmärgiks on Lustivere piirkonnas külade arendamine ja säilitamine ning vaba aja veetmise tingimuste parendamine. Eesmärgi saavutamiseks luuakse piirkonna elanikele võimalusi leida enesele sobivaid vaba aja veetmise viise. Selts korraldab kontserdi-, teatri ja muid kultuurilaseid väljasõite, organiseerib üritusi kohapeal kui väljaspool piirkonda ja aitab kaasa raamatukogu kui kaasaegse infokeskuse arendamisele ja koordineerib tööd noortega. Tähtis on olnud läbi aastate koostöö Põltsamaa Vallavalitsusega ja Põltsamaa Vallavolikogu komisjonidega külaelu igakülgseks arendamiseks. Seltsi ülesandeks on ka korraldada õppepäevi Lustivere piirkonnas (Lustivere...2007). Iga eesmärgi saavutamiseks on välja töötatud omad ülesanded ja tegevused.

Lustivere on saanud korrastatud ja ilusa väljanägemise just tänu sellele, et kõik asutused ja elanikud hoolitsevad oma territooriumide heakorra eest. Näiteks Umbusi jõgi sai korrastatud (puhastatud, kalatrepid rajatud) tänu sellele, et lustiverelane kirjutas selleks projekti, et koduküla heakorda panustada. Märgetud on seltsisest meeskonnatööst. (Lustivere...2014)

Oma märkimisväärsed tegudeks peab selts suvise peopaiga rajamist, jõulude ajal päkapikumaa korraldamist, külapäevade läbiviimist, kohaliku ajaloo uurimist, kultuurimaja renoveerimist, suviseid kontserte tuntud ansamblite ja lauljatega ning kohalike rahvatantsupidude läbiviimist. Elanikele meeldib siinne kaunis loodus. Rahul ollakse sellega, et külad on saanud korda. Kui selts 2003. aastal alustas, oli Lustivere mõisasüdames lagunenenud hooneid. Tänu ühistele jõupingutustele on need korda tehtud, mõisapark korrastatud, tänavad valgustatud, teed hooldatud. Põllud on haritud. Teenusepakkujatest on olemas kauplus, kool, lasteaed, raamatukogu, kultuurimaja. Suureks rõõmuks valmis kohapeal ka saun, seda tänu MTÜ Lustivere Hooldekodule, kelle ettevõtmisel rajati vanasse mõisa pesukööki tervisetare. (Paluoja 2018). Aastal 2013 valiti Lustivere külade piirkond konkursi „Aasta küla“ võitjaks.

Lustivere piirkonnas on läbiviidud pea kolmkümmend erinevat projekti, millele on rahalist toetust saadud. Näiteks on toetuse taotlus esitatud rahvariiete soetamiseks, piirkonna

hariduselust pajatava raamatu väljaandmiseks, nelja etapi kaupa kultuurimaja (joonis 8) renoveerimiseks ning juuksuritöökojale töövahendite soetamiseks. (Läbiviidud...2016)

Joonis 8: Lustivere küla seltsimaja (Ave Paluoja).

3.1.8. Leedri küla

Leedris elab 2018. aasta alguse seisuga 66 inimest (Saaremaa...2018). Küla rahvaarv on viimastel aastatel kasvutrendis, sest inimesed on Leedrisse sisse kirjutanud ning on sündinud ka lapsi. Suvitajaid väga palju ei ole, sest suviti viibivad taludes külasse sissekirjutatud inimesed. Leedris on 25 majapidamist, millest 4 on kasutusel suvekodudena. Turismitalud piirkonnas puuduvad (Tiitson 2017).

Vanuskoosseisult on külas kõige rohkem 61+ aasta vanuseid inimesi, kuid positiivne asjaolu on, et lapsi vanuses 0–12 on järgmisena kõige rohkem. Suhteliselt võrdselt on külas nii 13–60-aastaseid. Võrreldes 2007. aastaga on külarahvaarv igas vanuseastmes ainult tõusnud. (Leedri...2014)

Leedri on külatüübilt traditsiooniline sumbküla ja asub Saare maakonnas Saaremaa vallas. Nii kohaliku kui üleriikliku haldusreformi muutustes on Leedri varasemalt asunud Lümända kui Lääne-Saare valla koosseisus (Rahandusministeerium...2018). Kuressaarest asub Leedri 30 km ning Tallinast 244 km, Haapsalust 188 ja Pärnust 185 km kaugusel (Google...2018).

Looduskaunist Leedri küla ümbritsevad heina- ja põllumaad ning külas sees olev kõrghaljastus aitab talusid hoida tuulte eest. Leedri asub peapealsel pinnasel ja seega on mullaboniteet üks Eesti kehvemaid. Ainuke veekogu, mis küla läbib on Salu peakraav, rannapiir ja ujumisvõimalused külas puuduvad, samuti puudub väärtuslik maavara. (Leedri...2014)

Külas on mitmeid kultuurisündmusi ja vaatamisväärsusi, mis ühendavad elanikke ja tutvustavad Leedri külaelu üle-eestiliselt. Hästi säilinud kiviaegade ja sumbkülale omase tänavatevõrguga on see üks Lääne-Saaremaa kaunemaid ja terviklikumaid külasid. Teede ristumiskohtades on suurema või väiksema kolmnurkse kujuga väljakud. (Tiitson 2017)

Üksikobjektina on vaatamisväärsused veel Leedri küün, Anetsi tuulik, piimapukk koos infotahvliga ja Leedri kooli mälestuskivi. Inimesi kutsutakse ka külla endaga kohtuma, mille raames pakutakse külaseltsi poolt ekskursiooni teenust. See ringkäik lõpeb reeglina Orbu talus, kus saab degusteerida ja kaasa osta Saaremaa kadakasiirupit. Viimased 3 aastat on külaseltsi poolt võõrustatud 17 turismigruppi aastas, need on aga ainult nende poolt registreeritud grupid. Lisaks sõidab neid külast suviti läbi teadmata hulk eraautosid ja grupe. Samuti on kindlad külastuskohad inimeste seas vana lennuväli, kabeliväli, II Maailmasõja-aegsed kaevikud, suur rändrahn, mälestuskivi. Kultuurisündmustest on väga populaarne Leedri jaanituli, kuhu võib alati minna, kuigi vahel on pidu väga väike, mõnikord aga väga suur ja uhke. Suviti toimub reeglina ka üks suurem üritus lastele. Olenevast võimalustest ja huvist korraldatakse ka talvine koosolek ja korrastustalgud. Teiste osapoolt korraldatavatest üritustest läbi küla iga-aastase Saaremaa ralli kiiruskatse. Mitte-regulaarsetest üritustest toimub kadakapäev. (Tiitson 2017)

Täna päeval on enamik küla elanikest hõivatud kas kodus, Lümandas või Saare Maakonnas. Töötatakse nii avalikus kui erasektoris, maakondlikul tasandil on peamine tömbepunkt Kuressaare. Leedri eripäraks on suur registreeritud ettevõtete hulk ja see, et paljud töötavad kodus. Noortele on lahenduseks internet, 3 naist toodavad kadakasiirupit, vanematel inimestel on ettevõtted näites puidutööks, saekaater, bussifirma, pool-looduslike koosluste hoolduses. (Tiitsoni 2017)

2015.a alguse seisuga on Leedri külas registreeritud 7 FIEt ja 5 OÜ-d: Scindula, Toggles, Ranna Reisid ja A-Orbu, Kenakena, enamus nendest on loodud 2009 või hiljem. 2007 oli osäühingutest olemas ainult Toggles. FIEdest tegutseb aktiivsemalt Ado Vakker, kes pakub

saagimisteenust ja metallitööd. Veel on FIEde tegevusaladeks segapõllumajandus, metsandus, giiditeenus, käsitöö ning lamba- ja kitsekasvatus. (Leedri...2014)

Leedri küla tekkis XIII sajandi lõpus Lümända mõisa juurde. Kirjalikes allikates leiab Leedri kohta esmamainimist 1522. aastal (ENE 1990c s. v. Leedri: 445). Enne Liivi sõda oli Lümända mõis Saare-Lääne piiskopile alluva Väike-Kihelkonna ametkonna keskus (Leedri...2014). Ajalooliselt siiani hästisäilinuna on Leedri küla enda kui selles asuvate talude-teede piirid püsinud väga stabiilselt (ENE 1972b s. v. Leedri: 381).

Leedri külarahva ühistegevuse alguseks loetakse 1988. aastat, kui küla mehed taastasid Anetsi pukktuuliku ja külakiige ning 23.06.1992. a peeti Anetsi väljal esimene külakokkutulek (Leedri...2007). Leedri Küla Selts loodi 27.11.2005. a toimunud külakoosolekul (Leedri...2013). Aluse selleks mõtteks andis naaberkülade eeskuju, aga lõplik tõuge tegutsemiseks tuli aga küla kiviaedade ja teedevõrgustiku viimisest muinsuskaitse alla 2005. aastal, mis ühelt poolt tähendas arengu takerdumist tänu piirangutele, positiivse küljena aga avas uued perspektiivid ja võimalused küla tundma õppimiseks. Seltsi loomisega taheti astuda kindel samm arengus edasi, kui senimaani oli inimesed tegelenud peamiselt heakorratalgutega ja pidude korraldamisega, siis nende kõrval taheti looma hakata ka midagi uut (Leedri...2007). Seltsi loomise eesmärgiks oli suunata küla arengut ja elavdada külaelu ning ühistegevust, millele leida juurde vahendeid läbi toetuste. Külas elavad erinevate põlvkondade inimesed on koostööaldisid ning ühiseid ettevõtmisi ei peljata, seepärast läks ka seltsi loomine arengu järgmise sammuna kiirelt ja latusalt. Leedri küla koostas oma esimese arengukava aastal 2007, mis käsitleb eesmäärke aastani 2012. Teine arengukava koostati aastateks 2015–2021 (Tiitson 2017).

Leedris on taasiseseisvumise ajal pidevalt olemas olnud ka külavanem. Algus aastatel oli selleks Adi Kuivjõgi, 2005.a sügisel võttis tema ameti üle Maret Künnap. Edasised küla eestvedajad on olnud Ain ja Kairit Rand, Urve Vakker, Sirje Salumaa, Reinu pere ning hetkel perekond Tiitson (Tiitson 2017). Küla eestvedajate peamiseks funktsiooniks on olnud ühisürituste läbiviimise organiseerimine, prügimajanduse korraldus, suhtlemine vallavalitsuse ja teiste institutsioonidega (nt Muinsuskaitseamet), ning viimasel aastal ka külaseltsi juhatusse kuulumine (Leedri...2007). Leedri küla elanike arvates on liidri roll oluline, sest kui külavanem „hüüab“ või palub teha, siis saab see asi tehtud. Samas keegi üksteist liialt ei käsuta, küla eest ühist tegutsemist peetakse lahedaks ja auasjaks. Liider peab rahva kokku kutsuma ja tegevust koordineerima (Tiitson 2017).

Leedri küla arengueesmärgid on koostatud eelkõige arvestades küla probleeme ja vajadusi, mille põhjal on püstitatud eesmärgid. Näiteks on eluliste vajaduste puhul eesmärgiks: teedega seotud probleemidele on leitud lahendus koostöös Lümända Vallavalitsusega. Arenguvajadustena on koostöös Muinsuskaitseametiga on taastatud kiviaiad ning paigaldatud talude õueväravad. Samuti on oluline eesmärk külale, et Anetsi tuulik on täielikult taastatud professionaalide poolt ning töökorda seatud. (Leedri...2007)

Võrreldes esimeses arengukavas väljatoodud näited arengueesmärkidest, saab nende teostamise vastused uuemas arengudokumendis. Näiteks ei ole teedega seotud probleemidele lahendust leitud, sest Muinsuskaitseamet ei soovinud Leedris näha teede mustkatte alla viimist. Kiviaedade taastamisega tegeletakse pidevalt ja seda tööd jätkub ka järgnevaks paarikümneks aastaks. Põhjus, miks korrastamis- ja taastamistööd nii vaevaliselt liiguvad on toetuse taotlemises, sest PRIA jagab kiviaiatoetust ainult nendele aladele, kus kiviaed piirneb põllumaaga. Talude õueväravate paigaldamiseks EAS-ilt toetust ei saadud, ja üksikud talud on oma vahenditega vanade fotode põhjal õueväravaid kiviaedade vahele teinud, seega saab seda eesmärki lugeda osaliselt täidetuks (Tiitson 2017). Eesmärk Anetsi tuulik täielikult taastada, on täidetud tuuliku päästmise osas. Veski sisustus jäi 2013. a rekonstrueerimata, kuna piiranguks osutusid rahalised ressursid. Lahendusena oodatakse külasse elama ja tegutsema viljakasvatajat ja veskimeest, kes tahaks veskis reaalselt tööd teha ning seeläbi tuleks ka sisustus tuulikusse (Leedri...2014).

Seltsi liikmed on töötahtelised ja abivalmid, ühiselt tehakse kodukoha kaunimaks vormimisel mitmed talgupäevi. Nad on leidnud oma ettevõtmistele lisarahastust rohkem kui kümnele projektile. Toetust on saadud Kohaliku Omaalgatuse Programmist, Muinsuskaitseametist, Kultuurkapitalist ning PRIAst. Rahastust on saadud üritustele „Leedri küla päev“, „Lapitöö saladused“, „Ivo Linna heategevuskontsert“, „Leedri suvi“ ning näiteks projektidele „Logo Leedri külale“ ja „Valgus küüni (joonis 9) I–III osas“ (Leedri...2017). Samuti korraldatakse igal aastal jaanituli ja kevadtalgud, kus panustavad eelkõige üritustel osalejad, seda jaanipäeval sümbolse piletitasuga ja talgutele tullakse oma tööriistade ja vahenditega (Tiitson 2017). Aastal 2015 valiti Leedri konkursi „Aasta küla“ võitjaks.

Joonis 9: Leedri küün ja külaplats (Heiko Kruusi).

3.1.9. Läsna-Loobu küla

Läsna-Loobu küla on kaks naaberküla, kus Läsna külas elas 2018. aasta alguse seisuga 34 ning Loobu külas 57 inimest (Kadrina...2018). Suveperioodil lisandub mõlema küla peale umbes 20 inimest (Läsna-Loobu...2017). Suhtumine nendesse on positiivne nagu ka teistesse elanikesse. Nad on kaasatud küla tegemistesse, isetegevusse, ühisüritustesse, talgupäevale täpselt samamoodi nagu tavaelanikud. Suvehooajavälisel ajal on suvitajad hoolsad pidudel ja teistel sündmustel käijad. Kahe küla liitjaks on Läsna rahvamaja, mille läbi tunnevadki seal elavad inimesed end ühise tööka, kultuurse ning kokkuhoidva kogukonna omanikena (Laisaar 2017).

Vanuskoosseisust on külas esindatud kolm põlvkonda. Mõlema küla peale kokku on 0–7-aastaseid 4, 7–16-aastaseid 12, 20–40-aastaseid 21, 41–60-aastaseid 32 ning 61+ vanusega inimesi 22. Läsna küla kõige vanem inimene on 88-aastane, kõige noorem 4-aastane. Loobu küla kõige vanem inimene 85-aastane, kõige noorem 5-aastane. (Laisaar 2017)

Läsna-Loobu küla on hajaküla (Laisaar 2017). Läsna-Loobu asetseb Lääne-Virumaa lääneosas, Kadrina valla loodenurgas. Lääne-Virumaa keskus Rakvere linn jääb külast 35 km ja vallakeskus Kadrina 20 km kaugusele (Google... 2018). Külapiir külgneb ühest

küljest Lahemaa Rahvuspargiga. Läsna-Loobut läbivad kaks suuremat maanteed, riikliku tähtsusega Tallinn–Narva maantee, ja Tapa–Loobu maantee. Kõige suuremat liikluskormust piirkonnas kannab kahte küla läbiv Läsna-Loobu tee (Läsna-Loobu...2017).

Läsna-Loobu küla asetseb tasasel metsarikkal maastikul, mille ümber laiuvad karjamaad ja põllud, millest põllumaana on kasutuses ca 30 %. Veekogudeks piirkonnas on 16,9 km pikkune Läsna jõgi (Läsna-Loobu...2017) ja 62 km pikk Loobu jõgi, mis algab Pandivere kõrgustiku põhjanõlvalt Jõepere allikaist ja suubub Vihasoo lähedal Eru lahte (EE 2003c s. v. Loobu jõgi) ning Kalajärv, Linajärv ja Kaanjärv (Läsna-Loobu...2017).

Külas on mitmeid kultuurisündmusi, mis ühendavad elanikke ja tutvustavad Läsna-Loobu külaelu üle-eestiliselt. Eriti populaarsed on kohaliku külateatri etendused, mis hõlmavad mitmeid põlvkondi ja suurt osa külarahvast. Traditsiooniliselt tähistatakse ka üheskoos jõule, emadepäeva, jaanipäeva ja suvelõppu. Kokku saadakse ka iga-kevadisel talgupäeval, kus igast talumajapidamisest on väljas esindus ja kaasas vajalikud tööriistad, alustades haamrist ja akutrellist ning lõpetades murutraktori või ATV-ga (Läsna-Loobu...2017). Kuna Läsna-Loobu külas puuduvad suured vaatamisväärsused, siis pole turistide arv suur. Pärast konkursi „Aasta Küla“ võitmist on aga käinud mitmed grupid külaga tutvumas. Läsna-Loobus on kaks suuremat turismitalu: Kuusekännu Ratsatalu ning Lahemaa Matkakeskus (Laisaar 2017).

Ettevõtete arv külas ja tegevusvaldkonnad peegeldavad, et inimeste professioonid on erinevad. Külades on 6 FIE-t: Indrek Saar FIE, Urmas Joosani Matsahansu Talu FIE, Pealispõllu Talu FIE, Lui Pärnamäe FIE, Kaljo Oomer FIE ja Eerik Väärtnõu FIE. Lisaks veel 15 osaühingut: Kuusekännu Ratsakeskus OÜ, Mööbler OÜ, Car Baltix OÜ, Põhjala Puu OÜ, Biofert OÜ, Spacemet OÜ, PEP Arkitekter OÜ, Toomel Grupp OÜ, Autira Metall OÜ, Marga MTJ OÜ, K.O.Loodus OÜ, Estjan Auto OÜ, Avellana OÜ ning Läsna Autoteenindus OÜ. 2 täisühingut Lahemaa Matkakeskus TÜ ja Nordic Moonlight TÜ ning 2 mittetulundusühingut: Läsna rahvamaja MTÜ ja Autimene MTÜ. Läsna külas tegutsevad vabakutselised kunstnikud Piret ja Jüri Mildeberg. Lisaks neile veel Läsna külateater, Läsna-Loobu külakoor ja Läsna rahvamaja väikesed laulu- ja tantsulapsed. Suur osa elanikkonnast käib tööle Viitnale, Kadrinasse, Rakverre kui ka Tallinnasse. (Läsna-Loobu...2017)

Ajaloost võib esimesi märke Läsna ja Loobu kohta lugeda 13. sajandist pärinevast Taani hindamisraamatust (ENE 1990d s. v. Loobu: 620). Tollase haldusjaotuse järgi eksisteerib Loobu küla seal nii 4 kui ka 8 adramaalise külana. 17. sajandi lõpus olid Läsna ja Loobu juba omaette üksused. Loobu küla varasemad nimed on olnud Lopae, Loop, Leppe, Lopp. Läsna küla on nimetatud Lessenow, Lessna (Läsna-Loobu...2017).

Läsna-Loobu külainimeste ühenduslüliks on Läsna rahvamaja (joonis 10), mis rajati 2003. aastal ning mis liidabki Läsna Loobuga ning veel teistegi läheduses olevate naaberküladega, moodustades ühtse kultuurse ja tööka kogukonna. Läsna rahvamaja on korda tehtud. Mitmed tegutsevad huviringid, mille tegevustest võtavad osad nii lapsed kui pensionärid. Oma jõududega on ülesehitatud muuseum, mida peetakse ülal puhtalt oma jõudude ja entusiasmiga (Samolberg-Palmi, Pulver 2017). Läsna-Loobu küla on tuntud aktiivse seltsitegevuse poolest. Kollektiivid kes rahvamaja kasutavad on Läsna külateater Ahjutagused ja Läsna-Loobu külakoor (Läsna-Loobu...2017). Läsna-Loobu külal puudub külavanem. Suureks eestvedajaks on Läsna rahvamaja juhataja Heli Napp (Laisaar 2017).

Joonis 10: Läsna rahvamaja (Heiki Koov).

Kõige olulisem on küla muutmine atraktiivseks elamiskeskkonnaks ning selleks, et küla muutuks elamisväärses olemasolevale elanikkonnale, peavad olema rahuldatud elanike põhivajadused. Näiteks on arengueesmärkideks toodud, et suvisel perioodil viiks igasse

koju tolmuvaiba ning talvel lumevaiba tee, igas majapidamises jätkuvalt puhast joogivett, oleks kättesaadav püsiv interneti ühendus, oleks olemas küla sümboolika ja logo. Samuti tahetakse rahvaarvu suurendada ca. 100 inimeseni (Läsna-Loobu...2017). Läbi on viidud SWOT-analüüs küla tugevuste, nõrkuste, võimaluste ja ohtude kohta.

Edukate tulemuste taga on kogu küla kollektiiv, kes on teotahtelised, kokkuhoidvad ja heade ideedega inimesed ning kelle vahel on tugev koostöötahe. Noored pered, kellel on ka järelkasv, on rajanud külla oma kodu. Omad plussid on ka sellel, et vallavolikogus on esindatud kaks küla elanikku. Kuna Läsna-Loobu lähedal asub ka Kaitseväge kaitsepolügooni lähedus, siis koostöös Kaitseväega on teederemont oluline. Külakeskus Läsna rahvamaja näol on hea koht, kus üritusi läbi viia ning toredas seltskonnas aega veeta. (Läsna-Loobu...2017)

3.2. Konkursi võitmise põhjused

Konkursile kandideerimiseks saadavad külad konkursiaasta märtsikuus enda poolt täidetud ankeedi (lisa 1) korraldajale Liikumine Kodukant. Ankeet sisaldab 17 küsimust, kus pool küsimustikust jaguneb omakorda alaküsimusteks. Külad kirjutavad endast ca. 10 lause pikkuselise lühitutvustuse. Antakse ülevaade külas tegutsevatest organisatsioonidest ja seltsingutest ning arengukava perioodide olemasolust. Küla jätkusuutlikkuse seisukohalt tuuakse välja traditsioonid ning koostöö teiste küladega, sh. rahvusvaheline koostöö ning koostöö kohaliku omavalitsusega. Küla seltsielu edendamiseks on suur abi erinevatest fondidest taotletud rahastustel, millele on ankeedis ülevaade antud. Majandustegevus külades on aasta aastalt järjest suurenenud, mis on saanud ka konkursil oluliseks teguriks. Tulevastele põlvedele mõeldes on oluline talletada küla ajalugu, seda nii videopildis kui fotoalbumite läbi, mis on konkursil oluline algusaastatest alates.

Kandidaadiks saab iga maakond esitada ühe küla/külade piirkonna või aleviku, mis on ennem välja selgitatud maakondlikul tasandil. Kandidaadi esitab konkursile maakondlik esindusorganisatsioon. Osaleda ei saa varasem tiitlivõitja ning osalustasu (35€) maksmise korraldab maakondlik Kodukant. Aasta külaks saamise eelduseks on viis põhitingimust (Eesti...2017c):

- 1) On nähtav kogukonna positiivne areng ja külasisene koostöö viimase kolme aasta jooksul;
- 2) arenduslike ja kogukonda liitvate projektide edukad algatamine ja elluviimine, samuti on oluline ajaloo talletamine;
- 3) on oluline küla ühistegevused ja koostöö kohaliku omavalitsusega.
- 4) avatus ja tuntus nii maakondlikul kui üleriigilisel tasemel;
- 5) on olemas kehtiv või koostamisel arengukava.

Konkursi „Aasta küla“ võitja valib 7-liikmeline hindamiskomisjon, kelle hulka kuuluvad Riigikogu esimees ja esindajad Liikumisest Kodukant, Maaeluministeeriumist, „Maalehest“, Siseministeeriumist, Eesti Maaomavalitsuste Liidust ja organisatsioonist Eesti Leader Liit (Eesti...2017c). Nende töö aluseks on küla enda poolt koostatud ankeet ja 2-tunnine kohapealne külastus. Külade võrdlus on iga konkurss väga erinev, aga üldiselt vaadeldakse küla ühistunnet, koostöövõimet, nähtavust, elluviidud tegevuste tulemusi. Eristumise loob lisaks veel see nähtamatu miski, mis avaldub külastuse käigus. Hindamiskomisjon nimetab seda sädemeks, kireks, elujõuks ja see on ainult inimestest tulenev (Habakukk 2018).

Võitja välja selgitamisel on peamiselt arvestatud sotsiaalset aktiivsust külasiseselt, ühistegevust ning kogukonda liitvate projektide algatamist ja elluviimist. Määravaks ei ole saanud rahvastikunäitajad ja vanusrühmade osakaal, mis küla bioloogilise jätkusuutlikkuse seisukohalt oleksid olulised. Samuti on tähelepanu pööratud piirkonna majandusele ja ettevõtluse arengule, mis näitab kohalike inimeste tööhõivet kodupiirkonnas.

2005. aasta Kamari alevik – Kamari Haridusseltsi liige Liia Lust arvab, ajend tiitlivõiduks võis olla juba aastakümnete taga. Kui ta Kamarisse kolis oli ümbruskond räämas, muru kõrge ning prügikastid ajasid üle – üldpilt väga kole. Konkursile esitatud värviliste fotodega album küla edukusest, mis hõlmas endas ülevaadet koosolemisest, külaseltsi toimekusest mitmetes tegevustes ning erinevatest sündmustest, alustades talgupäevadest ja lõpetades kodutütarde võistluse korraldamisega, annab selge ülevaate kuhu on tänasel päeval jõutud läbi aastate kodukanti panustamisel ning just see võis saada konkursil määravaks. (Lust 2018)

2005. aasta Uljaste küla - Uljaste küla puhul märgiti ära, et kuigi küla on olemuselt väike, on sellel väga palju häid omadusi. Küla elanikud on töökad ning hoiavad oma kodukanti ja

püüavad seda arendades järjest ilusamaks teha (Virumaa...2005). Uljaste oma linnamäe, külaseltsimaja ja läheduses asuva järvega on Lääne-Virumaal ammu kauni välimuse poolest tuntud. Näiteks nii bussiootekoja kui ka pritsi- ja seltsimaja on külainimesed ise oma kätega ehitanud (Karro 2018).

2007. aasta – Kuhjavere küla – Kuhjavere puhul toodi välja järjepidevat tegutsemist, avatust, koostööd teiste seltsidega maakonnas ja väljaspool ning kogemuste jagamist üle Eesti. Näiteks 2007. aastaks oli tegutsema ärgitatud 35 küla, kus Kuhjavere külavanemat Romeo Mukki kutsutakse paljudes nendes külades nn. „ristiisaks”. Läbi aastate on ellu viidud mitmeid projekte erinevate rahastajate abiga. Aktiivselt on selts osalenud Suure-Jaani valla mittetulundusühenduste ümarlauas. On välja kujunenud traditsioonilised ettevõtmised, mis aitasid kogukonda liita. Kõige krooniks külateatrite festival koos teatrikorüfee Kalju Komissaroviga iga aasta augustis. Ehitatud on külamaja külaelanike vabatahtliku tööna, rajati bussiootepaviljon, sinna juurde külakaart, majapidamiste tee otsa pandi nimeviidad, anti välja küla ajalehte (Mukk 2017).

2009. aasta Kiideva küla – Kiidevale andis hea tulemuse konkursil tugev kogukond (Raudvere 2009). Enne külasetsi rajamist oli küla hääbunud, võsastunud ja mingit seltsitegevust siin ei toimunud. Külaselts alustas tegevust 2000. aastal, kus külaelu hoogustus 9 aastaga. Küla tegi läbi totaalset muutumist (Olgo 2017).

2009. aasta Viitina küla – Viitinas paistis žüriile silma noorte pealehakkamine ja energia kodukandi eest hoolt kanda (Leht 2009). Oluliseks sai ka küla sõbralikkus ja headus ning ollakse aktiivsed tegutsejad. Näiteks korraldab Viitina iga aasta Kuuritsapüügi võistlust, mis on ainulaadne, sest kuskil mujal taolist võistlust ei toimu (Velks 2017).

2011. aasta Prandi küla – Prandi „Aasta külaks“ kuulutamiseni viis elanikkonna järjepidev koostöö kogukonnas (Must 2011). Kindlasti olid olulised ka saavutused, millega külaselts oli hakkama saanud. Näiteks kõige suurem ettevõtmine oli tühjale kohale täiesti uue külamaja rajamine (Koplimets 2017).

2013. aasta Lustivere külade piirkond – Lustivere piirkonnal on hästi väljakujunenud ning omane silmapaistev koostöö keskuse Lustivere ja ümberkaudsete piirkonnakülade Sulustvere, Kaavere, Pudivere, Tõrenurme, Neanurme ja Kaliküla vahel, mis tagab tugeva elujõulisuse. Lustivere puhul märgiti ära kohapeal toimivat koostööd seltsi ning teiste asutuste vahel. Seltsi koostööpartnerid on Lustivere põhikool, Lustivere raamatukogu,

MTÜ Lustivere Hooldekodu, Lustivere kauplus, põllumajandusettevõtted ja korteriühistu. Lustivere on saanud heakorrastatud tänu sellele, et kõik asutused ja inimesed kannavad hoolt oma territooriumide heakorra eest. Näiteks Umbusi jõgi sai korrastatud, mille raames rajati ka kalatrepid, tänu sellele, et lustiverelane kirjutas selleks projekti, et koduküla heakorda panustada. (Paluoja 2018)

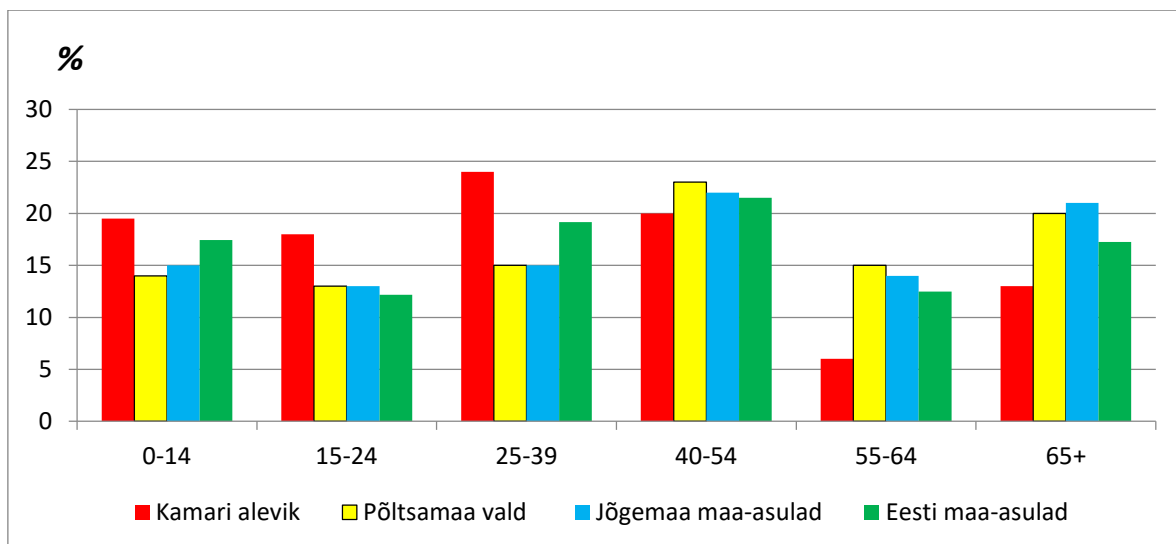
2015. aasta Leedri küla – Aasta küla tiitli tõi Leedrisse inimeste võimekus teha ühiselt oma elu paremaks ning luua koos koht, kuhu tahetakse tulla, seal elada ja töötada hoolimata sellest, et asutakse ääremaal (Mikovitš 2015). Leedri puhul märkis hiinamiskomisjon küla koostöövaimu ning suurt noorte osakaalu külas. Oluline oli ka asjaolu, et Leedris on ettevõtlust kordades rohkem, kui Eestis üldiselt (Tiitson 2017).

2017. aasta Läsna-Loobu küla – Nagu nimetus ütleb on selle küla taga kaks küla, ometi tunnevad nende külade elanikud end justkui ühe küla elanikkond, mis sai oluliseks ka hindamisel. Külas käib aktiivne seltsielu, mille keskmes on Läsna rahvamaja (Laisaar vastus). Kohalikud käivad külakeskuses õpitubades, näiteringis, laulukooris. Läsna-Loobu puhul leidsid hindajad, et külas valitseb tugev ühtekuuluvustunne (Viita-Neuhaus 2017).

3.3. Demograafilised muutused „Aasta külades“

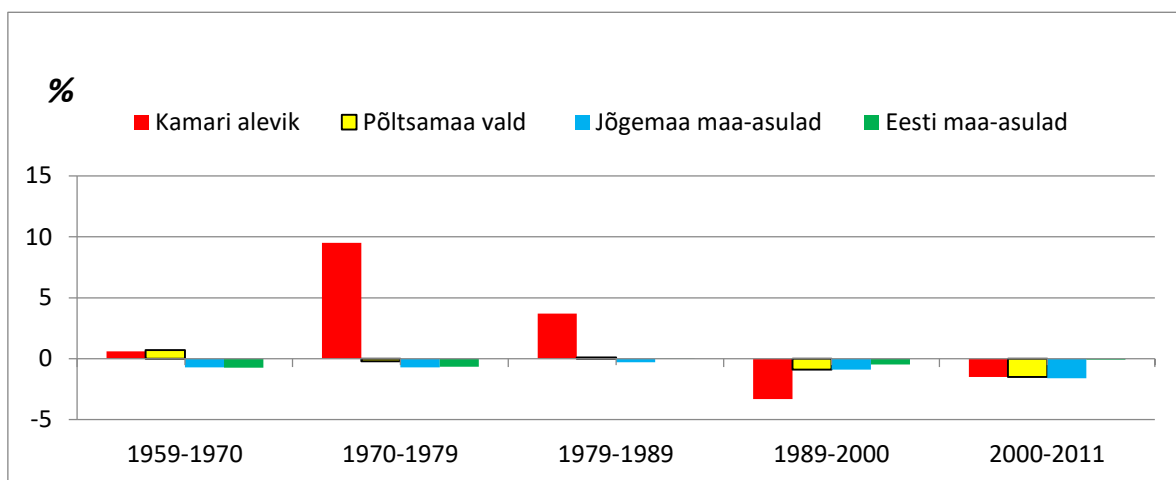
3.3.1. Kamari alevik

Jõgevamaal asuvas Kamari alevikus elab 2018. aasta 01.03 seisuga 165 inimest (Põltsamaa...2018) (2011. aasta rahvaloenduse andmetel oli elanikue arvuks 164). Kamari on võrreldes Põltsamaa valla ja Jõgevamaa keskmise maa-asulaga suurem. Aleviku elanikkond on pigem nooremaealine ning on näha (joonis 11), et vanuserühmas 25–39-aastaseid elab Kamaris kõige rohkem. Võrrelduna Põltsamaa valla ning Jõgevamaa ja Eesti maa-asulatega on Kamaris rohkem noori ka vanuses 0–14 ja 15–24. Ühtlane on tase vanuserühmas 55–64, kus Kamari näitajad on ülejäänud kolme piirkonnaga võrdsed. Aleviku noorenevat rahvastiku näitab vanemaegalise elanikkonna vähesus, mida Kamaris on vähe: 55–64-aastaseid 6 % ning 65 ja vanemad 13 %. Ülejäänud kolmes piirkonnas on vastav näitaja suurem.

Joonis 11. Kamari aleviku vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a (Rahvaloenduse 2011 materjalid).

Elanikkond Kamaris on viimase poolsajandi vältel rohkem kasvanud ja võrreldes tõusuga ka pisut langenud (joonis 12). Kui 1959–1970 aastatel kasvas rahvastik ainult 0,6 %, siis järgneval kümnendil kasvas juba 9,5 %. 1979–1989 oli kasv 3,7 %, aga kuni 2000. aastani ka sama palju vähenes. Sealt edasi vähenes veelgi, kuid mitte palju. Kamari rahvastikudünaamika taustal on Põltsamaa valla ning Jõgevamaa ja Eesti maa-asulates trendiks olnud pigem aastate läbi rahvastiku vähenemine.

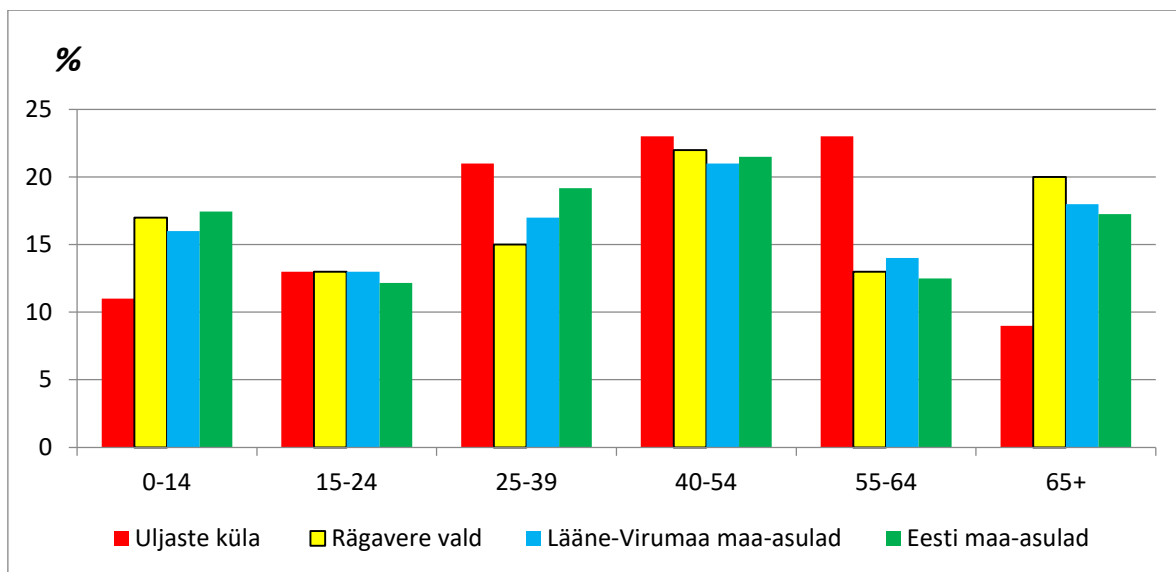
Joonis 12. Leedri küla rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid).

Kamaris oli 2011. aastal püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus 26 %, Põltsamaa vallas 20 %, Jõgevamaa maa-asulates 26 % ning Eesti maa-asulates 21 %. See näitab, et Kamaris ei ela ligi neljandikus eluruumides püsivalt kedagi sees. Alevikus on valdavalt Nõukogude ajal ehitatud elumajad, 1946–1970 ehitati 36 ning järgmisel kümnendil 46. Enne 1946. aastat ehitati 2 eluhoonet ning Vabariigi taasiseseisvumise järel samuti 2.

Kokkuvõttes on Kamari olnud heade rahvastiku näitajatega, eelkõige stabiilse ning nooremaealise elanikkonnaga alevik.

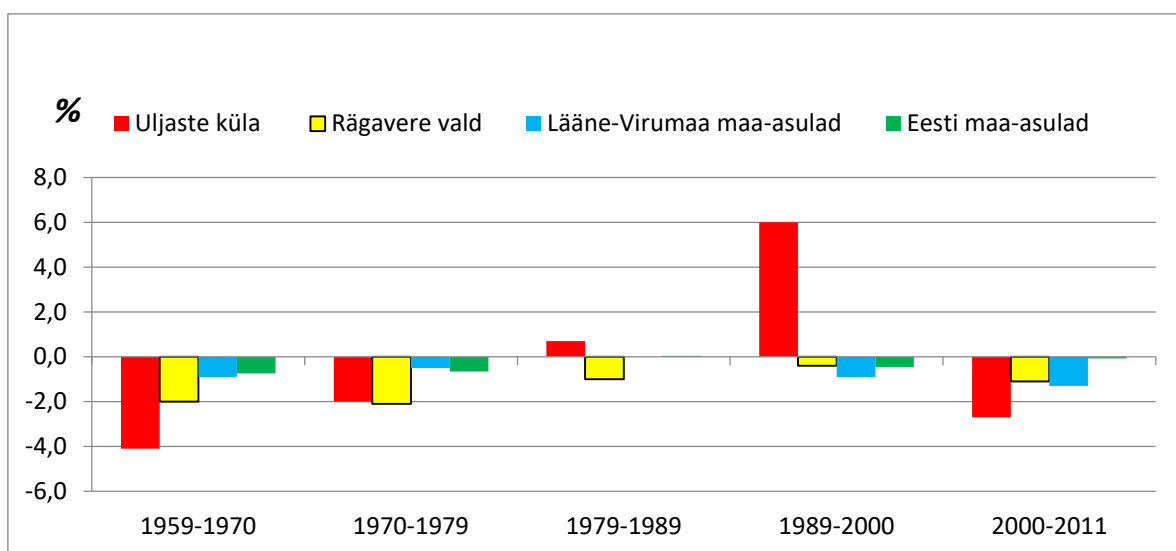
3.3.2. Uljaste küla

Lääne-Virumaal asuva Uljaste küla rahvaarv 2018. aasta alguse seisuga on 50 (Vinni...2018) (2011. aasta rahvaloenduse andmetel 53). Võrrelduna Rägavere valla ja Lääne-Viru maakonna keskmise maa-asula suurusega on Uljaste küla väiksem. Uljaste küla on suhteliselt vanemaegalise rahvastiku küla. Külas on kõige rohkem 55–64 ja 40–54 vanuses inimesi, viimane on samas suurusjärgus Rägavere valla kui Lääne-Virumaa ja Eesti maa-asulatega (joonis 13). Noori vanuses 0–14 on Uljastes 11 %, mida on ca. 5 % vähem kui ülejäänud kolmes piirkonnas. Kõigis neljas piirkonnas on enam-vähem võrdselt elanikke vanuses 15–24. Uljaste näitajad nelja piirkonna lõikes on paremad ka vanuses 23–39, küündides üle 20 %. Kui valla, maakonna ja riigi tasandil on 65-aastaseid ja vanemad inimesi üle 15–20 %, siis Uljaste külas jääb näitaja alla 10 %, olles 9 %.

Joonis 13. Uljaste küla vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a. (Rahvaloenduse 2011 materjalid).

Viimase viiekümne aastaga on Uljastes rahvaarv nii tõusnud kui langenud (joonis 14). Vahemikus 1959–1970 oli Uljaste elanikkonna languseks -4 % ning järgneval kümnendil poole vähem (-2 %). Samadel aastakäikudel oli langustrendis rahvaarv ka Rägavere vallas ning Lääne-Virumaa ja Eesti maa-asulates, püsid samas suurusjärgus. Rahvaarvu kasvud Uljastes toimusid 1979–1989 (0,7 %) ning 1989–2000 (6 %). 21. sajandi algusest on olnud kõigis neljas piirkonnas rahvaarv languses.

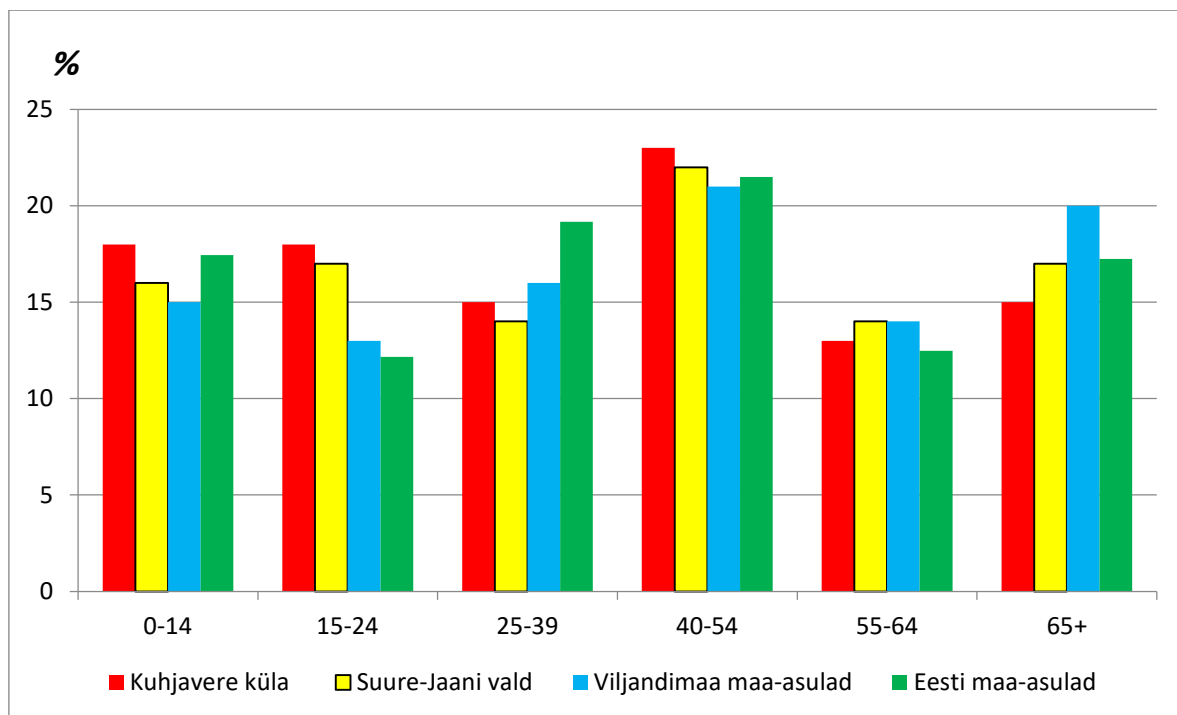
Joonis 14. Uljaste küla rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid).

Uljaste külas oli 2011. aasta seisuga püsielaniketa eluruumide osatähtsus 24 %, Rägavere vallas 29 %, Lääne-Virumaa maa-asulates 23 % ning Eesti maa-asulates 21 %. Eluruumide on Uljaste külla kõige rohkem ehitatud enne II Maailmasõda (13). Järgnevatel kümnentitel vähem: 1946–1970 2, 1970–1990 7 ning viimasel paarikümnel aastal 2.

Kokkuvõttes on Uljaste küla olnud väikese rahvaarvuga, aeglaselt tühjenev ning natuke keskmisest vanema elanikkonnaga küla.

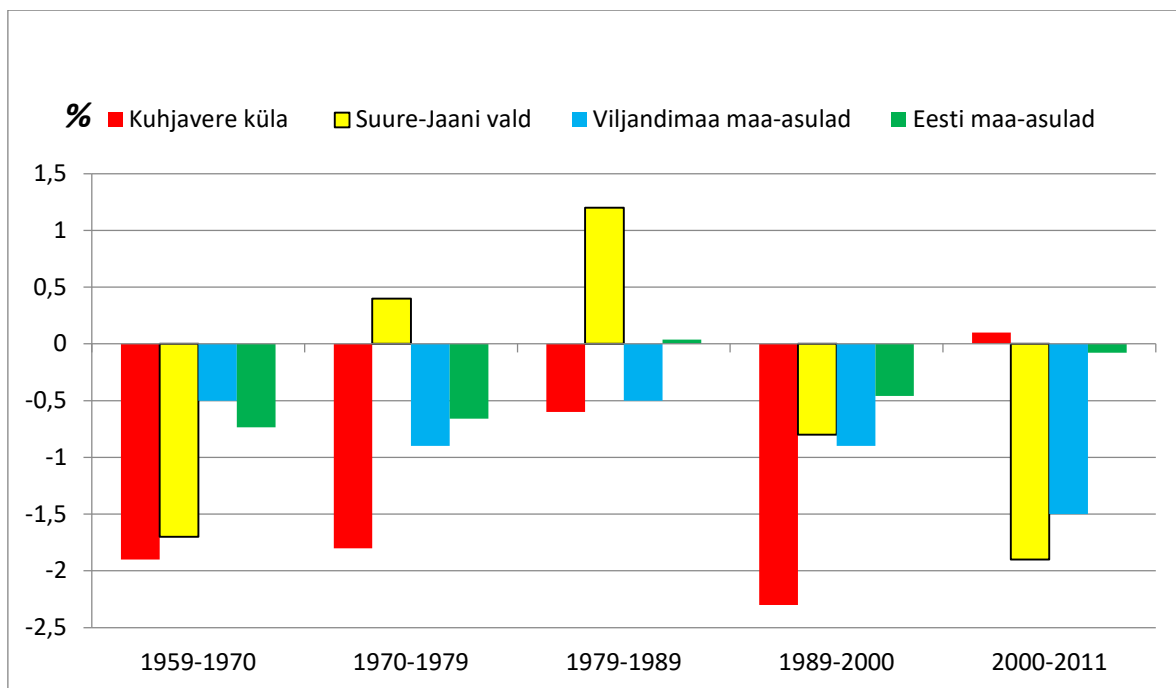
3.3.3. Kuhjavere küla

Viljandimaal asuva Kuhjavere küla rahvaarv 01.03.2018. aasta seisuga on 58 (Põhja-Sakala...2018) (2011. aasta rahvaloendusel oli külas 67 elanikku). Võrrelduna Suure-Jaani valla ja Viljandi maakonna keskmise maa-asula suurusega on Kuhjavere küla väiksem. Kuhjavere rahvastik on noorema-poolne: külas on 18 % nii 0–14 vanuseid kui 15–24 vanuseid (joonis 15). See näitaja on kõrgem Suure-Jaani vallast kui Viljandimaa ja Eesti maa-asulatest. Kuhjaveres elab 15 % 25–39-aastaseid. Kõige rohkem elab külas 40–54-aastaseid (23 %), mis on enam-vähem võrde ülejäänud kolme piirkonnaga. Vanemaelist rahvastikku, vanuses 55–64 ning 65+, on Kuhjaveres kõige vähem, samuti on see näitaja väiksem võrreldes Suure-Jaani vallaga ning Viljandimaa ja Eesti maa-asulatega.

Joonis 15. Kuhjave küla vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a. (Rahvaloenduse 2011 materjalid).

Elanikkond Kuhjaveres on viimase poole sajandi jooksul pidevalt langenud: rahvastikudünaamika (%) (joonis 16) aastakeskmiselt on püsivalt negatiivne. Kõige suurem langus (-2 %) on olnud vahemikus 1989–2000. Rahvastiku vähenemine on toimunud ka 1959–1979 aastatel, kui langus oli -3,7 %. Rahvastiku vähenemine on samal ajal toimunud ka Viljandimaa ja Eesti maa-asulates. Suure-Jaani vald on rahvastikudünaamikalt positiivsete näitjatega olnud 1970–1989 vahemikus. Uue sajandi algul on Kuhjaveres rahvastik kasvanud 0,1 %.

Joonis 16. Kuhjaveere küla rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid).

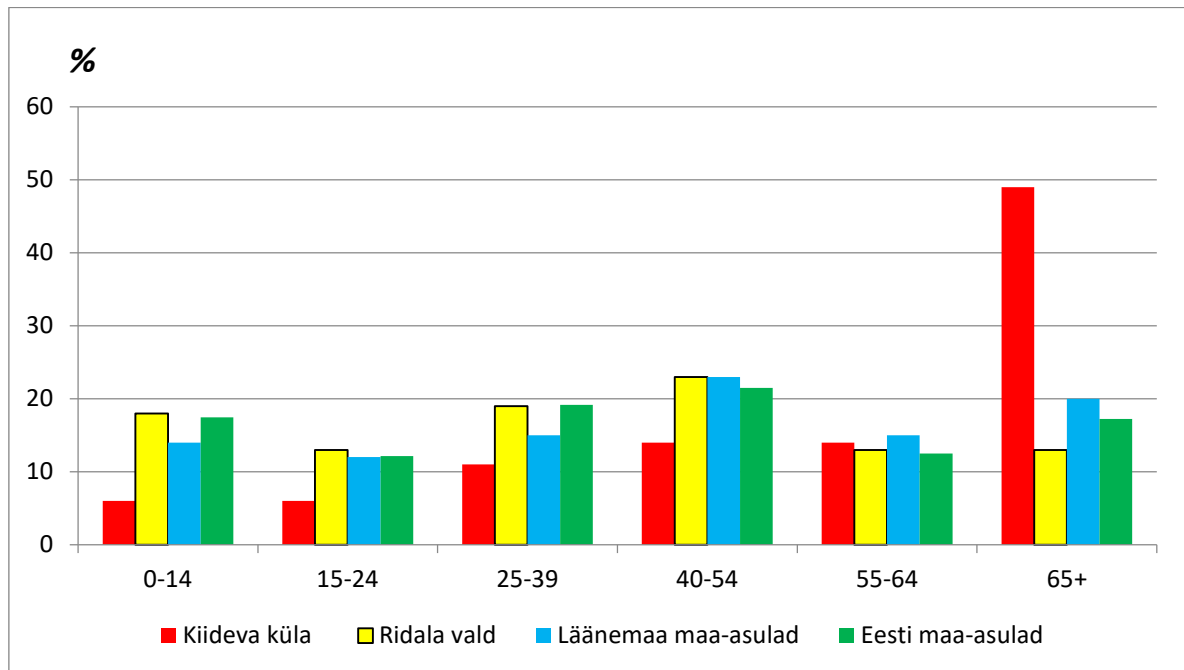
2011. aastal oli Kuhjaveres püsielaniketa eluruumide osatähtsus 5 %, mis on väga hea näitaja, võrreldes Suure-Jaani vallaga 16 %, Viljandimaa maa-asulatega 19 % ja Eesti maa-asulatega 21 %. See viitab sellele, et Kuhjaveere on kõrge püsielanikkonnaga koht. Valdav osa elamuid on Kuhjaverre ehitatud enne II Maailmasõda, kus 1946. aastani oli ehitatud 15 eluruumi. Järgnevatel kümnenditel on ehitatud 1 eluruum.

Kokkuvõttes saab öelda, et Kuhjaveere on suhteliselt väikse ja keskmisest noorema elanikkonnaga, nüüdseks stabiilse rahvaarvuga küla.

3.3.4. Kiideva küla

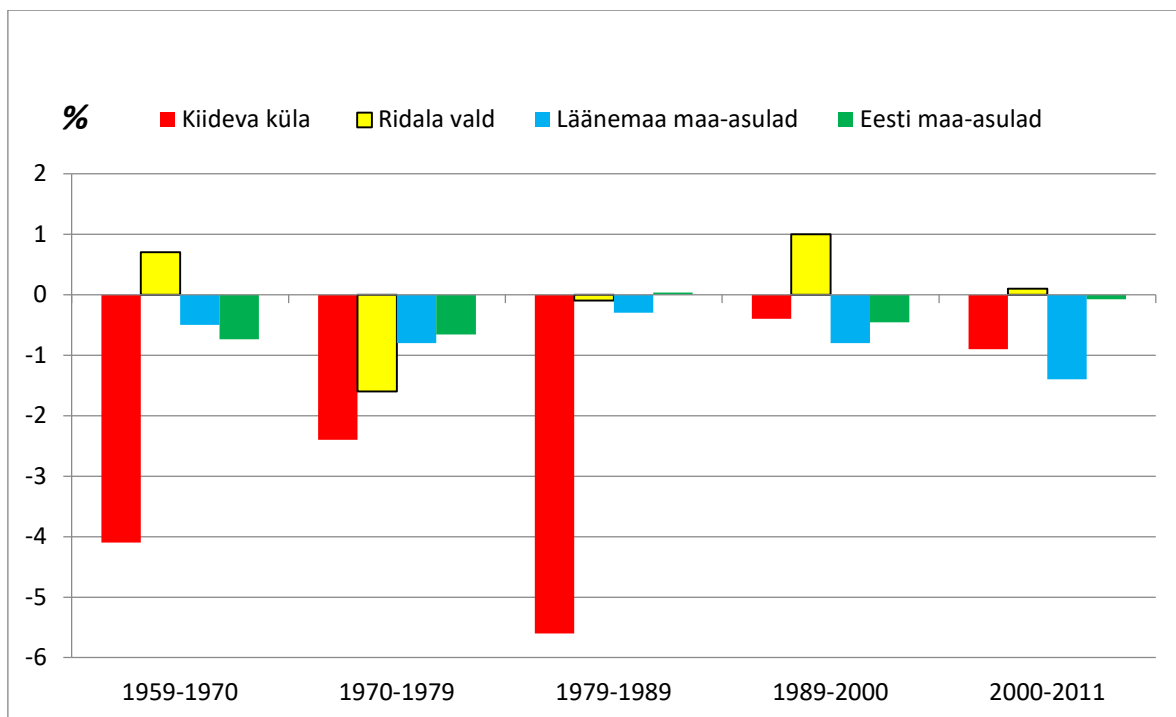
Läänemaal asuva Kiideva küla rahvaarv 2018. aasta 21.04 on 54 (Haapsalu...2018) (2011. aasta rahvaloendul elas külas 35 inimest). Võrrelduna Ridala valla ja Läänemaa keskmise maa-asula suurusega on Kiideva väike küla. Rahvastik Kiidevas on vanemapoolne: kõige rohkem (49%) elab külas 65-aastaseid ja vanemad (joonis 17). Võrdselt 14 % elab külas 40–54 ja 55–64 vanuserühma esindajaid. Noori vanuses 0–14 ja 15–24 elab külas kokku

12%. Ülejäänud kolme piirkonna need näitajad on Kiidevast paremad. 25–39-aastaseid inimesi elab Kiidevas 11 %.

Joonis 17. Kiideva küla vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a. (Rahvaloenduse 2011 materjalid).

Elanikkond on Kiidevas viimase poolsajandi vältel pidevalt vähenenud: rahvastikudünaamika (%) (joonis 18) aastakeskmiselt on püsivalt negatiivne nii Kiideva külas, Lääne maakonna ja kogu Eesti maa-asulates. Kõige madalam Kiidevas on see näitaja olnud 1979–1989. aastate andmetel, vastavalt -5,6 %. Kogu languse taustal on positiivset tõusu näidanud Ridala vald aastatel 1969–1970 ja 1989–2000. Käesoleva sajandi algul oli Kiideva rahvastiku vähenemine -0,9 %.

Joonis 18. Kiideva küla rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid).

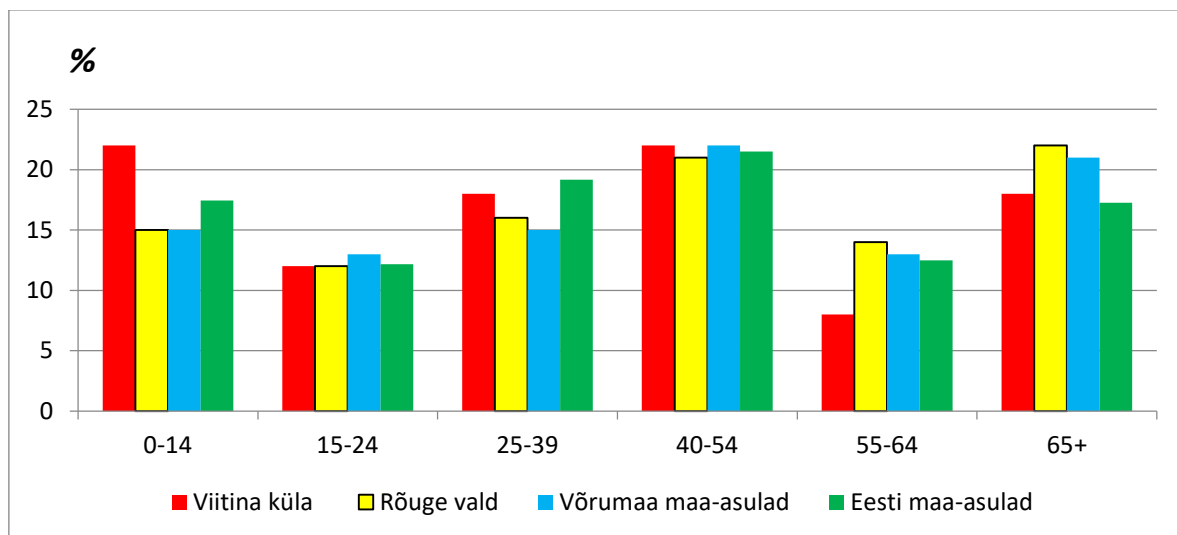
2011. aasta rahvaloenduste andmetel oli püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus Kiidevas 65 %, mis on ca. 2–3 korda kõrgem võrreldes Ridala vallaga (29 %) ning Läänemaa maa-asulate (30 %) kui Eesti maa-asulatega (21). Külas on valdavalt vanemapoolsed, enne II Maailmasõda ehitatud elumajad: kõige rohkem on neid külla ehitatud enne 1946. aastat (41). Nõukogude ajal ehitati Kiidevasse 4 eluruumi ning viimasel paarkümnel aastal 7.

Kokkuvõttes saab öelda, et Kiideva on väikese rahvaarvuga, tühjenev ning vanemaegalise elanikkonnaga küla.

3.3.5. Viitina küla

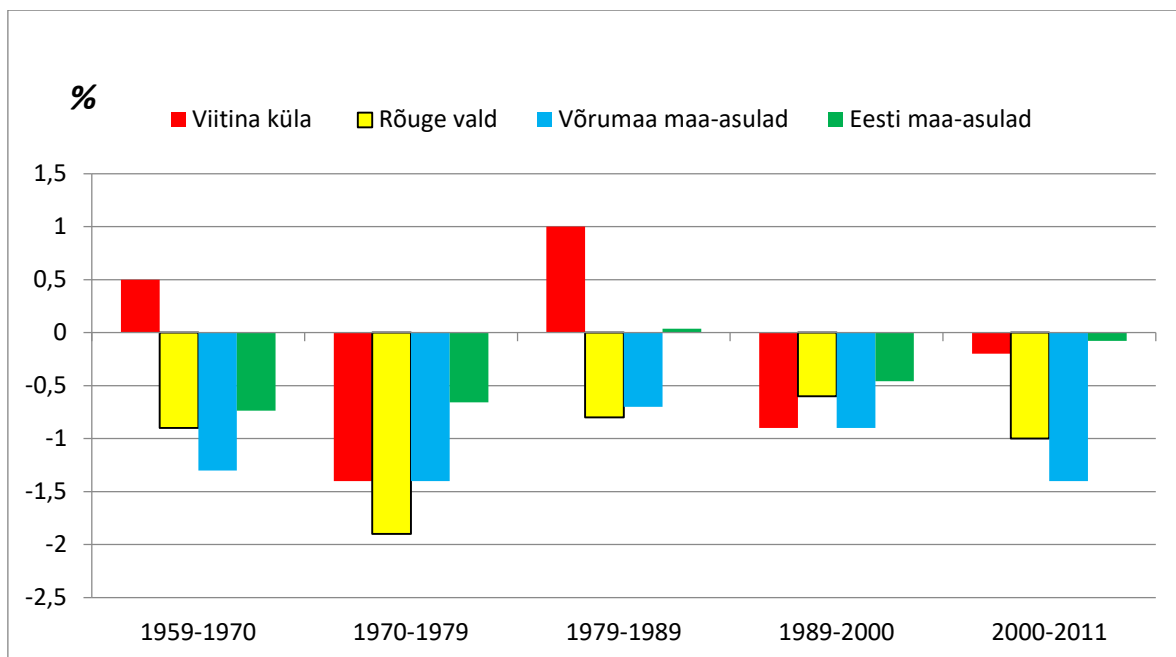
Võrumaal asuva Viitina küla rahvaarv 2018. aasta seisuga on 145 (Rõuge...2018) (2011. aasta rahvaloendusel oli rahvaarvuks 154). Võrrelduna Rõuge valla ning Võrumaa ja Eesti keskmiste maa-asulatega on Viitina küla suurem. Vanuskoosseisult elab külas kõige rohkem 0–14 ning 40–54 vanuseid, mõlema näitaja on 22 % (joonis 19). 0–14-aastaseid on Viitina rohkem võrreldes Rõuge valla ning Võrumaa ja Eesti maa-asulatega. 15–24-

aastaseid on kõigis neljas piirkonnas võrdselt. 55–64-aastaseid on Viitinas 8 %, mida on vähem kui ülejäänud kolmes piirkonnas. 65–aastaseid ja vanemaid elab Viitinas 18 %, mis on peaaegu samas suurusjärgus Eesti maa-asulate keskmise näitajaga. Rõuge valla ja Võru maakonna maa-asulatest on Viitinal see näitaja madalam.

Joonis 19. Viitina küla vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a. (Rahvaloendus 2011 materjalid).

Viimase poolsajandi jooksul on Viitina küla rahvaarv tõusnud ja langenud. Rahvastikudünaamikast (joonis 20) on näha, et kõige suurem kasv on Viitinas toimunud aastatel 1979–1989 (1 %). Rahvaarvu kasv on toimunud ka vahemikus 1959–1970 (0,5 %). Teistel kordadel on Viitina küla, Rõuge valla ning Võrumaa maa-asulate ja Eesti maa-asulate rahvastikudünaamika olnud negatiivne. Kõige suurem rahvaarvu vähenemine toimus Viitinas aastatel 1970–1979 (-1,4 %).

Joonis 20. Viitina küla rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid).

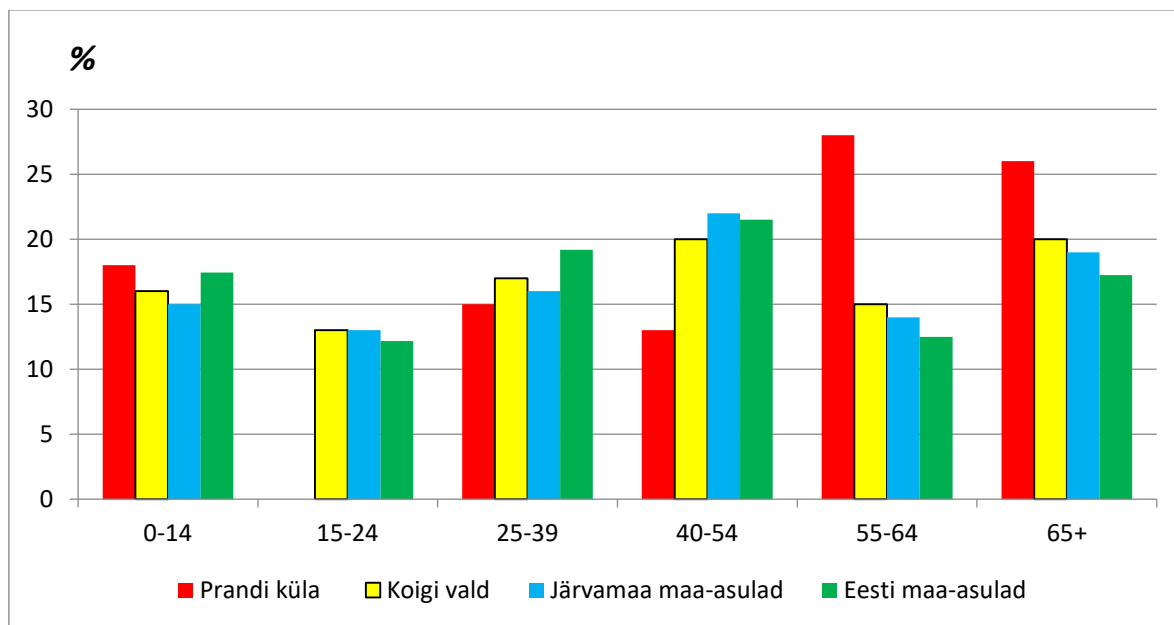
2011. aastal oli püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus Viitinas 22 %. Võrreldes Rõuge vallas (21 %), Võrumaakonna maa-asulates (24 %) ja Eesti maa-asulates (21), on kõigi piirkondade näitajad samas suurusjärgus. Viitinasse on erinevatel perioodidel ehitatud palju eluruumi: enne 1946. aastat ehitati 24 eluruumi. Nõukogude okupatsiooni ajal 1970ndani 21, 1971–1990 rajati 24 eluruumi ning Eesti Vabariigi taasiseseisvuse järel on ehitatud 3 eluruumi.

Kokkuvõttes on Viitina keskmisest Eesti maa-asulat suurem, pigem keskmisest nooremapoolse rahvastikuga ning aeglaselt tühjenev küla.

3.3.6. Prandi küla

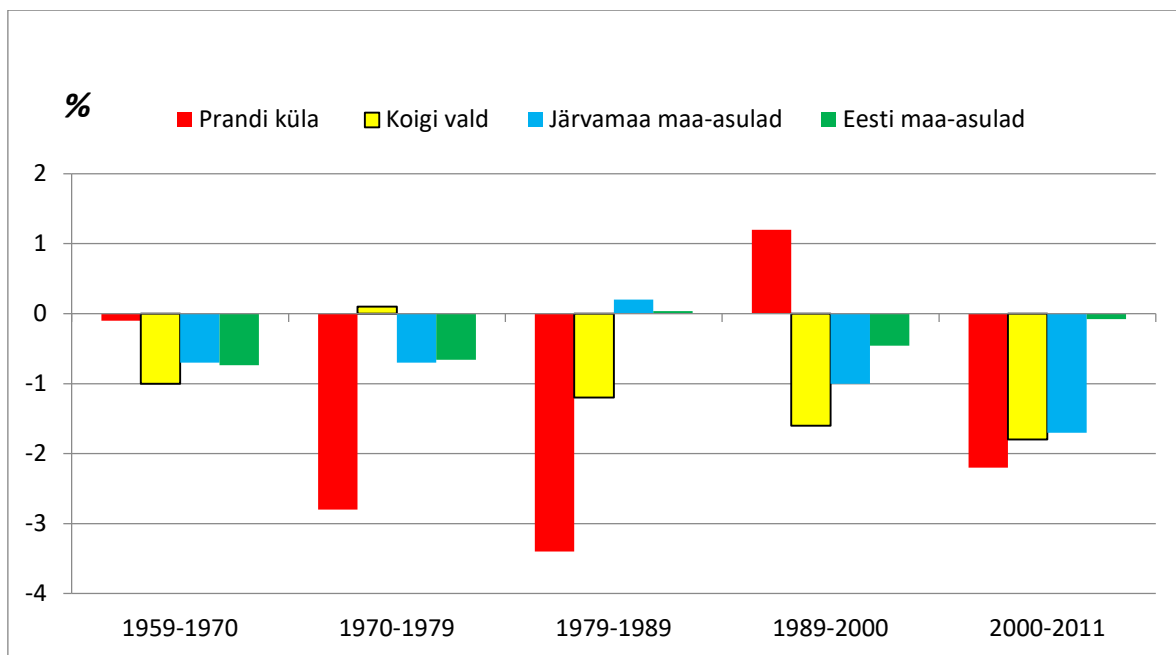
Järvamaal asuva Prandi küla rahvaarv 25.01.2018. aasta seisuga on 42 inimest (Järva...2018) (2011. aasta rahvaloenduse andmetel elas külas 39 inimest). Võrrelduna Koigi valla ja Järva maakonna keskmise maa-asula suurusega on Prandi küla väiksem. Rahvastik on vanema-poolne: võrreldes Prandi küla rahvastiku vanusrühmade osatähtsust kogurahvastikust protsentides (%) (joonis 21), siis on näha, et kõige rohkem on külas 55–

64-aastaseid, mida on ühtlasi rohkem kui Koigi valla, Järva maakonna ja Eesti maa-asulate keskmisest. Järgneb 65-aastased ja vanemad. Kõige nooremaid vanuserühmas 0–14 on külas 18 %, mille näitaja on kõrgem kui ülejäänud kolmes piirkonnas. Külas ei ole üldse 15–24-aastaseid. 25–39-aastaseid on külas 15 %.

Joonis 21. Prandi küla vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a. (Rahvaloendus 2011 materjalid).

Viimase 50 aastaga on Prandi küla elanike arv olnud pigem languses (joonis 22). Rahvastiku tõusuperiood (1,2 %) oli vahemikus 1989–2000 aastal. Kõige suuremad langused on olnud aastatel 1970–1979 (-2,8 %) ning 1979–1989 (-3,4 %). Koigi valla rahvaarv on olnud püsivalt languses. Viimase rahvaloenduse andmetel oli Prandi küla rahvastikudünaamika -2,2 %.

Joonis 22. Prandi küla rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid).

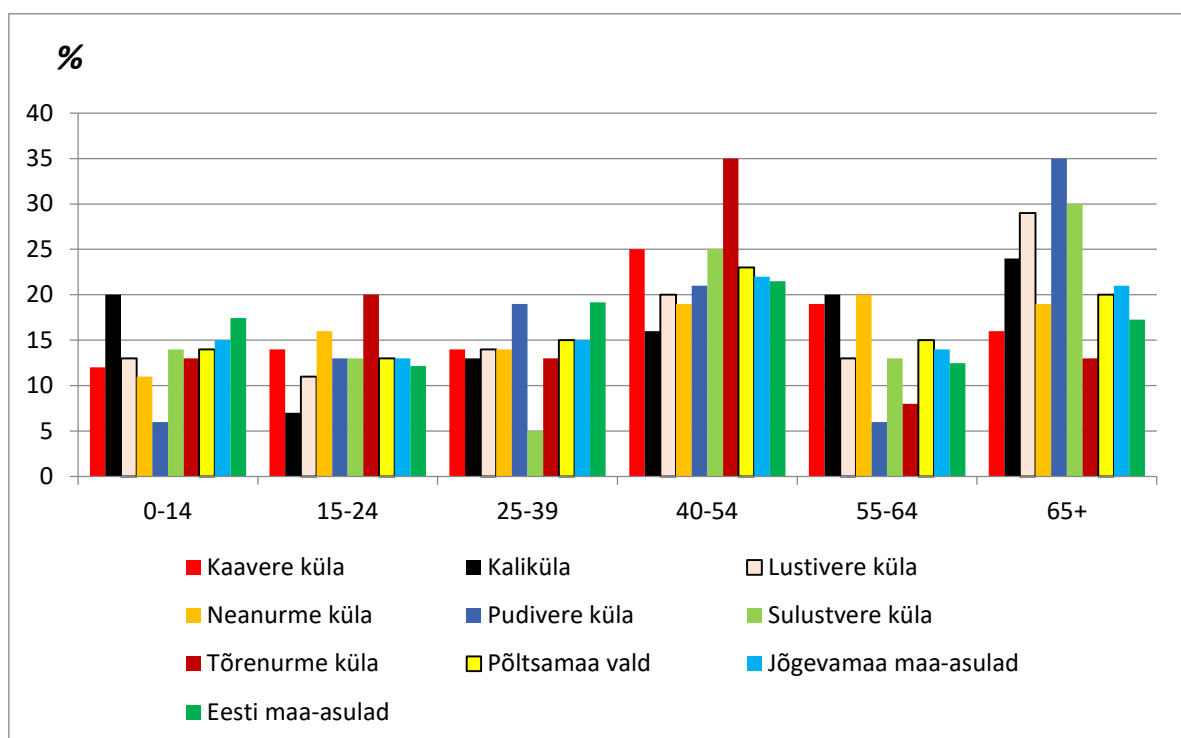
Prandi külas oli 2011. aasta rahvaloenduse andmetel püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus 36 %, Koigi vallas 32 %, Järva maakonna maa-asulates 26 % ning Eesti maa-asulates 21 %. Valdav osa külasse ehitatud eluruumidest pärineb enne 1946. aastat, kui neid oli ehitatud 22. Edaspidi on ehitatud järjest vähem: vahemikus 1946–1970 ehitati 2, 1971–1990 1 ning 1990. aastast alates samuti 1 eluruum.

Kokku võttes on Prandi küla suhteliselt väikese rahvaarvuga, tühjenev ja vanemaealise elanikkonnaga küla.

3.3.7. Lustivere külade piirkond

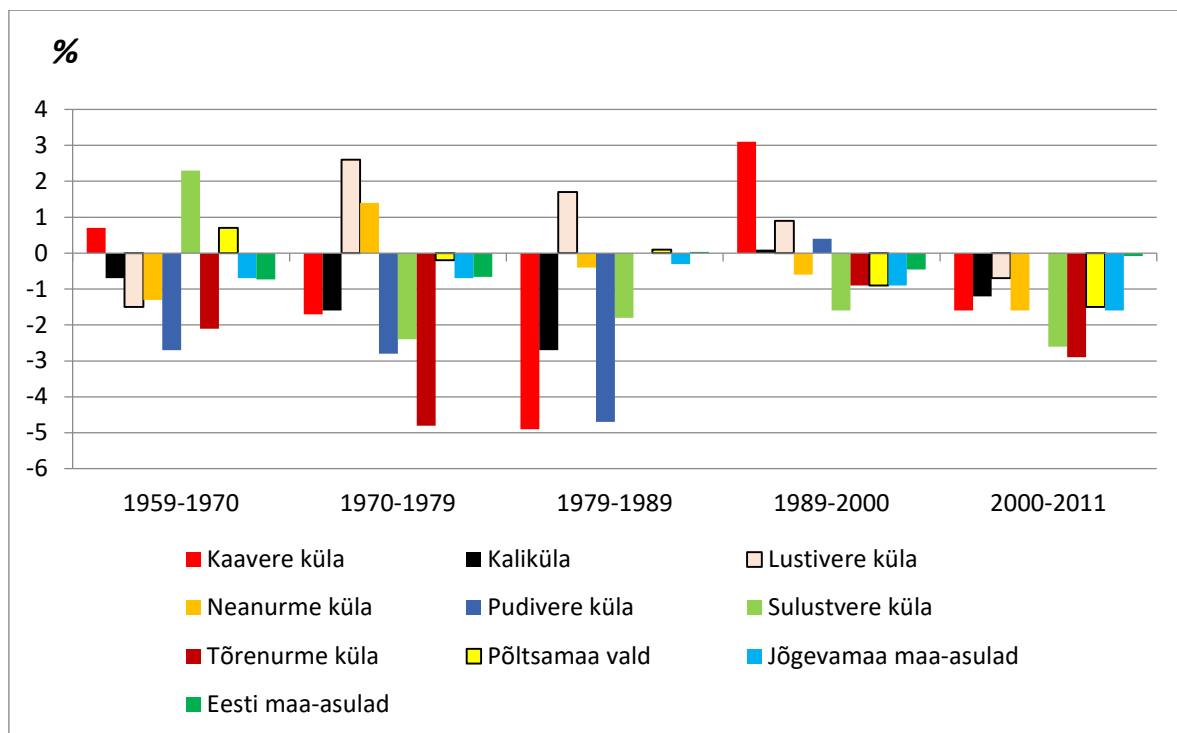
Jõgevamaal asuva Lustivere külade piirkonna alla koondunud külates elab 2018. aasta alguses 730 inimest: Kaaveres 38, Kalikülas 59, Lustiveres 368, Neaurmes 101, Pudiveres 51, Sulustveres 70 ning Tõrenurmes 43 elanikku (Põltsamaa...2018) (2011. aasta rahvaloenduse andmetel elas Kaaveres 57, Kalikülas 55, Lustiveres 444, Neaurmes 105, Pudiveres 48, Sulustveres 63 ning Tõrenurmes 40 elanikku. Võrrelduna Põltsamaa vallaga ning Jõgeva maakonna keskmise maa-asulaga on rahvaarvult suuremad ainult

Lustivere ning Neanurme külad. 0–14 vanuserühma esindajaid on kõige rohkem Kalikülas, ülejäänud piirkonnad jäävad rohkem või vähem alla Eesti maa-asula keskmisele (joonis 23). 15–24-aastaseid on kõige rohkem Tõrenurmes, ülejäänud piirkondade näitajad on samal tasemel. 25–39-aastaseid on kõige rohkem Puidveres, mille näitaja on samaväärne Eesti maa-asula keskmisega. Vanuserühma 40–54 esindajaid on enim (35 %) Tõrenurmes. Vanemat rahvastikku vanuses 55–64 on enim Kaaveres, Kalikülas ja Neanurmes, kus näitajad on kõrgemad ülejäänud piirkondadest. Külades on kõrge osakaal (keskmiselt 24 %) 65-aastastel ja eakamatel.

Joonis 23. Lustivere külade piirkonna vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a. (Rahvaloenduse 2011 materjalid).

Lustivere külade piirkonna rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) näitab, et külad enamjaolt tühjenevad (joonis 24). Kõige suuremad langused on toimunud aastatel 1979–1989 Kaaveres ja Puidveres. Kahel vahemikul, 1970–1979 ja 2000–2011, on langenud ka Tõrenurme rahvaarv. Läbi ajaloo varasemalt on tõusnud küladest Lustivere rahvaarv, kõige rohkem (2,6 %) 1970–1979 aastatel.

Joonis 24. Lustivere külade piirkonna rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid).

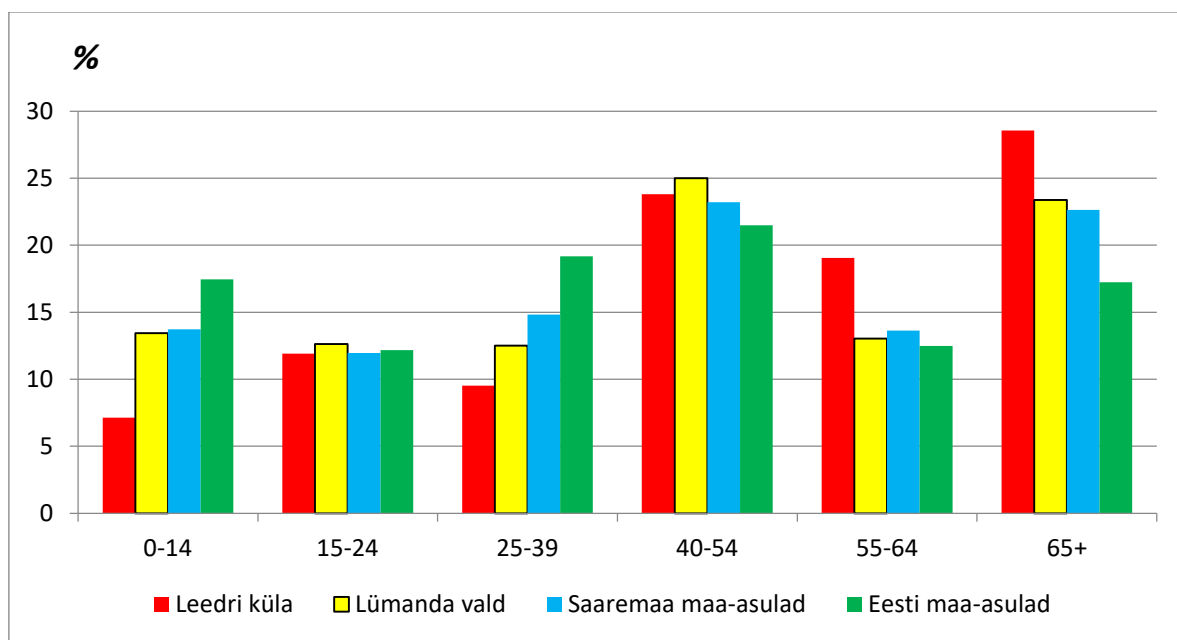
2011. aasta seisuga oli püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus Kaaveres 34 %, Kalikülas 24 %, Lustiveres 10 %, Neanurmes 15 %, Pudiveres 16 %, Sulustveres 20 %, Tõrenurmes 25%, Põltsamaa vallas 20 %, Jõgeva maakonna maa-asulates 26 % ning Eesti maa-asulates 21%. Arvestades Lustivere küla rahvaarvu ja püsielaniketa eluruumide osatähtsust (10 %), on antud näitaja hea.

Lustivere külade piirkonna eluruumid on enamasti ehitatud enne 1946. aastat: Kaaveres 23, Kalikülas 20, Lustiveres 73, Neanurmes 23, Pudiveres 15, Sulustveres 17 ja Tõrenurmes 16. Nõukogude aja alguses ja kesksaigas ehitati rohkem elamuid Lustiverre, Neanurmes ning Sulustveres. Hiljem on elamuid ehitatud rohkem (69) ainult Lustiverre. Ülejäänud piirkondadesse üha vähem.

Kokkuvõttes on Lustivere piirkonna külad väikese rahvaarvuga (erandiks Lustivere ja Neanurme) pigem tühjenevad ja vanemaealise rahvastikuga.

3.3.8. Leedri küla

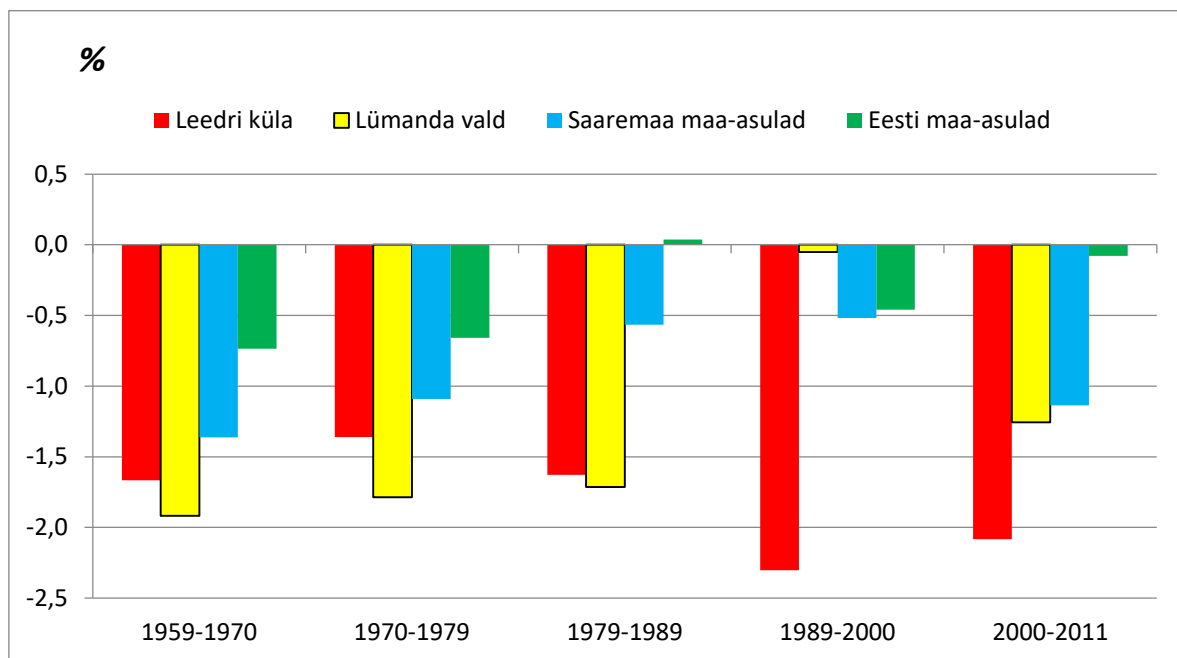
Saaremaal asuva Leedri küla rahvaarv on 2018.a. alguse seisuga 66 (Saaremaa...2018) (2011. aasta rahvaloenduse andmetel oli 42). Võrrelduna Lümada valla ja Saare maakonna keskmise maa-asula suurusega on Leedri küla suurem. Rahvastik on vanema-poolne: võrreldes Leedri küla rahvastiku vanusrühmade osatähtsust kogurahvastikust protsentides (%) (joonis 25), siis on näha, et kõige rohkem on külas 65+ aastaseid, mida on ühtlasi rohkem kui Lümada valla, Saare maakonna ja Eesti maa-asulate keskmisest. Järgnevad 40–54-aastased, kus Leedri näitajad on samas suurusjärgus ülejäänud kolme piirkonna keskmistega. Samuti on ühtlane tase vanuserühmas 15–24-aastased. Kõige vähem on Leedris 0–14-aastaseid, kus aga valla, maakonna ja riigi keskmine näitaja on parem, sama trend on ka 25–39-aastastega. Võrreldes valla, maakonna ja Eesti keskmisega on Leedris rohkem ka 55–64-aastaseid.

Joonis 25. Leedri küla vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a. (Rahvaloendus 2011 materjalid).

Elanikkond on Leedris viimase poolsajandi vältel pidevalt vähenenud: rahvastikudünaamika (%) (joonis 26) aastakeskmiselt on püsivalt negatiivne nii Leedri külas, Lümada vallas kui Saare maakonna ja kogu Eesti maa-asulates. Kõige madalam Leedris on see näitaja olnud 1989–2000. aastate andmetel, vastavalt -2,3 %. Samal

loendusel oli Lümada valla, Saaremaa ja Eesti näitajad Leedrist 4–5 korda paremad. Ülejäänud loendustel on olnud Leedri ja Lümada vald enam-vähem samal tasemel, jäädes keskmiselt vahemikku -1,6.

Joonis 26. Leedri küla rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid).

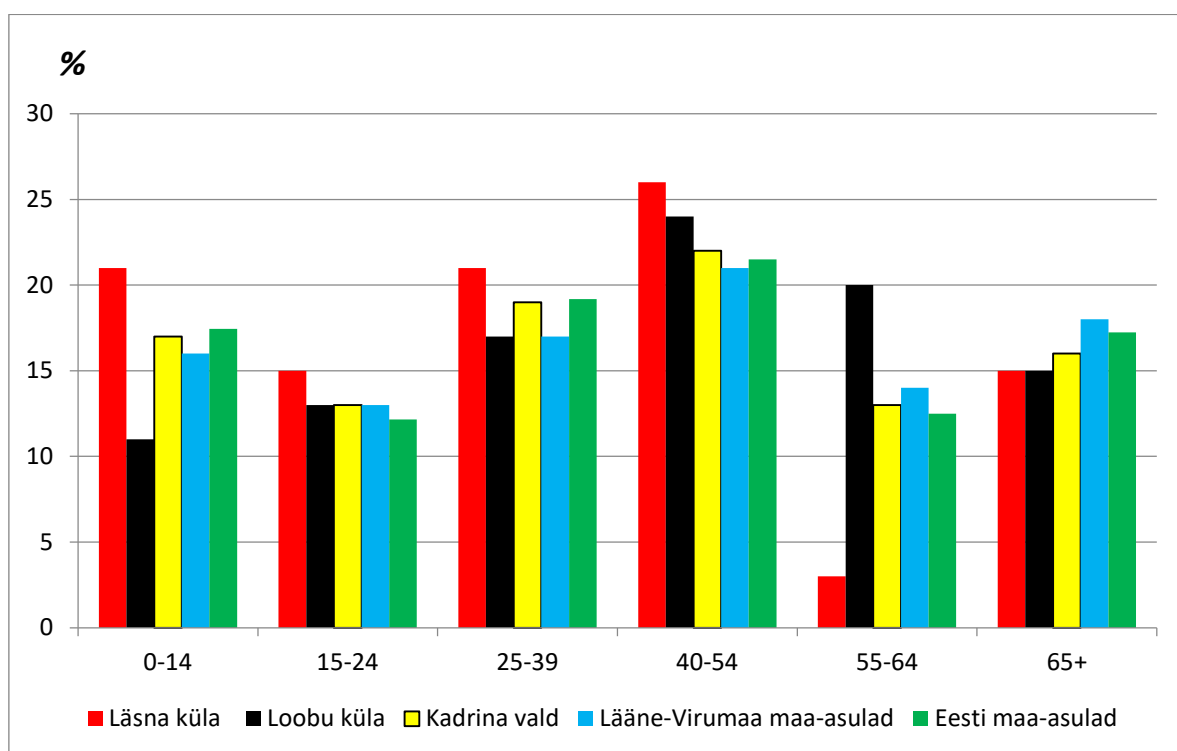
2011. aastal oli Leedri külas püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus 24 %, Lümada vallas 34 %, Saare maakonna maa-asulates 33 % ning Eesti maa-asulates 21 %. Arvestades, et Saaremaal on Eesti keskmisest enam suvekodusid, lisaks muidu tühjadele eluruumidele, on see päris hea näitaja, viitab Leedri kui pigem kõrge püsielanikkonnaga kohale.

Külas on valdavalt vanemapoolsed, enne II Maailmasõda ehitatud elumajad: kõige rohkem on neid külla ehitatud enne 1946. aastat (11). Edaspidi on ehitatud järjest vähem: ajavahemikus 1946–1970 6 ning 1971–1990 4 elumaja. Viimase paarikümne aastaga on Leedrisse rajatud 3 elamut.

Kokkuvõttes on Leedri olnud suhteliselt väikese rahvaarvuga, päris kiiresti tühjenev ja vanemaealise rahvastikuga küla.

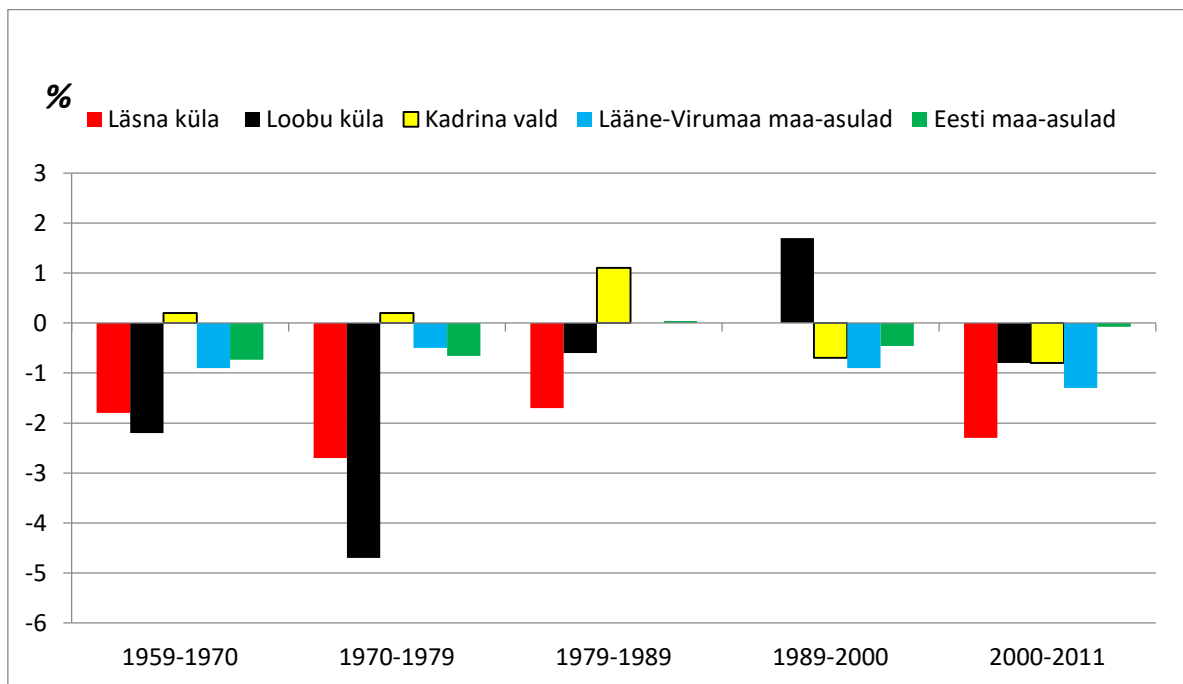
3.3.9. Läsna-Loobu küla

Lääne-Virumaal asuvad Läsna ja Loobu külad on naaberkülad. Konkursi „Aasta küla“ võitjaks valiti nad koondnime all Läsna-Loobu küla. Läsna külas elas 2018. aasta alguse seisuga 34 ning Loobu külas 57 inimest (Kadrina...2018) (2011. rahvaloenduse andmetel elas Läsna 34 ja Loobus 46 elanikku). Võrrelduna Kadrina valla ja Lääne-Viru maakonna keskmise maa-asula suurusega on Läsna ja Loobu väiksemad. Läsna külas rahvastik on noorema-poolne: võrreldes Läsna küla rahvastiku vanusrühmade osatähtsust kogurahvastikust protsentides (%) (joonis 27), siis on näha, et palju on külas 0–14-aastaseid, mida on ühtlasi rohkem kui Kadrina valla, Lääne-Viru maakonna ja Eesti maa-asulate keskmisest, samuti on väike osakaal vanemat rahvastikku: vanuses 55–64 ja 65+. Kahe küla omavahelises võrdluses on paremad näitajad Läsna külal. Läsna ja Loobu külades elab kõige rohkem 40–54-aastaseid, vastavalt 26 % ja 24 %. 15–24 vanuses inimesi on Läsna rohkem kui ülejäänud neljas piirkonnas, Loobu näitajaid on Kadrina valla ning Lääne-Viru maa-asulate ja Eesti maa-asulate võrdsel tasemel.

Joonis 27. Läsna ja Loobu külade vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a. (Rahvaloenduse 2011 materjalid).

Läsna elanikkond on viimase poolsajandi vältel pidevalt vähenenud: rahvastikudünaamika (%) (joonis 28) aastakeskmiselt on püsivalt negatiivne nii Läsna külas kui Lääne-Viru maakonna maa-asulates. Kõige suurem langus Läsna (-2,7 %) ja Loobus (-4,7 %) oli perioodil 1970–1979. Võrrelduna kahte küla omavahel, on rahvastikudünaamika tõus (1,7 %) toimunud ainult Loobu külas. Läsna küla näitajad viimase 50 aasta jooksul on kehvamad nii Kadrina vallast kui Lääne-Viru maakonna maa-asulatest kui Eesti maa-asulatest.

Joonis 28. Läsna ja Loobu külade rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid).

2011. aastal oli püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus Läsna 46 %, Loobus 44 %, Kadrina vallas 18 %, Lääne-Viru maa-asulates 23 % ning Eesti maa-asulates 21 %. Läsna ja Loobu näitajad ca. kaks korda suuremad teiste piirkondadega. Külades on valdavalt vanemapoolsed, enne II Maailmasõda ehitatud elumajad: kõige rohkem on neid külla ehitatud enne 1946. aastat (Läsna 15, Loobus 21). Järgnevatel aastatel üha vähem: 1946–1970 Läsna 1, Loobus 8, 1971–1990 Läsna 4, Loobus 5 ja pärast Nõukoguse okupatsiooni Läsna 1 ja Loobus 4 eluruumi.

Kokkuvõttes Läsna olnud suhteliselt väikese rahvaarvuga, tühjenev ja nooremaealise rahvastikuga küla. Loobu on olnud samuti väikese rahvaarvuga, tühjenev ja vanemaealise rahvastikuga küla.

3.4. „Aasta külad“ võrdluses valla, maakonna ja Eesti maa-asulatega

Tabelist 4 on näha, et kõige parema (märgitud rohelisega) ja kõige kehvema (märgitud punasega) indeksi vahe on ca. 12-kordne. Võrreldes nelja faktorit: ehitatud eluruumid, püsielaniketa eluruumid, kolme vanusrühma keskmist näitajat ning rahvastikudünaamikat 2000–2011 kolme territoriaalüksusega: vald, maakonna ja Eesti maa-asulad, siis esmapilgul näiva madala skoori tingib püsielaniketa eluruumide osatähtsuse kõrge näitaja ning rahvastikudünaamika aastatel 2000–2011 negatiivne saldo enamiku külade puhul. Külade rahvastiku vanusrühmade näitajad jagunevad võrdluses kolme üksusega enam-vähem võrdselt, mis indeksit nii oluliselt ei mõjuta, kuid võib täheldada noorte väikest osakaalu küla rahvastikust. Käesolevas võrdluses on näha tulemus kui väikeseid haja-asustusega külasid võrreldakse Eesti maa-asulate keskmistega tähendab. See tähendab, et võrdluses on sees suurte linnade kõrval asuvad valglinnastuvad külad, kus elanike arv on mitu tuhat ning seetõttu selle võrdlusest „Aasta külade“ esialgsed madalad hindepunktid. Võrdlused Eesti maa-asulatega näitavad küll maakohtade üldist jagunemist ja on traditsioonilisem meetod ning mis tuleb ära teha, mis aga näitab, et meetod ei tööta väikeste haja-asulatega.

Tabel 4: Aasta küla võrdluses punktisumma ning protsendi alusel valla, maakonna ja Eesti maarahvastikuga (Rahvaloendus 2011 materjalid)

Küla	Punktid	Indeks (%)
Kamari	5	41,7
Uljaste	3	25
Kuhjastre	9	75
Kiideva	3	25
Viitina	7	58,3
Prandi	0,8	6,3
Lustivere piirkond:	Piirkonna keskmine 4,8	Piirkonna keskmine 40
Kaavere	2,8	22,9
Kaliküla	3,8	31,3
Lustivere	7	58,3
Neanurme	7,3	60,4
Pudivere	6,5	54,2
Sulustvere	3,1	26
Tõrenurme	3,3	27,1
Leedri	2,3	18,8
Läsna-Loobu:	Kahe küla keskmine 3,5	Kahe küla keskmine 29,2
Läsna	3	25
Loobu	4	33,3

3.5. „Aasta külad“ võrdluses piirkonna naaberküladega

Võrdlus samalaadsete naaberküladega teostati põhjusel, sest nii saab minna käesolevas töös detailsemaks kui võrrelda klassikalisi haja-asulate külasid. Tabelist 5 on näha, et kõige parem indeks (märgitud rohelisega) on Kamari alevikul ja Viitina külal ning kõige kehvem (märgitud punasega) on Lustivere küla piirkonda kuuluval Sulustvere küla. Tabelis 5 on toodud välja punktid ja indeksid arvestades vanusrühmi arvutades nii keskmise kui eraldi näitajatenä. Kui vaadata tabel 4 ja tabel 5, siis on näha, et võrdluses samalaadsete haja-asustus külasid omavahel on konkursi „Aasta küla“ laureaate hinde punktid ja indeksid tunduvalt paremad ning toovad välja paremini nende edukuse. Võrdluses naaberküladega on laureaadid tunduvalt paremas seisus 2000. aasta ning hiljem ehitatud keskmiste eluruumide arvu poolest ning noorte, 0–14-aastaste ja 15–24-aastaste, osatähtsusest rahvastikust, mis on oluline küla bioloogilise jätkusuutlikkuse seisukohalt.

Tabel 5: Aasta küla võrdluses punktisumma ning protsendi alusel oma naaberküladega
(Rahvaloendus 2011 materjalid)

Küla	Punktid (eraldi / keskmine)	Indeks (%) (eraldi / keskmine)
Kamari	25 / 14,5	69,4 / 60,4
Uljaste	23 / 14,5	63,9 / 60,4
Kuhjavere	26 / 18,5	61,9 / 66,1
Kiideva	14,5 / 10,5	40,3 / 43,8
Viitina	31,5 / 21,3	65,6 / 66,4
Prandi	11 / 8,5	30,6 / 35,4
Lustivere piirkond:	Piirkonna keskmine 9,6 / 5,9	Piirkonna keskmine 32,2 / 29,3
Kaavere	9,5 / 4,3	31,7 / 21,3
Kaliküla	6,5 / 3	21,7 / 15
Lustivere	13 / 10,8	43,3 / 53,8
Neanurme	14 / 8,8	46,7 / 43,8
Pudivere	8 / 6,5	26,7 / 32,5
Sulustvere	4,5 / 2,3	15 / 11,3
Tõrenurme	12 / 5,5	40 / 27,5
Leedri	15,5 / 9,5	36,9 / 47,5
Läsna-Loobu:	Kahe küla keskmine 29,8/17,8	Kahe küla keskmine: 62 / 55,5
Läsna	28,5 / 15	59,4 / 46,9
Loobu	31 / 20,5	64,6 / 64,1

4. ARUTELU

Rahvastiku olukord ei ole olnud niivõrd oluline kriteerium „Aasta külaks“ saamisel. Ankeedis, mis on täidetud konkursil osalemiseks, on küsitud küla rahvaarvu, aga see on ainuke rahvastikku puudutav aspekt ja „Aasta külaks“ valimisel ebaoluline kriteerium. Suurt tähelepanu ei ole pööratud ka rahvastikustatistika näitajatele, mis küla kestlikkuse mõttes oleksid väga olulised. Näiteks kas on tegemist kasvava, kahaneva, noorema, vanema või stabiilse rahvastikuga küla. Samuti ka teisi statistilisi näitajaid (tööhõive seisund, ettevõtlus) on konkursi raames minimaalselt vaadatud. Oma otsuse tegemisel on hindamiskomisjon lähtunud küla poolt saadetud ankeedist ja kohapealsest 2-tunnisest külastusest.

Hindamiskomisjon on konkursil vaadanud rohkem sotsiaalset kapitali, mis hõlmab endas üldist kogukonna arengut, kogukonda liitvate projektide olemasolu ja taotlemise aktiivsust ning ühistegevusi ja üritusi külaseltsisiseselt. Käesoleva magistritöö rahvastikuanalüüsist tulenevalt võib üldistatult väita, et seosed hea rahvastiku olukorra ning konkursi „Aasta küla“ laureaate vahel on pigem nõrgad. Mõnede asulate rahvastiku olukord on parem, teistel jälle halvem ja seda võrreldes nii naaberküladega, valdade keskmistega kui maakondade maarahvastiku ning Eesti maarahvastiku näitajate keskmiste osas. Laureaate hulgas on nii suuremaid asulaid kui ka väikeseid haja-asulaid, kuigi väikeseid, alla 50 elanikuga asulaid, nende hulgas ei olnud. Vaadates Eesti maa-asustuse peatükist rahvastiku olukorda, siis on näha, et külad alla 50 elanikuga olid ka oma rahvastikunäitajateelt paljude suuremate asulatega võrreldes kehvemad, millest saab järeldada, et mingi suurusjärguga ja kvaliteediga inimkapital peab siiski külas olemas olema kui tahetakse olla toimekas kogukond ja oma tegevusega silma paista. Sellest oma korda saab järeldada järgmist, et konkursi „Aasta küla“ laureaate hulgas ei saa otsida häid näited rahvastikukasvuga asulate ja maakohtade kohta – teema, mis on rahvastikuvähenemisega Eestis sh. maa-asulates jätkuvalt päevakajaline ja oluline probleem.

Tegemist ei ole kriitikaga ega ettepanekutega muuta Liikumine Kodukant korraldataval konkursil „Aasta küla“ olemasolevaid reegleid ja kriteeriume. Seda põhjusel, sest esiteks näitab see, et rahvastikumuutuste, eelkõige vähenemise temaatika on mõnevõrra

ületähtsustatud, mis näitab, et alati ei ole oluline mitte rahvaarvu suurus, vaid nende elanike nn. kvaliteet ja suhtumine kodukohta. See tähendab, et elu maapiirkondades on võimalik ning seda ka väikestes ja vähenema ning kõrgema eakamate osatähtsusega rahvastikuga maapiirkonna asulates. Teiseks, sotsiaalne kapital ehk kogukonna aktiivsus oma elu korraldamisel on väga oluline piirkonna elukvaliteedi osa, mille läbi kasvab kohaliku suhtlusvõrgustiku tasand.

Käesoleva tööga saab väita, et hästitoimiv küla on peamiselt hea rahvastiku seisundiga asula, kus elab vähemalt 50 inimest. Sellises kohas elavad aktiivsed ja oma kodukohast hoolitsevad inimesed, nn. aktivistid, seltsielu edendajad, projektide kirjutajad, tööskestega inimesed, kes saavutavad koos ühiselt püstitatud eesmäärke. Seda oli väga selgelt näha ka kahe laureaadi seltsiaktiiviga kohtudes.

Üldise maakohtade problemaatika taustal toob konkurss „Aasta küla“ esile just need „head juhtumid“ küladest, mis näitab sellel negatiivsuse foonil, et kõik ei ole nii tumedates toonides nagu ajakirjanduses ja meedias üldiselt räägitakse. Vastupidiselt on selliseid külasid märgatud ning tunnustatud. Konkursi hindamiskomisjon lähtub oma otsuse tegemisel peamiselt sotsiaalse kapitali olemasolust, mis on hea, aga poliitikakujundajatel oleks abiks eelkõige statistilised näitajad (näiteks rahvaloenduste andmed) spetsiifilisemalt. Täna sel päeval tehakse liiga suured maapiirkondade puudutavad otsuste üldistused Exceli tabelite põhjal.

Väikeste haja-asulate külade elanikest tühjenemise, vananemise, töökohtade puuduse, madalate sissetulekute jm taustal peetakse edukuse kindlaks märgiks rahvaarvu kasvu. Alati ei pruugi mõõdukas rahvastikuvähenedamine tähendada asjaolu, et tegemist oleks kohaga, kus järele jäänud elanikkonnal ei ole võimalik edukalt toimetada ja täisväärtuslikku elu elada. Tingimata ei kajasta sotsiaalsed, majanduslikud ning demograafilised näitajad päris hästi seda, kuidas mõistame mingi koha hästitoimimist. Näiteks intervjuud külade kontaktisikutega näitasid üpris hästi asjaolu, et mõned inimesed on oma küla edukuses rohkem veendunud kui seda mõningad näitajad üldse iseloomustavad.

Antud teemaga tulevikus edasi töötades ja uurides saaks keskenduda küsimusele, et kui palju selliseid väikeseid külasid Eestis kokku on, mis on hästitoimivad ja heade rahvastikunäitajatega. Samuti vajaks uurimist veel teema, kas Liikumine Kodukant korraldatava konkursi „Aasta küla“ laureaadid on head eeskujud teistele küladele,

maapiirkondadele ning tulevikus selle temaatikaga tegelevate poliitikakujundajatele, kellelt oleks õppida edukaks toimimiseks. Täna on sotsiaalne ja majanduslik statistika liialt ebapiisav, et maa-asulaid, sh. alevikke omavahel erinevate näitajate osas võrrelda.

KOKKUVÕTE

Kaasaja Eesti maa-kohtadest tuleb üldiselt probleemikeskseid kajastusi, probleemideks on näiteks ääremaastumine, külade tühjenemine, üldine rahvastiku vähenemine ning vananemine. Nende varjus on olemas ka positiivseid näited ettevõtlikest inimestest ja paremal järjel maakohtadest, need aga avalikkuse ees suuremat kajastust ei saa ning varasemad uurimused nende kohta puuduvad. Magistritöö eesmärgiks on uurida, millised võiksid olla Eesti hästitoimiva külad rahvastikunäitajate alusel ning selgitada nende põhjuseid. Selleks võeti aluseks liikumise Kodukant poolt valitavate „Aasta külade“ mitmesugused arengunäitajad, eelkõige rahvastiku olukord. Töös kasutati peamiselt Statistikaameti rahva ja eluruumide loenduse 2000–2011 andmeid, kuid ka ajakirjandusest ja välitöödel koondatud materjale.

Esimest korda valiti „Aasta küla“ aastal 2005 ning viimati aastal 2017, üritus toimub üle aasta. Nende aastate jooksul on tiitli pälvinud 9 asulat, mille hulgas on 1 alevik ning 1 külade piirkond. Töö käigus nendest küladest üldpildi saamiseks toodi välja küla olemus ning edukuse põhjused, tegevusvaldkonnad, murekohad ning põhjused rahuloluks.

Rahvastikunäitajad on väga olulised, eriti külade puhul, kus Eestiga sarnaseid analooge mujal maailmas pole. Rahvastiku olukord valiti üheks uurimisobjektis, sest rahvastiku andmed on kättesaadavad ja ühtemoodi arusaadavad. „Aasta küla“ laureaadid valiti põhjusel, sest nende puhul on lihtsaim viis mõõta sotsiaalset aktiivsust ning konkursi näol on tegemist kindlate kriteeriumitega millest saab piisava arvu juhtumeid. „Aasta külates“ elavad aktiivsed, oma kodakohast hoolivad ja sinna panustavad inimesed, kes on edukad ka ettevõtluses, millest tulenevalt saab väita, et need külad esindavad tasakaalustatud ja sotsiaal-majanduslikus mõttes eduka elukeskkonnaga kohti.

Konkursi võitmise põhjuste leidmiseks analüüsiti esiteks külade poolt konkursile kandideerimiseks saadetud ankeeti, teiseks kasutati küsitlusvormis intervjuumeetodit, mis on koostatud autori poolt ning töötati läbi vastavasisulised ajakirjandusallikad. Konstrueeriti iga konkursi laureaadi kohta „eluolustikuline“ portree, kus toodi välja külas esinevad rõõmud, murekohad, traditsioonid, tegevusalad ja seltsielu. Arengunäitajate ja

territoriaalsete üksuste võrdluseks koostati Statistikaametist saadud andmete põhjal arvnäitajatega tabelid ja joonised. Võrdlevmeetodiks vajalikeks näitajateks valiti välja 2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmise eluruumide arv maa-asula kohta, püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus, kolme vanusrühma (0–14, 15–24 ja 65 ja vanemad) osatähtsus kogurahvastikust ning rahvastikudünaamika vahemikus 2000–2011 aastatel.

Tulemustest selgus, et rahvastiku olukord ei ole olnud niivõrd oluline kriteerium „Aasta külaks“ saamisel. Hindamiskomisjon on konkursil vaadanud rohkem sotsiaalset kapitali, mis hõlmab endas üldist kogukonna arengut, kogukonda liitvate projektide olemasolu ja taotlemise aktiivsust ning ühistegevusi ja üritusi külaseltsisiseselt. Tehtud tööst saab järeldada, et seosed hea rahvastiku olukorra ning konkursi „Aasta küla“ laureaate vahel on pigem nõrgad. Mõnede asulate rahvastiku olukord on parem, teistel jälle halvem ja seda võrreldes nii naaberküladega, valdade keskmistega kui maakondade maarahvastiku ning Eesti maarahvastiku näitajate keskmiste osas. Mõõdukas rahvastikuvähenemine ei pruugi tähendada asjaolu, et tegemist oleks kohaga, kus järele jäänud elanikkonnal ei ole võimalik edukalt toimetada ja täisväärtuslikku elu elada. Sotsiaalsed, majanduslikud ning demograafilised näitajad ei kajasta päris täpselt seda olukorda, kuidas mõistame mingi koha hästitoimimist.

Antud teemaga tulevikus edasi töötades ja uurides saaks keskenduda küsimusele, et kui palju selliseid väikeseid külasid Eestis kokku on, mis on hästitoimivad ja heade rahvastikunäitajatega. Samuti vajaks uurimist veel teema, kas Liikumine Kodukant korraldatava konkursi „Aasta küla“ laureaadid on head eeskujud teistele küladele, maapiirkondadele ning tulevikus selle temaatikaga tegelevate poliitikakujundajatele, kellelt oleks õppida edukaks toimimiseks. Tänapäeval on sotsiaalne ja majanduslik statistika liialt ebapiisav, et maa-asulaid, sh. alevikke omavahel erinevate näitajate osas võrrelda.

SUMMARY

The contemporary Estonian countryside reflects a number of issues. For example urbanization, villages emptying and a general decline and aging of the population. Unfortunately, a number of positive thinking and hard working people are hidden from the public, no research regarding the wealthy and successful examples of life in the countryside has been done before. The purpose of this master's thesis is to give an overview of well functioning villages in Estonia based on population indicators. The research is built upon the *Kodukant* movement, specifically the developmental indicators regarding the „Village of the Year“ project. The necessary data for this research was gathered from Statistics Estonia, the population and housing census data from 2000–2011 was used. Additional information was gathered from mainstream media and material from earlier fieldwork conducted by the author was also used.

The „Village of the Year“ was chosen for the first time in 2005, the last one in 2017. The contest takes place every year. Nine places all over Estonia have been rewarded with the title throughout the years, including one hamlet and one area of villages. To give a general overview of the villages, the essence of the villages, the reasons for success, main fields of activity, worries and reasons for satisfaction and happiness were pointed out.

Population indicators are important factors when it comes to small villages. For that reason, the state of the population became one of the focus points for this research. The laureates for the „Village of the Year“ were chosen for this research in order to measure social activity. The people living in the villages taking part of the contest contribute and care deeply about their homes. It is very common for the people living in such areas to be successful entrepreneurs, for that reason, these villages represent well-balanced and socio-economically successful areas of living.

The contest requires every village to fill a form, analysis of the forms together with interviews conducted by the author were used to gather information for finding out how the winners are chosen. A portrait for every laureate was constructed by the author which included the joys, worries, traditions, fields of activities and examples of social life in the

village. Tables and drawings with numbers from Statistics Estonia were presented to compare development indicators and territorial units. The four necessary indicators for the comparative method were the average number of dwellings in one rural-area built from 2000 and later, the number of dwellings without permanent residents, the proportion of three age groups (0–14, 15–24, 65 and older) from the total population and the population dynamics from 2000 until 2011.

The results showed that the population indicator is not the most important criterion in becoming the „Village of the Year“. The evaluation committee focuses rather on the social capital which includes the general development of the community, the number of projects, events and activity in the community. The correlation between population and becoming a laureate for the „Village of the Year“ is frail. In some settlements, the population indicators are better or worse in comparison with the neighbour villages, the municipality average, the county's population and the average indicators of the rural population in Estonia. Population decline does not necessarily mean that the people left in the area are not able to thrive. Social, economical and demographic indicators do not reflect the exact situation and are not sufficient enough to judge whether an area is well functioning or not.

Researching this topic in the future could answer the question of how many well functioning villages with good population indicators are there in Estonia. Also, it would be interesting to know if the „Village of the Year“ laureates are good examples for other villages, rural areas and politicians active in those areas, are they someone to look up to and learn from. Unfortunately, the social and economical statistics nowadays are insufficient to compare rural areas by all kinds of indicators.

KASUTATUD KIRJANDUS

- 15 aastat Kamari Haridusseltsi: Brošüür. (2015). Kamari: Kamari Haridusselts. 34 lk.
- Aitsam, V.** (2010). Elu Kiidevas: Vanad kalurid vaataks ja imestaks, Maaleht 04.09.2010, <http://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/elu/elu-kiidevas-vanad-kalurid-vaataks-ja-imestaks?id=32943073> (13.01.2018).
- EE10 = Eesti Entsüklopeedia. (1998). 10. kd. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus. 410 lk.
- EE11 = Eesti Entsüklopeedia. (2002a). 11. kd. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus. http://entsyklopeedia.ee/artikkel/eesti_asustus1 (27.03.2018).
- EE12 = Eesti Entsüklopeedia. (2003a). 12. kd. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus. <http://entsyklopeedia.ee/artikkel/k%C3%BCla1> (11.01.2018).
- EE12 = Eesti Entsüklopeedia. (2003b). 12. kd. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus. <http://entsyklopeedia.ee/artikkel/kamari1> (11.01.2018).
- EE12 = Eesti Entsüklopeedia. (2003c). 12. kd. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus. http://entsyklopeedia.ee/artikkel/loobu_j%C3%B5gi1 (14.01.2018).
- Eesti Külaliikumine Kodukant. (2016). Suveülikool. [veebileht] <https://kodukant.ee/huvikaitse/projektid/suveulikool/> (06.04.2018)
- Eesti Külaliikumine Kodukant. (2017a). Maapäev. [veebileht] <https://kodukant.ee/maapaev/maapaev/> (06.04.2018)
- Eesti Külaliikumine Kodukant. (2017b). Rahvusvaheline tegevus. [veebileht] <https://kodukant.ee/rahvusvaheline-tegevus/> (06.04.2018)
- Eesti Külaliikumine Kodukant. (2017c). Statuut. [veebileht] <https://kodukant.ee/aasta-kula/aasta-kula-2017/statuut/> (15.01.2018)
- Eesti territooriumi haldusjaotuse seadus. (vastu võetud 22.02.1995, viimati jõustunud 01.09.1995). – *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/1011706> (14.01.2018).
- ENE4 = Eesti Nõukogude Entsüklopeedia. (1972a). 4. kd. Tallinn: Kirjastus Valgus. 214 lk.
- ENE4 = Eesti Nõukogude Entsüklopeedia. (1972b). 4. kd. Tallinn: Kirjastus Valgus. 381 lk.
- ENE4 = Eesti Nõukogude Entsüklopeedia. (1989a). 4. kd. Tallinn: Kirjastus Valgus. 264 lk.
- ENE4 = Eesti Nõukogude Entsüklopeedia. (1989b). 4. kd. Tallinn: Kirjastus Valgus. 488 lk.
- ENE5 = Eesti Nõukogude Entsüklopeedia. (1990a). 5. kd. Tallinn: Kirjastus Valgus. 326 lk.
- ENE5 = Eesti Nõukogude Entsüklopeedia. (1990b). 5. kd. Tallinn: Kirjastus Valgus. 665 lk.
- ENE5 = Eesti Nõukogude Entsüklopeedia. (1990c). 5. kd. Tallinn: Kirjastus Valgus. 445 lk.
- ENE5 = Eesti Nõukogude Entsüklopeedia. (1990d). 5. kd. Tallinn: Kirjastus Valgus. 620 lk.

ENE6 = Eesti Nõukogude Entsüklopeedia. (1974). 6. kd. Tallinn: Kirjastus Valgus. 209 lk.

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus. (2017). Kohalik ja regionaalne arendusvõimekus: toetused. [veebileht] <https://www.eas.ee/teenus/arendusvoimekus-toetused/> (06.04.2018)

Google Maps kaardirakendus. (2018) Aasta küla kaugus (km) keskusasulatest. [on-line] <https://www.google.ee/maps> 14.01.2018.

Haapsalu linnavalitsus. (2018). Üldinfo. [veebileht] <http://www.haapsalu.ee/uldinfo> (25.04.2018)

Habakukk, K. Liikumine Kodukant: Konkurss „Aasta küla“. Mattias Oga. E-kiri. Tartu. 05.03.2018.

Jaak Kliimaski andmebaas. Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid.

Järva vallavalitsus. (2018). Külad. [veebileht] <http://jarvavald.kovtp.ee/kulad1> (25.04.2018)

Kadastik, K. Kamari küla ajalugu ja tänapäev. Mattias Oga. Üleskirjutis. Kamari. 10.01.2018.

Kadrina vallavalitsus. (2018). Külaelu. [veebileht] <http://www.kadrina.ee/atp/index.php?id=16817> (14.04.2018)

Kamari küla arengukava 2009-2015. (2008). Arengukava. MTÜ Kamari Hariduselts. <http://www.kamari.ee/Arengukava.pdf> (11.01.2018).

Kamari küla. (s.a). Seltsimaja. [veebileht] <http://kamari.ee/seltsimaja/> (12.01.2018)

Kamari mosaiik. (2004). /Koost. Kamari Hariduselts. Põltsamaa: Vali Press OÜ. 120 lk.

Kamari piirkonna arengukava 2015-2020. (2014). Arengukava. MTÜ Kamari Hariduselts. <http://kamari.ee/wp-content/uploads/2014/09/arengukava-uus.pdf> (11.01.2018).

Karro, E. Uljaste küla ajalugu ja tänapäev. Mattias Oga. Üleskirjutis. Pärnu. 12.01.2018.

Kiideva küla. (2018). Kiideva külaselts. [veebileht] <https://www.kiideva.eu/meist/> (25.04.2018)

Kodanikuühiskonna Sihtkapital. (2017). Toetused vabaühendustele. [veebileht] <https://www.kysk.ee/toetused-vabauhendustele> (06.04.2018)

Koplimets, J. Prandi küla ajalugu ja tänapäev. Mattias Oga. E-kiri. Pärnu. (28.11.2017).

Kuhjare küla arengukava 2008-2015. (2007). Arengukava. Suure-Jaani vallavolikogu. web.suure-jaani.ee/failid/arengukavad/Kuhjare_arengukava_2008_2015.rtf (12.01.2018).

Kuhjare küla. (2010). Ajalugu. [veebileht] <http://kuhjare.ee/?cat=1> (12.01.2017)

Laisaar, L. Läsna-Loobu küla ajalugu ja tänapäev. Mattias Oga. E-kiri. Pärnu. 17.11.2017.

Lauri, U. (2017). Kiideva küla otsib lahendust, kuidas linnas ellu jääda, Lääne Elu 03.08.2017, <https://online.le.ee/2017/08/03/kiideva-kula-otsib-lahendust-kuidas-linnas-ellu-jaada/> (03.04.2018).

Leedri küla arengukava aastateks 2007-2014. (2007). Arengukava. Leedri. http://www.leedri.ee/moodul.php?moodul=CMS&Komponent=Lehed&id=50&sm_id=199&page_content_only=1&get_content_html_only=1&print_content=1 (14.01.2018).

Leedri küla arengukava aastateks 2015-2021. (2014). Arengukava. Leedri. http://www.laanesaare.ee/failid/arengukavad/Leedri_kyla_arengukava_2015-2021.pdf (14.01.2018).

- Leedri küla koduleht. (2017). Avaloht. [veebileht] <http://www.leedri.ee/> (17.01.2018).
- Leedri küla. (2013). Leedri küla selts. [veebileht] <http://www.leedri.ee/moodul.php?moodul=CMS&Komponent=Lehed&id=36&mid=192> (17.01.2018).
- Leht, M.-A.** (2009). Viitina: teeme kõike endale, Võrumaa Teataja 25.08.2009, http://www.eesti.org/au/wp-content/uploads/2009/05/35_2009.pdf.
- Leht, M.-A.** (2015). Liikumine Kodukant on muutumas, Lõuna Leht 17.12.2015, <http://www.lounaleht.ee/?page=1&id=18500&print=1>
- Lust, L.** Kamari küla ajalugu ja tänapäev. Mattias Oga. Üleskirjutis. Kamari. 10.01.2018.
- Lustivere külade piirkond. (2007). Ajalugu. [veebileht] <http://web.zone.ee/lustiverekyllaselts/ajalugu.php> (16.01.2018).
- Lustivere piirkonna külade arengukava 2015-2021. (2014). Arengukava. Lustivere.
- Läbiviidud projektid 2003-2016. (2016). Dokument. Lustivere.
- Läsna-Loobu arengukava. (2017). Arengukava. Läsna. http://www.kadrina.ee/atp/public/Lasna-Loobu_arengukava.pdf (14.01.2018).
- Maaeluministeerium. (2018). Leader. [veebileht] <https://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/maaeettevotlus-ja-maaelu/leader> (06.04.2018)
- Mandel, M.** (2011). Tunne oma maa rahva lugu. Aegade hämarusse kadunud põlisküläd Eestis. [veebileht] <http://ajamatkad.ee/aegade-hamarusse-kadunud-poliskulad-eestis/> (14.01.2018).
- Mikovitš, B.** (2015). AASTA KÜLA 2015: Leedri küla: sajanditega kogutud rikkus, Maaleht 07.08.2015, <http://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/uudised/aasta-kula-2015-leedri-kula-sajanditega-kogutud-rikkus?id=72160279>.
- MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant põhikiri. (1997). Organisatsiooni põhikiri. MTÜ Liikumine Kodukant. [veebileht] <https://kodukant.ee/wp-content/uploads/2016/12/MTU%CC%88-Eesti-Ku%CC%88aliikumine-Kodukant-po%CC%83hikiri-21.05.16.pdf> (06.04.2018).
- Mukk, R.** Kuhjare küla ajalugu ja tänapäev. Mattias Oga. E-kiri. Pärnu. 15.12.2017.
- Murdvee, M.** (2014). Tallinna Tehnikaülikool. Kodutöö 2. Sotsiaalne vahetus ja sotsiaalne kapital Eestis – minu kogemus ja probleemid. https://www.ttu.ee/public/m/mart-murdvee/EconPsy/5/MAJANDUSPSUHHOOLGIA_2014_Kodutoo_2_-_Sotsiaalne_vahetus_ja_sotsiaalne_kapital_Eestis_-_minu_kogemus_ja_probleemid.pdf (07.05.2018).
- Must, M.** (2011). Prandi küla pälvis Eesti aasta küla tiitli, Järva Teataja 09.08.2011, <https://jarvateataja.postimees.ee/523424/prandi-kula-palvis-eesti-aasta-kula-tiitli>.
- Olgo, S.** Kiideva küla ajalugu ja tänapäev. Mattias Oga. E-kiri. Pärnu. 17.11.2017.
- Paluoja, R.** Lustivere külade piirkonna ajalugu ja tänapäev. Mattias Oga. Üleskirjutis. Lustivere. 11.01.2018

- Prandi küla arengukava 2009-2014. (2008). Arengukava. Prandi külaselts. <http://www.prandiallikad.ee/dokumendid/arengukava> (13.01.2018).
- Prandi küla arengukava 2014-2019. (2013). Arengukava. Prandi külaselts. <http://www.prandiallikad.ee/dokumendid/arengukava> (13.01.2018).
- Prandi küla. (2014). Projektid. [veebileht] <http://www.prandiallikad.ee/projektid> (14.01.2018) (13.01.2018).
- Põhja-Sakala vallavalitsus. (2018). Külad. [veebileht] <http://www.pohja-sakala.ee/kulad1> (20.04.2018)
- Põltsamaa Vallavalitsus. (2018). Külad. [veebileht] <https://poltsamaavald.kovtp.ee/kulad> (20.04.2018)
- Pärnu Postimees. (2005). Konkursil tunnustati aktiivsemaid külasid, Pärnu Postimees 23.07.2005, <https://parnu.postimees.ee/2118185/konkursil-tunnustati-aktiivsemaid-kulasid>.
- Rahandusministeerium. (2018). Haldusreform. [veebileht] https://haldusreform.fin.ee/static/sites/3/2018/02/kov_010118.jpg (25.04.2018).
- Raudvere, R.** (2009). Kiideva: vana rannaküla taassünd, Maaleht 06.08.2009, <http://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/uudised/kiideva-vana-rannakula-taassund?id=24956613>.
- Ridala valla arengukava 2013-2022. (2012). Arengukava. Uuemõisa. https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4141/0201/4026/Ridala_AK_30.09.2014.pdf# (13.01.2018).
- Rõuge vallavalitsus. (2018). Külavanemad. [veebileht] <http://rouge.kovtp.ee/kulavanemad> (20.04.2018)
- Rägavere valla arengukava 2015-2020. (2014). Arengukava. Rägavere vallavolikogu. https://energiatalgud.ee/img_auth.php/c/cb/R%C3%A4gavere_Vallavolikogu_R%C3%A4gavere_valla_arengukava_2015-2020_2014.pdf (12.01.2018).
- Saaremaa vallavalitsus. (2018). Külaelu. [veebileht] <http://www.saaremaavald.ee/kulaelu11> (23.04.2018).
- Samolberg-Palmi, E., Pulver, A.** (2017). Maakonna silmapaistvaim on Läsna-Loobu küla, Virumaa Teataja 11.03.2017, <https://virumaateataja.postimees.ee/4042311/maakonna-silmapaistvaim-on-lasna-loobu-kula>.
- Sikk, R.** (2011). Uljaste õlleait särab muuseumina, Eesti Päevaleht 28.05.2011, <http://epl.delfi.ee/news/eesi/uljaste-olleait-sarab-muuseumina?id=51297885>.
- Statistikaamet. (2011). Eluruum. [veebileht] <https://www.stat.ee/58972> (30.04.2018).
- Stellar Indiana. (2013). Role of Social Capital. [veebileht] <http://www.stellarindiana.org/role-of-social-capital.html> (07.05.2018).
- Tiitson, I.** Leedri küla ajalugu ja tänapäev. Mattias Oga. E-kiri. Pärnu. 29.10.2017

- Tirmizi, S., N., A.** (2005). Iowa State University. The contribution of levels of social capital to community development.
<https://lib.dr.iastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2598&context=rtd> (07.05.2018).
- Velks, H.** Viitina küla ajalugu ja tänapäev. Mattias Oga. E-kiri. Pärnu. 30.11.2017.
- Viiron, K.** (2014). Kiideva puhus oma külale elu sisse looduse abil. Maaeluministeeriumi koduleht. <https://www.agri.ee/et/kiideva-puhus-oma-kulale-elu-sisse-looduse-abil> (13.01.2018).
- Viita-Neuhaus, A.** (2017). Aasta külaks valiti Läsna-Loobu küla, Virumaa Teataja 04.08.2017, <https://virumaateataja.postimees.ee/4201283/aasta-kulaks-valiti-lasna-loobu-kula>.
- Viitina küla arengukava 2010-2017. (2010). Arengukava. Viitina. <http://rouge.kovtp.ee/documents/822972/917997/Viitina+k%C3%BCla+arengukava+2010-2017.pdf/9a6bacd9-6259-4db6-8241-55ebee0de974?version=1.0> (14.01.2018).
- Vilbas, M.** Kiideva küla ajalugu ja tänapäev. Mattias Oga. E-kiri. Tartu. 06.04.2018.
- Vinni Vallavalitsus. (2018). Asulad. [veebileht] <http://www.vinnivald.ee/asulad> (20.04.2018).
- Virumaa Teataja. (2005). Kodukant kuulutas Eesti aasta külaks Uljaste, Virumaa Teataja 22.07.2005, <https://virumaateataja.postimees.ee/2276021/kodukant-kuulutas-eesti-aasta-kulaks-uljaste>.

LISAD

Lisa 1 – „Aasta Küla“ konkursi ankeet

1. KÜLA/ALEVIKU/KÜLADE PIIRKONNA NIMI:
2. VALD :
3. MAAKOND:
4. POSTIAADDRESS:
5. KODULEHT:
6. KONTAKTISIK KÜLAS, TELEFON, E-POST:
7. KÜLAELANIKE ARV:
8. Küla lühitutvustus (max 10 lauset):
9. Millised organisatsioonid, seltsid, huvigrupid külas tegutsevad? Millised on küla peamised eesmärgid? Millal valmis küla arengukava?
10. Milliseid traditsioonilisi ettevõtmisi on külal:
 - Külasiseselt:
 - Koos teiste küladega:
 - Rahvusvahelise koostööna:
11. Õnnestunud projektid, ettevõtmised 2012–2014 aastal (eesmärk, mida tehti, kui palju inimesi kaasati, kes oli sihtrühm, kes rahastaja või tehti omavahenditega).
12. Milliseid ja kellele suunatud tegevusi on plaanis ellu viia aastal 2015?
13. Kuidas olete külakogukonnana kaasa aidanud:
 - a) kohapealse ettevõtluse arengule:
 - b) heakorrale, keskkonnahoiule, mälestiste või kultuuripärandi kaitsele:
14. Kuidas tutvustate küla lugu ja traditsioone? Kas talletate küla ajalugu?
15. Kuidas toimub küla ja kohaliku omavalitsuse koostöö?
16. Miks peaks teie küla/külade piirkond/alev saama Aasta külaks?
17. Kui soovid lisada, mis on teie külas erilist, silmapaistvat või kust leida lisamaterjali, siis pane see siia kirja.

Lisa 2 – Saadetud küsitlusvorm küladele

1. Miks valiti see küla aasta külaks, mis sai määravaks, mis eelised konkurentide ees?
2. Kui sageli üldse sellest külast juttu on juttu olnud ajakirjanduses? Sh maakonna- ja üleriigilises ajakirjanduses? Ja millega seoses?
3. Küla olulisimad vaatamisväärsused? Kultuurisündmused?
4. Kui palju käib külas turiste, vaatamisväärsuste külastajaid?
5. Kas külas on turismitalusid?
6. Kui palju elanikest elab aastaringselt kohapeal, palju on suvitajaid?
7. Kui palju on elumaju, palju suvekodusid jms?
8. Kui palju ja kuidas on suvitajad kaasatud küla tegemistesse?
9. Kuidas suvitajatesse - kui neid üldse on, suhtutakse?
10. Mis elu seal üldse elatakse - nii üldiselt?
11. Kuidas ja milles väljendub elanike rahulolu oma külaga (mille üle uhked jne)?
12. Kus paiknevad elanike töökohad (kohapeal, teistes valdades/linnades, teistes külades, kohapeal jne)?
13. Mis ettevõtted-töökohad on kohapeal? Mis tegevusalad?
14. Kes kõiki koostegemisi jms veavad, millised inimesed?
15. Kuidas, millised on eri elanikkonna rühmade omavahelised suhted?
Koostegemised? (noored-vanad-keskealsed; kohapeal elajad-suvitajad-linnas tööl käijad)
16. Kui tähtis liidri(te) roll? Kumb tähtsam, liidri(te) olemasolu või koostöö?
17. Mida ja miks tehakse koos (nn sotsiaalsest kapitalist üldse)?
18. Kuidas suhtutakse külasse kolijatesse, uude rahvastikku? Kas mingeid nõudeid?
19. Küla suurimad probleemid ja arengutakistused?
20. Mida tahetakse veel ära teha, kuhu jõuda?
- 1) Millest kõik algas (seltsingu moodustamine, ühistegevus, seltsimaja ehitus-remont), kes olid eestvedajad, kuidas hakkas asi sujuma?

- 2) Kuidas tekkisid eesmärgid kodukant heaks elamiskohaks ülesehitada ja moodustada?
- 3) Kuidas saadi need tulemused, mis olid õnnestumise taga ja kuhu täna sel päeval on jõutud (inimeste tahe, toetuste taotlemine vms)?

Lisa 3 – „Aasta külade“ rahvastiku muutuste tabelid

Tabel 6. Kamari aleviku vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a. (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Kamari alevik	Põltsamaa vald	Jõgemaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
0–14	20	14	15	17
15–24	18	13	13	12
25–39	24	15	15	19
40–54	20	23	22	21
55–64	6	15	14	12
65+	13	20	21	17

Tabel 7. Kamari aleviku rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid)

	Kamari alevik	Põltsamaa vald	Jõgemaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
1959–1970	0,6	0,7	-0,7	-0,7
1970–1979	9,5	-0,2	-0,7	-0,7
1979–1989	3,7	0,1	-0,3	0,0
1989–2000	-3,3	-0,9	-0,9	-0,5
2000–2011	-1,5	-1,5	-1,6	-0,1

Tabel 8. Uljaste küla vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a. (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Uljaste küla	Rägavere vald	Lääne-Virumaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
0–14	11	17	16	17
15–24	13	13	13	12
25–39	21	15	17	19
40–54	23	22	21	21
55–64	23	13	14	12
65+	9	20	18	17

Tabel 9. Uljaste küla rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid)

	Uljaste küla	Rägavere vald	Lääne-Virumaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
1959–1970	-4,1	-2,0	-0,9	-0,7
1970–1979	-2,0	-2,1	-0,5	-0,7
1979–1989	0,7	-1,0	0,0	0,0
1989–2000	6,0	-0,4	-0,9	-0,5
2000–2011	-2,7	-1,1	-1,3	-0,1

Tabel 10. Kuhjavere küla vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a.
(Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Kuhjavere küla	Suure-Jaani vald	Viljandimaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
0–14	18	16	15	17
15–24	18	17	13	12
25–39	15	14	16	19
40–54	23	22	21	21
55–64	13	14	14	12
65+	15	17	20	17

Tabel 11. Kuhjavere küla rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid)

	Kuhjavere küla	Suure-Jaani vald	Viljandimaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
1959–1970	-1,9	-1,7	-0,5	-0,7
1970–1979	-1,8	0,4	-0,9	-0,7
1979–1989	-0,6	1,2	-0,5	0,0
1989–2000	-2,3	-0,8	-0,9	-0,5
2000–2011	0,1	-1,9	-1,5	-0,1

Tabel 12. Kiideva küla vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a.
(Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Kiideva küla	Ridala vald	Läänemaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
0–14	6	18	14	17
15–24	6	13	12	12
25–39	11	19	15	19
40–54	14	23	23	21
55–64	14	13	15	12
65+	49	13	20	17

Tabel 13. Kiideva küla rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid)

	Kiideva küla	Ridala vald	Läänemaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
1959–1970	-4,1	0,7	-0,5	-0,7
1970–1979	-2,4	-1,6	-0,8	-0,7
1979–1989	-5,6	-0,1	-0,3	0,0
1989–2000	-0,4	1,0	-0,8	-0,5
2000–2011	-0,9	0,1	-1,4	-0,1

Tabel 14. Viitina küla vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a. (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Viitina küla	Rõuge vald	Võrumaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
0–14	22	15	15	17
15–24	12	12	13	12
25–39	18	16	15	19
40–54	22	21	22	21
55–64	8	14	13	12
65+	18	22	21	17

Tabel 15. Viitina küla rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid)

	Viitina küla	Rõuge vald	Võrumaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
1959–1970	0,5	-0,9	-1,3	-0,7
1970–1979	-1,4	-1,9	-1,4	-0,7
1979–1989	1,0	-0,8	-0,7	0,0
1989–2000	-0,9	-0,6	-0,9	-0,5
2000–2011	-0,2	-1,0	-1,4	-0,1

Tabel 16. Prandi küla vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a. (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Prandi küla	Koigi vald	Järvamaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
0–14	18	16	15	17
15–24	0	13	13	12
25–39	15	17	16	19
40–54	13	20	22	21
55–64	28	15	14	12
65+	26	20	19	17

Tabel 17. Prandi küla rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid)

	Prandi küla	Koigi vald	Järvamaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
1959–1970	-0,1	-1,0	-0,7	-0,7
1970–1979	-2,8	0,1	-0,7	-0,7
1979–1989	-3,4	-1,2	0,2	0,0
1989–2000	1,2	-1,6	-1,0	-0,5
2000–2011	-2,2	-1,8	-1,7	-0,1

Tabel 18. Lustivere külade piirkonna: Kaavere, Kaliküla, Lustivere vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a. (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Kaavere küla	Kaliküla	Lustivere küla	Põltsamaa vald	Jõgevamaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
0–14	12	20	13	14	15	17
15–24	14	7	11	13	13	12
25–39	14	13	14	15	15	19
40–54	25	16	20	23	22	21
55–64	19	20	13	15	14	12
65+	16	24	29	20	21	17

Tabel 19. Lustivere külade piirkonna: Kaavere, Kaliküla, Lustivere rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid)

	Kaavere küla	Kaliküla	Lustivere küla	Põltsamaa vald	Jõgevamaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
1959–1970	0,7	-0,7	-1,5	0,7	-0,7	-0,7
1970–1979	-1,7	-1,6	2,6	-0,2	-0,7	-0,7
1979–1989	-4,9	-2,7	1,7	0,1	-0,3	0,0
1989–2000	3,1	0,1	0,9	-0,9	-0,9	-0,5
2000–2011	-1,6	-1,2	-0,7	-1,5	-1,6	-0,1

Tabel 20. Lustivere külade piirkonna: Neanurme ja Pudivere vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a. (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Neanurme küla	Pudivere küla	Põltsamaa vald	Jõgevamaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
0–14	11	6	14	15	17
15–24	16	13	13	13	12
25–39	14	19	15	15	19
40–54	19	21	23	22	21
55–64	20	6	15	14	12
65+	19	35	20	21	17

Tabel 21. Lustivere külade piirkonna: Neanurme ja Pudivere rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid)

	Neanurme küla	Pudivere küla	Põltsamaa vald	Jõgevamaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
1959–1970	-1,3	-2,7	0,7	-0,7	-0,7
1970–1979	1,4	-2,8	-0,2	-0,7	-0,7
1979–1989	-0,4	-4,7	0,1	-0,3	0,0
1989–2000	-0,6	0,4	-0,9	-0,9	-0,5
2000–2011	-1,6	0,0	-1,5	-1,6	-0,1

Tabel 22. Lustivere külade piirkonna: Sulustvere ja Tõrenurme vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a. (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Sulustvere küla	Tõrenurme küla	Põltsamaa vald	Jõgevamaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
0–14	14	13	14	15	17
15–24	13	20	13	13	12
25–39	5	13	15	15	19
40–54	25	35	23	22	21
55–64	13	8	15	14	12
65+	30	13	20	21	17

Tabel 23. Lustivere külade piirkonna: Sulustvere ja Tõrenurme rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid)

	Sulustvere küla	Tõrenurme küla	Põltsamaa vald	Jõgevamaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
1959–1970	2,3	-2,1	0,7	-0,7	-0,7
1970–1979	-2,4	-4,8	-0,2	-0,7	-0,7
1979–1989	-1,8	0,0	0,1	-0,3	0,0
1989–2000	-1,6	-0,9	-0,9	-0,9	-0,5
2000–2011	-2,6	-2,9	-1,5	-1,6	-0,1

Tabel 24. Leedri küla vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a. (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Leedri küla	Lümanda vald	Saaremaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
0–14	7	13	14	17
15–24	12	13	12	12
25–39	10	13	15	19
40–54	24	25	23	21
55–64	19	13	14	12
65+	29	23	23	17

Tabel 25. Leedri küla rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid)

	Leedri küla	Lümanda vald	Saaremaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
1959–1970	-1,7	-1,9	-1,4	-0,7
1970–1979	-1,4	-1,8	-1,1	-0,7
1979–1989	-1,6	-1,7	-0,6	0,0
1989–2000	-2,3	-0,1	-0,5	-0,5
2000–2011	-2,1	-1,3	-1,1	-0,1

Tabel 26. Läsna-Loobu küla vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus (%) 2011.a. (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Läsna küla	Loobu küla	Kadrina vald	Lääne-Virumaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
0–14	21	11	17	16	17
15–24	15	13	13	13	12
25–39	21	17	19	17	19
40–54	26	24	22	21	21
55–64	3	20	13	14	12
65+	15	15	16	18	17

Tabel 27. Läsna-Loobu küla rahvastikudünaamika aastakeskmiselt (%) (Rahvaloenduste 1959, 1970, 1979, 1989, 2000, 2011 materjalid)

	Läsna küla	Loobu küla	Kadrina vald	Lääne-Virumaa maa-asulad	Eesti maa-asulad
1959–1970	-1,8	-2,2	0,2	-0,9	-0,7
1970–1979	-2,7	-4,7	0,2	-0,5	-0,7
1979–1989	-1,7	-0,6	1,1	0,0	0,0
1989–2000	0,0	1,7	-0,7	-0,9	-0,5
2000–2011	-2,3	-0,8	-0,8	-1,3	-0,1

Lisa 4 – „Aasta külade“ võrdlustabelid valla, maakonna ja Eesti maa-asulatega

Tabel 28: Kamari alevik arengunäitajate võrdlus Põltsamaa valla, Jõgevamaa maa-asulate ja Eesti maarahvastiku keskmiste näitajatega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Põltsamaa vald	Jõgevamaa maa-asulad kokku	Eesti maarahvastik kokku	4 näitajat
2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmine eluruumide arv maa-asula kohta				0
Püsielaniketa tavaeluruumide osatäsus, % (2011)				0,5
Vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus, % (2011)				3
0-14				3
15-24				3
65+				3
Rahvastikudünaamika 2000-2011, % aastakeskmiselt				1,5
			Punktiskoor	5
			Max. võimalik	12
			Indeks (%)	41,7

Tabel 29: Uljaste küla arengunäitajate võrdlus Rägavere valla, Lääne-Virumaa maa-asulate ja Eesti maarahvastiku keskmiste näitajatega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Rägavere vald	Lääne-Virumaa maa-asulad kokku	Eesti maarahvastik kokku	4 näitajat
2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmine eluruumide arv maa-asula kohta				0
Püsielaniketa tavaeluruumide osatäsus, % (2011)				1
Vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus, % (2011)				2
0-14				1
15-24				1
65+				3
Rahvastikudünaamika 2000-2011, % aastakeskmiselt				0
			Punktiskoor	3
			Max. võimalik	12
			Indeks (%)	25

Tabel 30: Kuhjare küla arengunäitajate võrdlus Suure-Jaani valla, Viljandimaa maa-asulate ja Eesti maarahvastiku keskmiste näitajatega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Suure-Jaani vald	Viljandimaa maa-asulad kokku	Eesti maarahvastik kokku	4 näitajat
2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmine eluruumide arv maa-asula kohta				0
Püsielaniketa tavaeluruumide osatäsus, % (2011)				3
Vanusrühma osatäsus kogurahvastikus, % (2011)				3
0-14				3
15-24				3
65+				3
Rahvastikudünaamika 2000-2011, % aastakeskmiselt				3
Punktiskoor				9
Max. võimalik				12
Indeks (%)				75

Tabel 31: Kiideva küla arengunäitajate võrdlus Ridala valla, Läänemaa maa-asulate ja Eesti maarahvastiku keskmiste näitajatega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Ridala vald	Läänemaa maa-asulad kokku	Eesti maarahvastik kokku	4 näitajat
2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmine eluruumide arv maa-asula kohta				2
Püsielaniketa tavaeluruumide osatäsus, % (2011)				0
Vanusrühma osatäsus kogurahvastikus, % (2011)				0
0-14				0
15-24				0
65+				0
Rahvastikudünaamika 2000-2011, % aastakeskmiselt				1
Punktiskoor				3
Max. võimalik				12
Indeks (%)				25

Tabel 32: Viitina küla arengunäitajate võrdlus Rõuge valla, Võrumaa maa-asulate ja Eesti maarahvastiku keskmiste näitajatega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Rõuge vald	Võrumaa maa-asulad kokku	Eesti maarahvastik kokku	4 näitajat
2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmine eluruumide arv maa-asula kohta				2
Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus, % (2011)				1
Vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus, % (2011)				2
0-14				3
15-24				1
65+				2
Rahvastikudünaamika 2000-2011, % aastakeskmiselt				2
Punktiskoor				7
Max. võimalik				12
Indeks (%)				58,3

Tabel 33: Prandi küla arengunäitajate võrdlus Koigi valla, Järvamaa maa-asulate ja Eesti maarahvastiku keskmiste näitajatega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Koigi vald	Järvamaa maa-asulad kokku	Eesti maarahvastik kokku	4 näitajat
2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmine eluruumide arv maa-asula kohta				0
Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus, % (2011)				0
Vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus, % (2011)				0,8
0-14				3
15-24				0
65+				0
Rahvastikudünaamika 2000-2011, % aastakeskmiselt				0
Punktiskoor				0,8
Max. võimalik				12
Indeks (%)				6,3

Tabel 34: Lustivere külade piirkonna Kaavere küla arengunäitajate võrdlus Põltsamaa valla, Jõgevamaa maa-asulate ja Eesti maarahvastiku keskmiste näitajatega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Põltsamaa vald	Jõgevamaa maa-asulad kokku	Eesti maarahvastik kokku	4 näitajat
2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmine eluruumide arv maa-asula kohta				0
Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus, % (2011)				0
Vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus, % (2011)				2,3
0-14				0
15-24				3
65+				3
Rahvastikudünaamika 2000-2011, % aastakeskmiselt				0,5
			Punktiskoor	2,8
			Max. võimalik	12
			Indeks (%)	22,9

Tabel 35: Lustivere külade piirkonna Kaliküla arengunäitajate võrdlus Põltsamaa valla, Jõgevamaa maa-asulate ja Eesti maarahvastiku keskmiste näitajatega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Põltsamaa vald	Jõgevamaa maa-asulad kokku	Eesti maarahvastik kokku	4 näitajat
2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmine eluruumide arv maa-asula kohta				0
Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus, % (2011)				1
Vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus, % (2011)				0,8
0-14				3
15-24				0
65+				0
Rahvastikudünaamika 2000-2011, % aastakeskmiselt				2
			Punktiskoor	3,8
			Max. võimalik	12
			Indeks (%)	31,3

Tabel 36: Lustivere külade piirkonna Lustivere küla arengunäitajate võrdlus Põltsamaa valla, Jõgevamaa maa-asulate ja Eesti maarahvastiku keskmiste näitajatega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Põltsamaa vald	Jõgevamaa maa-asulad kokku	Eesti maarahvastik kokku	4 näitajat
2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmine eluruumide arv maa-asula kohta				2
Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus, % (2011)				3
Vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus, % (2011)				0
0-14				0
15-24				0
65+				0
Rahvastikudünaamika 2000-2011, % aastakeskmiselt				2
Punktiskoor				7
Max. võimalik				12
Indeks (%)				58,3

Tabel 37: Lustivere külade piirkonna Neanurme küla arengunäitajate võrdlus Põltsamaa valla, Jõgevamaa maa-asulate ja Eesti maarahvastiku keskmiste näitajatega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Põltsamaa vald	Jõgevamaa maa-asulad kokku	Eesti maarahvastik kokku	4 näitajat
2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmine eluruumide arv maa-asula kohta				2
Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus, % (2011)				3
Vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus, % (2011)				1,8
0-14				0
15-24				3
65+				2
Rahvastikudünaamika 2000-2011, % aastakeskmiselt				0,5
Punktiskoor				7,3
Max. võimalik				12
Indeks (%)				60,4

Tabel 38: Lustivere külade piirkonna Pudivere küla arengunäitajate võrdlus Põltsamaa valla, Jõgevamaa maa-asulate ja Eesti maarahvastiku keskmiste näitajatega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Põltsamaa vald	Jõgevamaa maa-asulad kokku	Eesti maarahvastik kokku	4 näitajat
2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmine eluruumide arv maa-asula kohta				0
Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus, % (2011)				3
Vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus, % (2011)				0,5
0-14				0
15-24				2
65+				0
Rahvastikudünaamika 2000-2011, % aastakeskmiselt				3
Punktiskoor				6,5
Max. võimalik				12
Indeks (%)				54,2

Tabel 39: Lustivere külade piirkonna Sulustvere küla arengunäitajate võrdlus Põltsamaa valla, Jõgevamaa maa-asulate ja Eesti maarahvastiku keskmiste näitajatega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Põltsamaa vald	Jõgevamaa maa-asulad kokku	Eesti maarahvastik kokku	4 näitajat
2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmine eluruumide arv maa-asula kohta				0
Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus, % (2011)				2,5
Vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus, % (2011)				0,6
0-14				0,5
15-24				2
65+				0
Rahvastikudünaamika 2000-2011, % aastakeskmiselt				0
Punktiskoor				3,1
Max. võimalik				12
Indeks (%)				26

Tabel 40: Lustivere külade piirkonna Tõrenurme küla arengunäitajate võrdlus Põltsamaa valla, Jõgevamaa maa-asulate ja Eesti maarahvastiku keskmiste näitajatega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Põltsamaa vald	Jõgevamaa maa-asulad kokku	Eesti maarahvastik kokku	4 näitajat
2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmine eluruumide arv maa-asula kohta				0
Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus, % (2011)				1
Vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus, % (2011)				2,3
0-14				0
15-24				3
65+				3
Rahvastikudünaamika 2000-2011, % aastakeskmiselt				0
Punktiskoor				3,3
Max. võimalik				12
Indeks (%)				27,1

Tabel 41: Leedri küla arengunäitajate võrdlus Lümenda valla, Saaremaa maa-asulate ja Eesti maarahvastiku keskmiste näitajatega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Lümenda vald	Saaremaa maa-asulad kokku	Eesti maarahvastik kokku	4 näitajat
2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmine eluruumide arv maa-asula kohta				0
Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus, %				2
Vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus, % (2011)				0,3
0-14				0
15-24				1
65+				0
Rahvastikudünaamika 2000-2011, % aastakeskmiselt				0
Punktiskoor				2,3
Max. võimalik				12
Indeks (%)				18,8

Tabel 42: Läsna küla arengunäitajate võrdlus Kadrina valla, Lääne-Virumaa maa-asulate ja Eesti maarahvastiku keskmiste näitajatega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Kadrina vald	Lääne-Viru maa-asulad kokku	Eesti maarahvastik kokku	4 näitajat
2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmine eluruumide arv maa-asula kohta				0
Püsielaniketa tavaeluruumide osatäsus, % (2011)				0
Vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus, % (2011)				3
0-14				3
15-24				3
65+				3
Rahvastikudünaamika 2000-2011, % aastakeskmiselt				0
			Punktiskoor	3
			Max. võimalik	12
			Indeks (%)	25

Tabel 43: Loobu küla arengunäitajate võrdlus Kadrina valla, Lääne-Virumaa maa-asulate ja Eesti maarahvastiku keskmiste näitajatega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

	Kadrina vald	Lääne-Viru maa-asulad kokku	Eesti maarahvastik kokku	4 näitajat
2000. aasta ja hiljem ehitatud keskmine eluruumide arv maa-asula kohta				0
Püsielaniketa tavaeluruumide osatäsus, % (2011)				0
Vanusrühma osatähtsus kogurahvastikus, % (2011)				2,5
0-14				0
15-24				2
65+				4
Rahvastikudünaamika 2000-2011, % aastakeskmiselt				1,5
			Punktiskoor	4
			Max. võimalik	12
			Indeks (%)	33,3

Lisa 5 – „Aasta külade“ võrdlustabelid piirkonna naaberküladega

Tabel 44: Kamari aleviku arengunäitajate võrdlus oma piirkonna naaberküladega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

Asula	2000+ aasta ehitatud keskmise eluruumide arv	Rahvastiku dünaamika 2000-2011	Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%)	0-14 %	15-24 %	65+ %	Kolme vanusrühma keskmine (%)
Kamari	0	-1,5	26,4	19,5	17,7	13,4	
Kablaküla küla	0	-1,8	11,1	8,1	10,8	37,8	
Umbusi küla	0	-2,5	28	14,1	14,1	23,9	
Võisiku küla	3	-0,8	21,1	2,1	5	22,3	
Väike-Kamari küla	8	-4,2	28,1	12,7	22,9	22,9	
Järtsaare küla	0	-3,4	18,4	9,8	19,6	13,7	
Taganurga küla	0	-0,1	31,3	14,0	8,8	28,1	
Kokku Kamari naabrid	1,8	-2,4	25	7,2	11,6	23,1	
	2	4	3	6	4	6	5,5
Kokku Kamari naabrid võrdluses							

Tabel 45: Uljaste küla arengunäitajate võrdlus oma piirkonna naaberküladega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

Asula	2000+ aasta ehitatud keskmise eluruumide arv	Rahvastiku dünaamika 2000-2011	Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%)	0-14 %	15-24 %	65+ %	Kolme vanusrühma keskmine (%)
Uljaste	2	-2,7	24,1	11,3	13,2	9,4	
Nüri küla	1	-2,4	0	3,6	7,1	14,3	
Satsu küla	0	0,8	20	0	0	41,7	
Uljaste küla	0	-8,3	100	0	0	0	
Kõrma küla	0	-2,9	10	13,3	6,7	13,3	
Miila küla	1	-0,8	30	30,4	10,9	21,7	
Viru-Kabala küla	0	-2,5	36,6	12,1	16,7	19,7	
Kokku Uljaste naabrid	0,3	-2,2	29,6	14,2	12,9	20,2	
	6	2	2	3	5	5	4,5
Kokku Uljaste naabrid võrdluses							

Tabel 46: Kuhjaveere küla arengunäitajate võrdlus oma piirkonna naaberküladega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

Asula	2000+ aasta ehitatud keskmine eluruumide arv	Rahvastiku dünaamika 2000-2011	Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%)	0-14 %	15-24 %	65+ %	Kolme vanusrühma keskmine (%)
Kuhjaveere	0	0,1	5,3	17,7	17,7	14,5	
Oorgu küla	2	-0,5	9,1	18,4	14,3	20,4	
Parika küla	0	-1,7	5,9	3,6	0	39,3	
Moori küla	3	-2,2	33,3	27,5	10	12,5	
Aimla küla	0	-1,1	13,3	19,8	14,8	12,3	
Kurnuvere küla	0	-0,3	0	21,7	4,3	13	
Tääksi küla	4	-1,7	19,6	16,2	18,2	15,2	
Ülde küla	0	-2,4	10,3	12,8	18	14	
Kokku Kuhjaveere naabrid	1,3	-1,8	14,5	16,3	14,8	15,9	
	2	7	6	3	5	3	3,5
Kokku Kuhjaveere naabrid võrdluses							

Tabel 47: Kiideva küla arengunäitajate võrdlus oma piirkonna naaberküladega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

Asula	2000+ aasta ehitatud keskmine eluruumide arv	Rahvastiku dünaamika 2000-2011	Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%)	0-14 %	15-24 %	65+ %	Kolme vanusrühma keskmine (%)
Kiideva	5	-0,9	65	5,7	5,7	48,6	
Metsaküla küla	0	14,6	36,4	0	0	18,2	
Koidu küla	0	-2,4	60	20	30	10	
Puise küla	5	2,4	55,3	13,9	5,6	33,3	
Põgari-Sassi küla	0	-0,6	62,5	23,1	0	23,1	
Saardu küla	0	4,2	55,6	0	0	66,7	
Tuuru küla	2	-1,0	47,8	17,2	17,2	10,3	
Kokku Kiideva naabrid	1,2	0,6	53,2	14,7	9,8	22,5	
	6,5	2	0	2	4	1	2
Kokku Kiideva naabrid võrdluses							

Tabel 48: Viitina küla arengunäitajate võrdlus oma piirkonna naaberküladega
(Rahvaloendus 2011 materjalid)

Asula	2000+ aasta ehitatud keskmine eluruumide arv	Rahvastiku dünaamika 2000-2011	Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%)	0-14 %	15-24 %	65+ %	Kolme vanusrühma keskmine (%)
Viitina	1	-0,2	22,2	22,1	12,3	18,2	
Heibri küla	0	-5,3	36,4	7,1	14,3	7,1	
Jugu küla	0	-1,7	0	0	0	25	
Muduri küla	0	1,2	0	25	12,5	0	
Mõõlu küla	0	-5,6	60	0	0	50	
Märdi küla	0	1,9	9,1	22,7	0	22,7	
Pulli küla	0	-3,6	14,3	0	15,4	38,5	
Rebäsemõisa küla	0	-4,2	0	0	0	0	
Soomõoru küla	0	-0,9	22,2	17,6	11,8	11,8	
Kokku Viitina naabrid	0	-2,9	21,6	12,4	7,9	18	
	8	6	2,5	6	5	4	4,8
Kokku Viitina naabrid võrdluses							

Tabel 49: Prandi küla arengunäitajate võrdlus oma piirkonna naaberküladega
(Rahvaloendus 2011 materjalid)

Asula	2000+ aasta ehitatud keskmine eluruumide arv	Rahvastiku dünaamika 2000-2011	Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%)	0-14 %	15-24 %	65+ %	Kolme vanusrühma keskmine (%)
Prandi	0	-2,2	35,7	17,9	0	25,6	
Huuksi küla	1	0,5	36,8	14,3	15,7	18,6	
Tamsi küla	2	-3,4	7,7	10,7	10,7	35,7	
Mündi küla	1	-0,9	17,1	8,6	11,4	15,7	
Nurmsi küla	2	-1,3	35,7	12,7	11,3	21,1	
Valgma küla	2	0,4	32,3	9,5	7,1	35,7	
Veskiaru küla	0	0	0	20	10	40	
Kokku Prandi naabrid	1,3	-0,9	27,8	11,7	11,7	23,4	
	0,5	1	1,5	5	0	3	5,5
Kokku Prandi naabrid võrdluses							

Tabel 50: Lustivere külade piirkonna Kaavere küla arengunäitajate võrdlus oma piirkonna naaberküladega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

Asula	2000+ aasta ehitatud keskmise eluruumide arv	Rahvastiku dünaamika 2000-2011	Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%)	0-14 %	15-24 %	65+ %	Kolme vanusrühma keskmine (%)
Kaavere	0	-1,6	34,5	12,3	14,0	15,8	
Mõisaküla küla	1	0,4	27,3	22,7	9,1	9,1	
Mõrtsi küla	0	0	0	23,1	0	23,1	
Annikvere küla	2	-0,8	17,5	15,2	16,5	22,8	
Pauastvere küla	2	-0,4	12,3	15,3	13,9	22,6	
Võhmanõmme küla	7	-0,9	14,3	11,3	13,9	27,2	
Kokku Lustivere piirkonna naabrid	2,0	-0,6	14,7	14,4	13,7	23,6	
	0,5	0	0	1	4	5	3,75
Kokku Lustivere naabrid võrdluses							

Tabel 51: Lustivere külade piirkonna Kaliküla arengunäitajate võrdlus oma piirkonna naaberküladega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

Asula	2000+ aasta ehitatud keskmise eluruumide arv	Rahvastiku dünaamika 2000-2011	Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%)	0-14 %	15-24 %	65+ %	Kolme vanusrühma keskmine (%)
Kaliküla	0	-1,2	24,1	20	7,3	23,6	
Mõisaküla küla	1	0,4	27,3	22,7	9,1	9,1	
Mõrtsi küla	0	0	0	23,1	0	23,1	
Annikvere küla	2	-0,8	17,5	15,2	16,5	22,8	
Pauastvere küla	2	-0,4	12,3	15,3	13,9	22,6	
Võhmanõmme küla	7	-0,9	14,3	11,3	13,9	27,2	
Kokku Lustivere naabrid	2,0	-0,6	14,7	14,4	13,7	23,6	
	0,5	0	1	3	1	1	1,5
Kokku Lustivere naabrid võrdluses							

Tabel 52: Lustivere külade piirkonna Lustivere küla arengunäitajate võrdlus oma piirkonna naaberküladega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

Asula	2000+ aasta ehitatud keskmine eluruumide arv	Rahvastiku dünaamika 2000-2011	Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%)	0-14 %	15-24 %	65+ %	Kolme vanusrühma keskmine (%)
Lustivere	3	-0,7	9,9	12,8	10,8	29,3	
Mõisaküla küla	1	0,4	27,3	22,7	9,1	9,1	
Mõrtsi küla	0	0	0	23,1	0	23,1	
Annikvere küla	2	-0,8	17,5	15,2	16,5	22,8	
Pauastvere küla	2	-0,4	12,3	15,3	13,9	22,6	
Võhmanõmme küla	7	-0,9	14,3	11,3	13,9	27,2	
Kokku Lustivere piirkonna naabrid	2,0	-0,6	14,7	14,4	13,7	23,6	
	4	2	4	1	2	0	0,75
Kokku Lustivere naabrid võrdluses							

Tabel 53: Lustivere külade piirkonna Kaavere küla arengunäitajate võrdlus oma piirkonna naaberküladega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

Asula	2000+ aasta ehitatud keskmine eluruumide arv	Rahvastiku dünaamika 2000-2011	Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%)	0-14 %	15-24 %	65+ %	Kolme vanusrühma keskmine (%)
Neanurme	2	-1,6	14,9	11,4	16,2	19	
Mõisaküla küla	1	0,4	27,3	22,7	9,1	9,1	
Mõrtsi küla	0	0	0	23,1	0	23,1	
Annikvere küla	2	-0,8	17,5	15,2	16,5	22,8	
Pauastvere küla	2	-0,4	12,3	15,3	13,9	22,6	
Võhmanõmme küla	7	-0,9	14,3	11,3	13,9	27,2	
Kokku Lustivere piirkonna naabrid	2	-0,6	14,7	14,4	13,7	23,6	
	3	0	2	1	4	5	3,75
Kokku Lustivere naabrid võrdluses							

Tabel 54: Lustivere külade piirkonna Pudivere küla arengunäitajate võrdlus oma piirkonna naaberküladega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

Asula	2000+ aasta ehitatud keskmine eluruumide arv	Rahvastiku dünaamika 2000-2011	Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%)	0-14 %	15-24 %	65+ %	Kolme vanusrühma keskmine (%)
Pudivere	0	0	16	6,3	12,5	35,4	
Mõisaküla küla	1	0,4	27,3	22,7	9,1	9,1	
Mõrtsi küla	0	0	0	23,1	0	23,1	
Annikvere küla	2	-0,8	17,5	15,2	16,5	22,8	
Pauastvere küla	2	-0,4	12,3	15,3	13,9	22,6	
Võhmanõmme küla	7	-0,9	14,3	11,3	13,9	27,2	
Kokku Lustivere piirkonna naabrid	2	-0,6	14,7	14,4	13,7	23,6	
	0,5	3,5	2	0	2	0	0,5
Kokku Lustivere naabrid võrdluses							

Tabel 55: Lustivere külade piirkonna Sulustvere küla arengunäitajate võrdlus oma piirkonna naaberküladega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

Asula	2000+ aasta ehitatud keskmine eluruumide arv	Rahvastiku dünaamika 2000-2011	Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%)	0-14 %	15-24 %	65+ %	Kolme vanusrühma keskmine (%)
Sulustvere	0	-2,6	20	14,3	12,7	30,2	
Mõisaküla küla	1	0,4	27,3	22,7	9,1	9,1	
Mõrtsi küla	0	0	0	23,1	0	23,1	
Annikvere küla	2	-0,8	17,5	15,2	16,5	22,8	
Pauastvere küla	2	-0,4	12,3	15,3	13,9	22,6	
Võhmanõmme küla	7	-0,9	14,3	11,3	13,9	27,2	
Kokku Lustivere piirkonna naabrid	2	-0,6	14,7	14,4	13,7	23,6	
	0,5	0	1	1	2	0	0,75
Kokku Lustivere naabrid võrdluses							

Tabel 56: Lustivere külade piirkonna Tõrenurme küla arengunäitajate võrdlus oma piirkonna naaberküladega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

Asula	2000+ aasta ehitatud keskmine eluruumide arv	Rahvastiku dünaamika 2000-2011	Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%)	0-14 %	15-24 %	65+ %	Kolme vanusrühma keskmine (%)
Tõrenurme	0	-2,9	25	12,5	20	12,5	
Mõisaküla küla	1	0,4	27,3	22,7	9,1	9,1	
Mõrtsi küla	0	0	0	23,1	0	23,1	
Annikvere küla	2	-0,8	17,5	15,2	16,5	22,8	
Pauastvere küla	2	-0,4	12,3	15,3	13,9	22,6	
Võhmanõmme küla	7	-0,9	14,3	11,3	13,9	27,2	
Kokku Lustivere piirkonna naabrid	2	-0,6	14,7	14,4	13,7	23,6	
	1	0	1	1	5	4	3,5
Kokku Lustivere naabrid võrdluses							

Tabel 57: Leedri küla arengunäitajate võrdlus oma piirkonna naaberküladega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

Asula	2000+ aasta ehitatud keskmine eluruumide arv	Rahvastiku dünaamika 2000-2011	Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%)	0-14 %	15-24 %	65+ %	Kolme vanusrühma keskmine (%)
Leedri küla	1	-2,08	24,0	7	12	29	
Himmiste küla	2	-2,08	56	0	0	67	
Jõgela küla	1	1,7	44	17	17	6	
Kipi küla	1	-1	8	26	11	20	
Lümanda küla	1	-2	27	14	18	16	
Mõisaküla küla	3	0	27	9	18	18	
Vahva küla	1	4,2	0	0	0	50	
Varpe küla	4	-1,3	23,8	9	3	48	
Kokku Leedri naabrid	1,9	-1,4	27,7	14,0	14,3	21,7	
	2	0,5	4	2	4	3	3
Kokku Leedri naabrid võrdluses							

Tabel 58: Läsna küla arengunäitajate võrdlus oma piirkonna naaberküladega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

Asula	2000+ aasta ehitatud keskmine eluruumide arv	Rahvastiku dünaamika 2000-2011	Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%)	0-14 %	15-24 %	65+ %	Kolme vanusrühma keskmine (%)
Läsna	1	-2,3	45,8	20,6	14,7	14,7	
Valgejõe küla	1	-1,3	42,9	0	18,2	30,3	
Vanaküla küla	0	-0,9	56,4	18,6	7	7	
Arbavere küla	4	-0,6	34,8	15,4	10,3	30,8	
Mõndavere küla	1	1,9	61,9	0	9,1	18,2	
Viitna küla	0	-1,4	34,6	21,5	3,8	17,7	
Aasumetsa küla	0	-5	50	0	0	100	
Sakussaare küla	1	0,4	11,1	14,3	14,3	14,3	
Võsupere küla	2	-1,4	28,9	9,4	11,1	23,1	
Kokku Läsna naabrid	1,1	-1,1	38,6	13	9,6	21,2	
	4,5	1	3	7	7	6	6,5
Kokku Läsna naabrid võrdluses							

Tabel 59: Loobu küla arengunäitajate võrdlus oma piirkonna naaberküladega (Rahvaloendus 2011 materjalid)

Asula	2000+ aasta ehitatud keskmine eluruumide arv	Rahvastiku dünaamika 2000-2011	Püsielaniketa tavaeluruumide osatähtsus (%)	0-14 %	15-24 %	65+ %	Kolme vanusrühma keskmine (%)
Loobu	3	-0,8	43,6	10,9	13	15,2	
Valgejõe küla	1	-1,3	42,9	0	18,2	30,3	
Vanaküla küla	0	-0,9	56,4	18,6	7	7	
Arbavere küla	4	-0,6	34,8	15,4	10,3	30,8	
Mõndavere küla	1	1,9	61,9	0	9,1	18,2	
Viitna küla	0	-1,4	34,6	21,5	3,8	17,7	
Aasumetsa küla	0	-5	50	0	0	100	
Sakussaare küla	1	0,4	11,1	14,3	14,3	14,3	
Võsupere küla	2	-1,4	28,9	9,4	11,1	23,1	
Kokku Loobu naabrid	1,1	-1,1	38,6	13	9,6	21,2	
	7	5	3	4	6	6	5,5
Kokku Loobu naabrid võrdluses							

Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Mina, Mattias Oga, sünniaeg 18.10.1993,

1. annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda koostatud lõputöö „Rahvastiku olukord sotsiaalselt aktiivsetes Eesti külates „Aasta küla“ laureaatide näitel, mille juhendaja on Jaak Kliimask,
 - 1.1. salvestamiseks säilitamise eesmärgil,
 - 1.2. digiarhiivi DSpace lisamiseks ja
 - 1.3. veebikeskkonnas üldsusele kättesaadavaks tegemisekskuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Lõputöö autor Mattias Oga

Tartu, 22.05.2018

Juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

Jaak Kliimask

(kuupäev)